

Nr 9

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

1:o) **Investeringsplan för kommunikationsverken.** I proposition nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 27, punkt 1, s. 1—10 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1958) lämnat en översikt över kommunikationsverkens investeringar, avseende postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Enligt beräkningarna våren 1957 uppskattades medelsförbrukningen på kommunikationsverkens investeringsanslag uppgå till ca 910 mkr. under budgetåret 1956/57. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna stannade emellertid, som tabell 1 visar, vid ca 894 mkr. och underskredo således de beräknade utgifterna med ca 16 mkr.

Tabell 1

Budgetåret 1956/57

Medelsförbrukning

	Ingående behållning	Anvisade anslag	beräknad våren 1957	faktisk	utgående behållning
	miljoner kronor				
<i>Rambegränsade investeringar</i>					
Postverket	9,3	4,6	8,0	5,4	8,5
Televerket	5,9	255,0	250,0	250,0	10,9
Statens järnvägar	65,1	234,3	287,0	283,4	16,0
Vattenfallsverket	64,7	294,0	326,0	317,4	41,3
Luftfartsverket	4,5	4,0	6,0	6,0	2,5
Förrådsfonden	22,4	16,8	31,0	30,5	8,7
Summa	171,9	808,7	908,0	892,7	87,9
<i>Övriga investeringar</i>					
Postverket	0,9	—	—	0,6	0,3
Televerket	—	0,3	0,3	0,3	—
Statens järnvägar	0,2	—	—	0,1	0,1
Vattenfallsverket	—	2,0	2,0	0,1	1,9
Summa	1,1	2,3	2,3	1,1	2,3
Totalsumma	173,0	811,0	910,3	893,8	90,2

Såsom framgår av tabellen falla de största avvikelserna på de ramreglerade investeringarna för postverket (— 2,6 mkr.), statens järnvägar (— 3,6 mkr.) och vattenfallsverket (— 8,6 mkr.). Vad angår postverket har den lägre medelsförbrukningen förklarats till väsentlig del bero på att byggnadsverksamheten inte kunnat genomföras i avsedd omfattning. Avvikelsen beträffande statens järnvägar och vattenfallsverket anses inte vara större än vad som normalt kan uppstå vid en investeringsomslutning av denna storleksordning.

Genom att den faktiska medelsförbrukningen under budgetåret nära ansluter sig till den beräknade belastningen på investeringsanslagen ha anslagsbehållningarna kunnat nedbringas med ej mindre än i runt tal 83 mkr.

Beträffande investeringsverksamheten under *budgetåret 1957/58* framhölls i fjolårets investeringsplan bl. a., att den restriktiva ekonomiska politik som ansetts böra läggas till grund för 1957 års finansplan måste få återverkningar även på kommunikationsverkens investeringar. Ur dessa synpunkter hade en betydande nedskärning i förhållande till äskandena eftersträfvats. Behovet för affärsverken att fullfölja sina åtaganden gentemot allmänheten samt inträdda kostnadsstegringar ansågos emellertid kräva en uppräknig av de rambegränsade investeringarna i förhållande till budgetåret 1956/57. I enlighet härmed förordades, att den ramreglerade medelsförbrukningen skulle få utgöra högst 945 mkr. För övriga investeringar beräknades en medelsförbrukning av 58,4 mkr. varav 25 mkr. för en eventuell storflygplats. På tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår ha använts 20 mkr. för detta ändamål. Hur det för övriga investeringar beräknade beloppet fördelade sig på de olika verken framgår av första kolumnen i tabell 2. I tabellen redovisas även den medelsförbrukning för budgetåret 1957/58 som verken beräknat i samband med petita för budgetåret 1958/59 och vidare de belopp som departementschefen förordar.

Tabell 2

	Medelsförbrukning budgetåret 1957/58		
	Beräknat våren 1957	Verkens förslag hösten 1957	Förordat av dep.ch.
	miljoner kronor		
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	7,0	7,0	7,0
Televerket	243,0	258,0	243,0
Statens järnvägar	300,0	300,0	300,0
Vattenfallsverket	360,0	360,0	360,0
Luftfartsverket	7,0	7,0	7,0
Förrådsfonden	28,0	30,0	28,0
Summa	945,0	962,0	945,0

Medelsförbrukning budgetåret 1957/58

Beräknat våren 1957	Verkens förslag hösten 1957	Förordat av dep.ch.
------------------------	-----------------------------------	------------------------

miljoner kronor

Övriga investeringar

Postverket	—	0,3	0,3
Televerket	14,4	14,4	14,4
Statens järnvägar	7,0	7,1	7,1
Vattenfallsverket	12,0	9,0	9,0
Luftfartsverket	25,0	20,0	20,0
	Summa	58,4	50,8
	Totalsumma	1 003,4	1 012,8
			995,8

Telestyrelsen har i samband med sina petita för budgetåret 1958/59 hemställt om en utökning av den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen från 243 till 258 mkr. Denna ökning av ramen med 15 mkr. är enligt telestyrelsen erforderlig för att med hänsyn till inträdda löne- och prisstegringar möjliggöra en investering av samma volym, som avsågs med den förra året beräknade investeringsramen. I anslutning härtill har styrelsen äskat 14,4 mkr. på tilläggsstat för att täcka medelsförbrukningen vid förutsatt ram. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse den 22 november 1957 efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen hemställt, att ramen för investeringarna inom förrådsfonden måtte ökas från 28 till 30 mkr. för innevarande budgetår. Denna ökning med 2 mkr. anser verket angelägen för att möjliggöra ytterligare inköp av vägmaskiner och motorfordon, varigenom en förbättring av maskindriften ekonomi skulle erhållas.

Även om det samhällsekonomiska läget sedan tiden för framläggandet av förra årets statsverksproposition förbättrats, finner departementschefen det vara angeläget att hålla fast vid fjolårets restriktiva behandling av kommunikationsverkens investeringar för innevarande budgetår och kan alltså icke tillstyrka någon höjning av de för televerket och förrådsfonden fastställda investeringsramarna eller någon medelsanvisning på tilläggsstat för televerket.

Enligt det anförda skulle således investeringsramarna bli oförändrade under innevarande budgetår, d. v. s. 945 mkr. Posten för övriga investeringar beräknas nedgå från 58,4 till 50,8 mkr. Totalt för kommunikationsverken upptages alltså (945 + 50,8) 995,8 mkr.

I anledning av ett av statsutskottet i dess utlåtande nr 9 år 1957 gjort uttalande i fråga om systemet med ramreglering av kommunikationsverkens investeringar har *departementschefen* redovisat vissa synpunkter härå (s. 4—6).

Till en början har departementschefen därvid redogjort för ramregleringens konstruktion och verkningssätt och har härefter anført följande.

Såvitt jag förstår måste en avveckling av ramregleringen leda till att anslagen skall bestämmas till sådant belopp, att de jämte ingående behållningar kommer att motsvara den eftersträvade medelsförbrukningen. Ett sådant system medger inget utrymme för extra marginaler. Den rörlighet, som i det nuvarande systemet ligger i möjligheterna att med hjälp av marginalerna på dispositionsanslagen förstärka otillräckliga anslag, skulle därmed försvinna och verkens nuvarande valfrihet avsevärt begränsas.

Man kan visserligen tänka sig andra anordningar, som medger den eftersträvade rörligheten. Ett sätt vore att i princip anvisa ett enda kollektivanslag för varje fond. Jag är icke beredd att förorda en så långt gående anslagskoncentration. En annan möjlighet består i att generellt medge överföringar mellan de olika sakanslagen inom vissa på förhand bestämda gränser. Vid ett genomförande härav skulle enligt min mening översikten och kontrollen av det faktiska utfallet under fondernas olika objektgrupper försvåras.

Sammanfattningsvis kan sägas, att vinsten med en övergång till ett system utan ramregleringar skulle inskränka sig till att man under själva övergångsåret kunde ernå en viss reducering av anslagsanvisningen genom att dra in de förefintliga marginalerna i form av ingående behållningar å fonderna. För de följande budgetåren skulle ej föreligga någon skillnad i fråga om behovet av anslagsmedel i förhållande till nuvarande system. Nackdelar skulle visa sig genom antingen minskad rörelsefrihet inom fonderna eller försämrade möjligheter till översikt och kontroll.

Mot bakgrunden av vad jag sålunda anfört, finner jag starka skäl tala för ett bibehållande av ramregleringen. Jag förordar därför att det nuvarande systemet bibehålls och har vid anslags- och medelsförbrukningsberäkningarna för nästa budgetår utgått härifrån.

För *budgetåret 1958/59* ha verksstyrelserna räknat med att investeringsutgifterna skola inklusive kostnaderna för storflygplatsen komma att uppgå till ca 1 354 mkr., vilket i jämförelse med de nu redovisade beräkningarna för löpande budgetår skulle innebära en stegring med ca 358 mkr. Av ökningen hänföra sig ca 242 mkr. till de ramreglerade anslagen och ca 116 mkr. till övriga anslag. I förhållande till den nu förordade ramen för löpande budgetår falla av ökningen i runda tal 1 mkr. på postverket, 67 mkr. på televerket, 59 mkr. på statens järnvägar, 97 mkr. på vattenfallsverket, 3 mkr. på luftfartsverket och 15 mkr. på förrådsfonden. Av ökningen på övriga anslag belöpa 8 mkr. på televerket, 48,5 mkr. på statens järnvägar, 53 mkr. på vattenfallsverket, 5 mkr. på luftfartsverket och 1,5 mkr. på förrådsfonden.

Härefter konstateras (s. 6), att de av verksstyrelserna nu förutsatta investeringarna ligga väsentligt över de prognoser för investeringsbehoven som 1956 redovisades till 1955 års långlidsutredning.

I fråga om investeringsplanen för nästa budgetår anför *departementschefen* följande.

Vid den prövning av verksstyrelsernas äskanden, som verkställt inom kommunikationsdepartementet, har en höjning av den totala ramen för verkens investeringar framstått som i och för sig angelägen dels för att möjliggöra en höjning av verkens kapacitet till en nivå, som bättre än den nuvarande står i överensstämmelse med efterfrågan på verkens tjänster,

dels för att kompensera de prisstegringar, som ägt rum sedan fjolårets statsverksproposition avlämnades.

Vad gäller televerket har under de senaste åren en ökning av telefontrafiken på ca 5 % försiggått. Kön av abonnenter, vilka väntar på att få telefon inkopplad, är fortfarande stor. En ökning av kön återigen väntas, bl. a. till följd av det ökade bostadsbyggandet. Fjärrförbindelsenätet kräver nya utbyggnader för att säkerställa framkomstmöjligheterna vid rikssamtal, sedan tillgängliga kapacitetsreserver utnyttjats. — Under flera år har statens järnvägar arbetat tätt under kapacitetsgränsen. Sedan våren 1957 har emellertid efterfrågan på godstransporter minskat. Det ekonomiska läget för statens järnvägar har härigenom blivit bekymmersamt, och rörelsen har för första gången på mycket lång tid visat underskott efter avskrivningar. Det framstår som ett viktigt villkor för en bättre driftsekonomi inom järnvägsföretaget, att företaget får möjligheter att öka sina investeringar. Dessa bör inriktas på de företagsekonomiskt mest lönande rationaliseringsåtgärderna, såsom utbyggnaden av de trafikstarka huvudlinjerna och anordningarna på de större stationerna och driftbangårdarna samt utökning och modernisering av den rullande materielen. — Inom vattenfallsverkets arbetsområde kännetecknas läget av en fortlöpande stegring i elkonsumtionen på 6 å 7 %. Den kraftiga årliga ökningen av elförbrukningen har lett till att den till grund för det nuvarande utbyggnadsprogrammet liggande prognosen måst korrigeras. En språngartad ökning av investeringarna inom vattenfallsverket är därför nödvändig för att möjliggöra att kraftverksutbyggnaderna kan hålla jämna steg med konsumtionsutvecklingen. — Inom luftfartens område har särskilt beträffande inrikestrafiken de senaste åren medfört en kraftig expansion. Ökade investeringar kräves därför för att ge markorganisationen möjligheter att utan eftersättande av trafiksäkerheten och utan allvarliga friktioner avveckla den expanderande trafiken. Härtill kommer att betydande belopp kräves för den utbyggnad av en storflygplats, som beslutats av statsmakterna.

Den restriktiva ekonomiska politiken måste emellertid med hänsyn till de expansiva tendenser, som trots den skönjbara avmattningen i högkonjunkturen förefinnes inom vissa delar av samhällsekonomin, alltjämt bli normgivande för de offentliga utgifterna för nästa budgetår. Det blir därför nödvändigt att i görligaste mån söka begränsa den stalliga upplåningen. Detta måste få återverkningar på kommunikationsverkens investeringar. Mot bakgrunden härav har en icke obetydlig nedskärning av affärsverkens äskanden bedömts såsom nödvändig. En uppräknig av de rambegränsade investeringarna för nästa budgetår i förhållande till innevarande har emellertid ansetts ofrånkomlig för att möjliggöra för affärsverken att fullfölja sina åtaganden gentemot allmänheten och för att i görligaste mån eliminera inträdda kostnadsstegringar. För nästa budgetår föreslås därför ett totalt rambelopp av 1 040,5 milj. kr. Ökningen i förhållande till innevarande budgetårs ram uppgår sålunda till 95,5 milj. kr. Av dessa belopp hänför sig 15 milj. kr. till atomenergianläggningar, för vilket ändamål under innevarande budgetår anvisats 2 milj. kr. vid sidan av ramregleringen.

Vid övervägandena rörande fördelningen av denna ökning mellan de olika affärsverken har i och för sig önskvärda investeringar av mera servicebetonad art måst stå tillbaka för sådana investeringar, som utgör en nödvändig förutsättning för en stegrad industriproduktion och därmed fortsatt framåtskridande i samhället. I enlighet härmed har de största ökningarna lagts på investeringarna i kraftverk. Även investeringarna i statens järnvägar har måst givas viss prioritet för att möjliggöra den upprustning, som oundgängligen erfordras för att rationalisera driften och öka kapaci-

teten på huvudlinjerna. För vattenfallsverket, statens järnvägar, televerket och luftfartsverket upptages ökningen i förhållande till de för innevarande budgetår förutsatta ramarna med resp. 80, 10,5 och 1,5 milj. kr. För postverket föreslås en minskning med 1 milj. kr. och för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond en oförändrad investeringsram.

Vid sidan av investeringsramarna har jag tagit upp anslag till följande belopp, nämligen ljudradioanläggningar 10,5 milj. kr., televisionsradioanläggningar 6,4 milj. kr., anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete 1,5 milj. kr., förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen 10 milj. kr. och storflygplats 25 milj. kr.

Den sålunda för budgetåret 1958/59 förordade investeringsverksamheten framgår av tabell 3.

Tabell 3

	1957/58 Förordad av föredragandena	1958/59 Verkens förslag	1958/59 Förordad av dep.ch.
miljoner kronor			
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	7,0	8,0	6,0
Televerket	243,0	310,0	248,0
Statens järnvägar	300,0	359,3	310,0
Vattenfallsverket	360,0	457,0	440,0
Luftfartsverket	7,0	10,0	8,5
Förrådsfonden	28,0	43,1	28,0
Summa	945,0	1 187,4	1 040,5
<i>Övriga investeringar</i>			
Postverket	0,3	—	—
Televerket	14,4	22,4	18,4
Statens järnvägar	7,1	55,6	—
Vattenfallsverket	9,0	62,0	14,9
Luftfartsverket	20,0	25,0	25,0
Förrådsfonden	—	1,5	—
Summa	50,8	166,5	58,3
Totalsumma	995,8	1 353,9	1 098,8

Det i kolumnen för verkens förslag under övriga investeringar upptagna beloppet för statens järnvägar om 55,6 milj. kr. avser särskilda framställningar den 23 oktober 1957 om lån till Svenska turistföreningen för nyanskaffning av fartyg på Sjöfallsleden (0,3 milj. kr.), den 5 november 1957 angående ökat förslag för statens järnvägar (54,3 milj. kr.) och den 26 november 1957 angående lån till Svenska Lastbil AB 1,0 milj. kr. Jag tillstyrker lånet till turistföreningen men förordar att det härför erforderliga beloppet får anvisas av medel från dispositionsanslaget. Då framställningarna i övrigt vid tiden för uppgörandet av statsbudgeten var föremål för remissbehandling, har jag f. n. icke ansett mig kunna upptaga dem till prövning. Ett ställningstagande till dessa förslag torde få anstå till nästa års statsverksproposition.

Kommunikationsverkens totala medelsförbrukning skulle alltså för nästa budgetår uppgå till 1 098,8 milj. kr., att jämföras med 995,8 milj. kr. för innevarande budgetår.

Slutligen förordas av budgettekniska skäl att de nuvarande 26 anslagen på statens järnvägars fond nedbringas till åtta och att de nuvarande nio anslagen på luftfartsfonden minskas till fyra.

Beträffande den närmare innebörden av de olika verksstyrelsernas och departementschefens förslag i fråga om verkens investeringsverksamhet samt medelsbehov och medelsförbrukning för budgetåret 1958/59 i förhållande till innevarande budgetår torde få hänvisa till statsrådsprotokollet (s. 1—10) och till efterföljande tablå.

	Investerings- utgifter	Av verken planerade in- vesteringsut- gifter		Av departe- mentschefen beräknade investerings- utgifter		Reser- vatio- ner den 30/6 1957	Anslag		Förslag	Beräk- nade reser- vatio- ner den 30/6 1959
		1956/57	1957/58	1958/59	1957/58		1958/59	1957/58		
<i>Ramreglerade in- vesteringar</i>										
Postverket.....	5,4	7,0	8,0	7,0	6,0	8,5	2,9	3,0	1,4	20,3
Televerket.....	250,0	258,0	310,0	243,0	248,0	10,9	254,5	245,9	16,8	19,5
Statens järnvägar ..	283,4	300,0	359,3	300,0	310,0	*16,0	310,3	300,5	0,4	1,5
Vattenfallsverket....	317,4	360,0	457,0	360,0	440,0	41,3	348,0	430,2	8,0	—
Luftfartsverket	6,0	7,0	10,0	7,0	8,5	2,5	5,4	8,0	—	—
Förrädsfonden	30,5	30,0	43,1	28,0	28,0	8,7	21,3	27,5	—	—
	892,7	962,0	1 187,4	945,0	1 040,5	87,9	942,4	1 015,1	—	59,9
<i>Övriga investeringar</i>										
Postverket.....	0,6	0,3	—	0,3	—	0,3	—	—	—	—
Televerket.....	0,3	14,4	22,4	14,4	18,4	—	14,4	18,4	—	—
Statens järnvägar ..	0,1	7,1	55,6	7,1	—	0,1	7,0	—	—	—
Vattenfallsverket....	0,1	9,0	62,0	9,0	14,9	1,9	12,0	10,0	—	—
Luftfartsverket	—	20,0	25,0	20,0	25,0	—	20,0	25,0	—	—
Förrädsfonden	—	—	1,5	—	—	—	—	—	—	—
	1,1	50,8	166,5	50,8	58,3	2,3	53,4	53,4	—	—
Totalsumma	893,8	1 012,8	1 353,9	995,8	1 098,8	90,2	995,8	1 068,5	—	59,9

* Härav indragas 2,3 mkr. å äldre anslag.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson* (I: 289) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset (II: 375), vari hemställts, att riksdagen måtte för stockholmsregionen fastställa en ram för de av statsmedel eller med statslån finansierade investeringarna av samma omfattning som innevarande års investeringar av nämnda slag inom området.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande torde få hänvisas till motionen I: 289.

Utskottet. Enligt den av fjolårets riksdag godkända investeringsplanen för kommunikationsverken skulle den ramreglerade medelsförbrukningen för innevarande budgetår få uppgå till ett sammanlagt belopp av 945 mkr. För ej ramreglerade investeringar beräknades en medelsförbrukning av 58,4 mkr., varav 25 mkr. för en eventuell storflygplats. För sistnämnda ändamål har sedermera på tilläggsstat anvisats ett belopp av 20 mkr. I anslutning till sina petita för budgetåret 1958/59 har nu telestyrelsen hemställt om viss utökning av den för innevarande budgetår fastställda ramen för verkets investeringar, varigenom en i förhållande till föregående budgetår reellt oförändrad omfattning av investeringsvolymen skulle möjliggöras. Styrelsen har samtidigt hemställt om härför erforderlig medelsanvisning på tilläggsstat. Även väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har hemställt om en höjning av investeringsramen för genomförande av vissa, som angelägna betecknade investeringar i förrådsfonden. Departementschefen har emellertid — under hänvisning till det alltjämt kritiska samhällsekonomiska läget — icke ansett sig kunna tillstyrka någon höjning av investeringsramarna för respektive verk och ej heller någon medelsanvisning på tilläggsstat för televerket.

De ramreglerade investeringarna för innevarande budgetår upptagas följaktligen med ett oförändrat belopp av 945 mkr. Inberäknat summan av anslagen för övriga investeringar, som beräknats minska från tidigare förutsatta 58,4 till 50,8 mkr., upptages totalt för kommunikationsverken ett belopp av 995,8 mkr.

Vad departementschefen sålunda förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

För nästa budgetår ha verksstyrelserna i sina anslagsäskanden räknat med en sammanlagd investeringsvolym av ca 1 354 mkr., varav ca 1 187 mkr. för ramreglerade investeringar eller en ökning av dessa med ca 242 mkr. Härav falla 1 mkr. på postverket, 67 mkr. på televerket, 59 mkr. på statens järnvägar, 97 mkr. på vattenfallsverket, 3 mkr. på luftfartsverket och 15 mkr. på förrådsfonden. Av den föreslagna ökningen på övriga anslag, ca 116 mkr., hänföra sig 8 mkr. till televerket, 48,5 mkr. till statens järnvägar, 53 mkr. till vattenfallsverket, 5 mkr. till luftfatsfonden och 1,5 mkr. till förrådsfonden. I propositionen erinras i anslutning härtill om att, enligt de prognoser som verksstyrelserna 1956 redovisade till 1955 års långtidsutredning, investeringsbehoven för den mera ordinarie anläggningsverksamheten, exklusive förrådsfonden, för budgetåret 1958/59 beräknades till 1 120 mkr., räknat i 1955 års priser. Angivna belopp motsvarar ca 1 200 mkr. i 1957 års priser — att jämföras med förenämnda belopp av 1 354 mkr. Även i relation till de ökningar långtidsutredningen sedermera bedömde som möjliga läge investeringsönskemålen på hög nivå.

Vid den prövning av verksstyrelsernas äskanden som verkställets inom kommunikationsdepartementet har, enligt vad som anföres i propositionen, en höjning av den totala ramen för verkens investeringar i och för sig framstått som angelägen. Som skäl härför anges dels önskemålet att ernå

en höjning av verkens kapacitet till en nivå, som bättre än den nuvarande står i överensstämmelse med efterfrågan på verkens tjänster, dels behovet av kompensation för inträdda kostnadsstegringar. Med hänsyn härtill har — även om kravet på en fortsatt restriktiv ekonomisk politik jämte nödvändigheten att begränsa den statliga upplåningen medfört nedskärningar av verkens äskanden — en uppräknig av investeringarna i relation till innevarande budgetår ansetts vara ofrånkomlig.

De överväganden som sålunda skett ha resulterat i en uppräknig av de ramreglerade investeringarna till ett belopp av 1 040,5 mkr. eller en ökning med nominellt 95,5 mkr. För vattenfallsverket, statens järnvägar, televerket och luftfartsverket innebär detta en höjning i förhållande till innevarande budgetår med respektive 80, 10, 5 och 1,5 mkr., för postverket en minskning med 1 mkr. och för förrådsfonden en oförändrad ram. De ej ramreglerade anslagen ha upptagits med 10,5 mkr. till ljudradioanläggningar, 6,4 mkr. till televisionsradioanläggningar, 1,5 mkr. till anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete, 10 mkr. till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen och 25 mkr. till storflygplats. Den sammanlagda medelsförbrukningen under kommunikationsverkens kapitalfonder nästa budgetår skulle därmed komma att uppgå till 1 098,8 mkr. att jämföras med 995,8 mkr. för innevarande budgetår. För finansiering av detta program har av Kungl. Maj:t anslag äskats med sådana belopp att de jämte förutsedda behållningar motsvara den för respektive utgiftsändamål föreslagna medelsförbrukningen.

Den i tidigare års statsverkspropositioner konstaterade eftersläpningen i kommunikationsverkens investeringar består allttjämt. Det sagda torde framför allt gälla televerket och statens järnvägar. För televerkets del är sålunda kön av abonnenter, som vänta på att få telefon inkopplad, fortfarande stor och beräknas än mer växa till följd av det ökade bostadsbyggandet. Ej heller kan med nuvarande investeringsvolym den i företagsekonomiskt hänseende mycket fördelaktiga automatiseringen av telefontrafiken fullföljas i önskad takt. För statens järnvägars del har läget till följd av den minskade omfattningen i avseende å såväl person- som godstrafiken medfört ett bekymmersamt läge, vilket i hög grad aktualiserar behovet av effektiva men kapitalkrävande rationaliseringsåtgärder, såsom utbyggnad av trafikstarka huvudlinjer jämte stationsanläggningar och bangårdar samt modernisering av rullande materiel. Vad vidare beträffar vattenfallsverket kräves för tillgodoseende framför allt av det ständigt stegrade elkraftbehovet för produktiva ändamål kraftigt ökade investeringar. Också den ökade inrikes flygtrafiken nödvändiggör stora investeringar, bl. a. i flygfält och säkerhetsanordningar.

Mot bakgrund av anförda förhållanden finner utskottet i likhet med departementschefen ett än bättre tillgodoseende av investeringsbehoven på förevarande områden välmotiverat och önskvärt. Med beaktande jämväl av det återopade ekonomiska läget — främst då situationen på kapitalmarknaden — har utskottet emellertid funnit sig böra godtaga den av Kungl. Maj:t förordade investeringsramen för nästa budgetår. Den avvägning inom

den totala ramen de skilda verken emellan som skett finner sig utskottet jämväl kunna godtaga.

Ej heller har utskottet något att erinra mot den av departementschefen förordade anslagskoncentrationen under statens järnvägars fond och luftfartsfonden, varigenom anslagen under nämnda fonder reduceras från 26 till 8 resp. från 9 till 4.

Till frågan om anvisande av de anslag som erfordras för ett genomförande av den förordade investeringsplanen återkommer utskottet under respektive punkter i det följande.

I anledning av särskilt uttalande från utskottets sida i dess utlåtande nr 9 vid fjolårets riksdag har departementschefen i propositionen upptagit frågan om lämpligheten av fortsatt ramreglering av här ifrågavarande investeringar. Efter en redogörelse för ramregleringens nuvarande utformning framhålles att en avveckling av densamma skulle leda till att anslagen måste bestämmas till sådana belopp, att de jämte ingående behållningar komme att motsvara den eftersträvade medelsförbrukningen. Den rörlighet som i det nuvarande systemet ligger i möjligheterna att med hjälp av marginalerna på dispositionsanslagen förstärka otillräckliga anslag skulle därmed försvinna och verkens nuvarande valfrihet begränsas. Den eftersträvade rörligheten skulle visserligen kunna uppnås genom anvisande i princip av ett enda kollektivanslag för varje fond, vilket departementschefen dock förklarar sig icke beredd att förorda, eller genom att överföringar mellan de olika anslagen under vissa villkor medgäves. Mot bakgrund av angivna förhållanden förordar departementschefen slutligen ett bibehållande av nuvarande ordning.

Utskottet vill för sin del icke bestrida att vissa fördelar kunna vara förenade med ramregleringen i dess hittillsvarande form även om det icke är övertygat om att ytterligare förenklingar av densamma ej vore möjliga. En tänkbar lösning härutinnan synes exempelvis det av departementschefen antydda systemet med ett kollektivanslag under varje fond erbjuda. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om den utveckling i denna riktning som skett genom den anslagskoncentration som föregående år beslutades i fråga om vattenfallsverkets fond och i det föregående tillstyrkts beträffande statens järnvägars fond och luftfartsfonden. Ett oeftergivligt villkor för ett system av ifrågasatt slag är dock enligt utskottets uppfattning att verkens investeringsplaner redovisas på ett sådant sätt, att de i kollektivanslagen ingående delanslagen eller objekten kunna särskiljas.

Vidkommande slutligen det i motionerna I: 289 och II: 375 framförda yrkandet får utskottet anföra följande. Motionärerna ha hemställt att riksdagen måtte för stockholmsregionen fastställa en ram för de av statsmedel eller med statslån finansierade investeringarna av samma omfattning som innevarande års investeringar av nämnda slag inom området. Vilka investeringar som skola anses tillhöra denna grupp eller dess absoluta storleksordning ha ej närmare angivits. Ej heller har utsagts på vad sätt en sådan

reglering formellt skulle kunna komma till stånd. Såvitt utskottet kan finna låter den sig emellertid i praktiken ej genomföras. I vart fall skulle den, i motsats till vad utskottet eftersträvat, medföra en ytterst komplicerad utbyggnad av den nuvarande ramregleringen. Utskottet vill därför avstyrka bifall till motionerna i fråga.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför;

II. att motionerna I: 289 och II: 375 icke må av riksdagen bifallas.

Statens affärsverksfonder

Postverket

2:o) Postverkets anslagsbehov. Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 11—20) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1958/59 under postverkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 3 003 000 kr.

I skrivelse den 29 augusti 1957 har *generalpoststyrelsen* framlagt sina petita för budgetåret 1958/59. I skrivelsen redovisas följande sammanställning av de under postverkets fond anvisade anslagen för budgetåren 1955/56—1957/58 jämte styrelsens äskanden för nästa budgetår.

	1955/56	1956/57	1957/58	Åskanden 1958/59
	t u s e n t a l k r o n o r			
Posthus m. m.	4 000	1	500	300
Förvärv av fastigheter	1 395	300	1	400
Anskaffning av automobiler m. m. ...	1 500	1 100	700	1 000
Postverkets diligenstrafik				
Garagebyggnader m. m.	1 800	200	500	1 100
Anskaffning av bilmateriel	1 500	1 100	1 200	1 300
Förvärv av billinjer	1 000	900	1	500
Postverkets dispositionsanslag	700	1 000	1	—
Summa	11 895	4 601	2 903	4 600

Beträffande den närmare innebörden av styrelsens framställning torde få hänvisas till propositionen (s. 12—18).

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit ett gemensamt utlåtande över *generalpoststyrelsens*, *telestyrelsens*, *järnvägsstyrelsens*, *vattenfallsstyrelsens* och *luftfartsstyrelsens* äskanden (s. 18 och 19).

Departementschefen erinrar bl. a. om att han enligt investeringsplanen för kommunikationsverken räknat med en medelsförbrukning av 6 mkr. under nästa budgetår. Beträffande fördelningen i stort av detta belopp på de olika anslagsändamålen får utskottet hänvisa till en på s. 20 i propositionen intagen tabell. I övrigt anför departementschefen följande.

De begränsningar av medelsförbrukningen i förhållande till styrelsens förslag, som ansetts nödvändiga för att postverkets investeringar skall kunna hållas inom den förordade ramen för nästa budgetår, har fördelats med 300 000 kr. på anslaget till Posthus m. m., 200 000 kr. på anslaget till Inköp av fastigheter, 100 000 kr. på anslaget till Anskaffning av automobiler, 300 000 kr. på anslaget till Garagebyggnader m. m., 200 000 kr. på anslaget till Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen, 600 000 kr. på anslaget till Förvärv av billinjer samt 300 000 kr. på dispositionsanslaget.

Nedskärningen av investeringsvolymen torde inte hindra påbörjandet under nästa budgetår av tillbyggnaden av postverkets industrianläggningar i Ulvsunda, posthuset i Lidköping samt garageanläggningarna i Gäddede och Hammarstrand. Tiden för byggnadsarbetenas igångsättande lär emellertid i vissa fall få framflyttas något under budgetåret.

Anslagsbeloppen för nästa budgetår har beräknats med ledning av den uppskattade medelsförbrukningen jämte beräknad ingående behållning på de olika anslagen. Anslagen till Posthus m. m., Förvärv av billinjer samt postverkets dispositionsanslag har därvid kunnat uppföras med endast formella belopp. De av mig förordade anslagen uppgår till totalt 3,0 milj. kr.

Utskottet. Generalpoststyrelsen har i sina anslagsäskanden räknat med en medelsförbrukning för nästa budgetår om 8,0 mkr. Enligt departementschefens mening bör emellertid investeringsramen för postverkets del fastställas till 6,0 mkr, vilket förutsätter anvisande av anslag om 3,0 mkr. För ernående av den sålunda föreslagna investeringsbegränsningen förordas en minskning i förhållande till styrelsens förslag av följande utgifter, nämligen för posthusbyggnader med 300 000 kr., för inköp av fastigheter med 200 000 kr., för anskaffning av automobiler med 100 000 kr., för garagebyggnader med 300 000 kr., för anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen med 200 000 kr., för förvärv av billinjer med 600 000 kr. samt för dispositionsanslaget med 300 000 kr. Även vid den föreslagna begränsningen av investeringsvolymen kunna dock av styrelsen planerade arbeten med tillbyggnaden av verkets industrianläggningar i Ulvsunda samt posthuset i Lidköping och garageanläggningarna i Gäddede och Hammarstrand påbörjas.

Utskottet har under föregående punkt förklarat sig godtaga den av Kungl. Maj:t förordade ramen för verkets medelsförbrukning. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot den föreslagna fördelningen av investeringarna på olika utgiftsändamål samt anslagsberäkningen. Vad speciellt beträffar anslagen till postdiligensrörelsen m. m. vill utskottet dock i anledning av det under senare år allmänt konstaterade, försämrade trafikresultatet för busstrafikens del framhålla angelägenheten av att driftutfallet för verkets bil- och diligensrörelse uppmärksamt följes samt att till följd härav eventuellt erforderliga åtgärder vidtagas.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må för budgetåret 1958/59 under postverkets fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. Posthus m. m.	1 000 kr.
2. Inköp av fastigheter	200 000 »
3. Anskaffning av automobiler m. m.	900 000 »
4. Garagebyggnader m. m.	800 000 »
5. Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen	1 100 000 »
6. Förvärv av billinjer	1 000 »
7. Postverkets dispositionsanslag	1 000 »

Televerket

3:o) **Televerkets anslagsbehov.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, s. 21—60) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1958/59 under televerkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 264 301 000 kr.

I skrivelse den 31 augusti 1957 har *telestyrelsen* hemställt om anslag för budgetåret 1958/59. Styrelsen har därjämte i en särskild skrivelse nämnda dag gjort framställning om vissa medel på tilläggsstat för budgetåret 1957/58.

Inledningsvis har styrelsen lämnat vissa i propositionen (s. 21 och 22) intagna tabellariska uppgifter rörande *utvecklingen av televerkets rörelse under budgetåret 1956/57*, mätt i antalet telefonapparater, telexabonnemang, radiolicenser samt taxerade samtal, telegram och telexskrivningar.

I fråga om antalet uppsatta telefonapparater konstateras en nedgång från 115 200 st. under budgetåret 1954/55 till 107 300 st. under budgetåret 1955/56 och till 91 200 st. under budgetåret 1956/57.

Trots att antalet väntande abonnenter undan för undan sjunkit under de två sista kalenderåren måste alltså ett onormalt stort antal nya abonnenter vänta alltför länge på inkoppling. Av trafiksiffrorna framgår, att telefontrafiken ständigt stiger. Om hänsyn toges till att den successivt pågående helautomatiseringen av rikstrafiken medför, att förut periodavgiftsbelagda samtal registreras på abonnenternas samtalsmätare i stället för att debiteras med samtalsspecifikationer och därför ej längre ingå i det statistiskt uppgivna antalet samtal, har den verkliga ökningen av antalet telefonsamtal med periodavgift under budgetåret 1956/57 varit 4,7 %. Vad telegramtrafiken beträffar har en mindre minskning inträtt under budgetåret 1956/57, som följd av bl. a. telexrörelsens snabba utveckling.

Styrelsen meddelar beträffande det i 1956 års statsverksproposition framlagda förslaget till införande av en SOS-organisation i landet, att SOS-centraler f. n. finnas i Göteborg, Uppsala och Östersund. Under innevarande budgetår planeras sådana centraler i Jönköping, Kalmar, Kristianstad och

Borås. För budgetåret 1958/59 beräknas ytterligare ett antal SOS-centraler kunna anordnas.

Styrelsen har i petita lämnat en sammanfattande redogörelse för den utbyggnad under de närmaste åren av det svenska fjärrförbindelsenätet för telekommunikationer, som är nödvändig framför allt med hänsyn till rikstelefontrafiken och den beslutade utbyggnaden av ett svenskt televisionsnät.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i telestyrelsens redogörelse torde få hänvisas till propositionen (s. 23—25).

En sammanställning av telestyrelsens äskanden å tilläggsstat för innevarande budgetår och å riksstat för budgetåret 1958/59 med de för budgetåren 1955/56—1957/58 anvisade anslagen visar följande belopp.

	1955/56	1956/57	1957/58 anvisat å riksstat	1958/59 äskat å tilläggsstat	1958/59 äskanden
	tusental kronor				
Telefonstationsbyggnader m. m.	7 500	7 700	9 000	—	11 350
Förrådsbyggnader m. m.	—	1 000	1 000	—	2 500
Inköp av fastigheter	100	300	200	—	300
Telefon- och telegrafanläggningar	192 200	227 800	225 900	14 400	283 000
Radioanläggningar för televerket	10 850	11 780	15 900	—	17 550
Radioanläggningar för luftfarten	500	1 070	2 100	—	2 800
Försvarsberedskap vid televerket	2 700	1 650	3 500	—	5 500
Televerkets dispositionsanslag	6 500	4 000	11 300	—	4 000
Övrigt	—	—	—	—	7 000 ¹

Telestyrelsen understryker de svårigheter, som uppkommit och som för varje år på senare tid förvärrats genom att investeringarna inom televerket icke kunnat hålla jämna steg med abonnent- och trafikökningen. Detta har lett till att reserver i stationer och ledningsnät praktiskt taget helt förbrukats samtidigt som det uppdämda behovet av nyanläggningar undan för undan blivit allt större. De kostnader, som nedläggas på den pågående automatiseringen av telefontrafiken, utgöra — utöver den standardförbättring som automatiseringen innebär — en ur ekonomisk synpunkt mycket fördelaktig kapitalplacering. Med de ständigt stigande personalkostnaderna och med de växande svårigheterna att skaffa personer, som äro villiga att sköta manuell växelstationer, framstår i själva verket automatisering av telefondriften i så snabb takt som möjligt såsom enda utvägen att säkerställa telekommunikationerna och ett gynnsamt ekonomiskt resultat av televerkets rörelse.

¹ Avser televerkets byggnad i Farsta.

Televerket gör betydande förluster på den lokala telefonrörelsen vid manuell stationer. Inom sådana centralstationsområden, där flertalet abonnenter ännu äro anslutna till manuella stationer, går den lokala telefonrörelsen med en förlust av 50—150 kr. per apparat och år.

Genom de stora avskrivningar, som göras på televerkets anläggningar, ha lånemedel endast i relativt ringa utsträckning behövt anlitas för finansiering av televerkets anläggningsarbeten. Under de senaste fem åren ha sålunda lånemedel endast behövt anlitas intill 40, 36, 32, 24 resp. 16 % för täckande av de totala anläggningskostnaderna.

Beträffande petitamyndigheternas närmare redogörelser för investeringsönskemålen m. m. för nästa budgetår får utskottet, i den mån frågorna icke närmare redovisas i det följande, hänvisa till propositionen (s. 26—53).

I 1957 års statsverksproposition meddelades, att förhandlingar påginge med Stockholms stad om inköp av en tomt för *teleteknisk byggnad i Farsta* och att telestyrelsen hemställt om anslag för tomtförvärv och påbörjande av byggnadsarbetet. Departementschefen förklarade sig emellertid i avbidan på resultatet av förhandlingarna rörande denna fråga icke vara beredd att tillstyrka någon medelsanvisning för ändamålet. Då byggnaden måste vara färdigställd under år 1960, beroende på av Stockholms stadsplanereglering betingade husraserings- och gatuarbeten i de kvarter i Nedre Norrmalm, inom vilka telestyrelsens fastigheter äro belägna, hemställer telestyrelsen om ett investeringsanslag för budgetåret 1958/59 till tomtförvärv samt till påbörjande av byggnadsarbetet. Det härför behövlige beloppet beräknas uppgå till 7 mkr. Beloppet bör enligt telestyrelsens mening icke inräknas i de ramreglerade investeringarna.

Beträffande den närmare utformningen av projektet samt *byggnadsstyrelsens* och *arbetsmarknadsstyrelsens* yttranden i ärendet torde få hänvisas till propositionen (s. 30 och 31).

Den 23 november 1956 tillkallade Kungl. Maj:t sakkunniga med uppgift att företräda staten vid förhandlingar med Stockholms stad rörande vissa mellan staten och staden föreliggande byggnads- och markfrågor. Efter framställning från telestyrelsen ha dessa sakkunniga, den s. k. *markdelegationen*, tagit upp frågan om förvärv av en tomt för teletekniska byggnader i Farsta. I skrivelse den 31 oktober 1957 har markdelegationen meddelat, att delegationens förhandlingar med stadens delegerade om tomtförvärvet nu slutförts och resulterat i förslag till köpeavtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, samt Stockholms stad, å andra sidan, beträffande visst för telestyrelsen avsett markområde i Farsta.

I fråga om innebörden av avtalet torde få hänvisas till propositionen (s. 31 och 32).

I en särskild skrivelse den 8 november 1957 framhåller *telestyrelsen* att styrelsen tidigare räknat med ett markområde om ca 65 000 m² för den

teletekniska byggnaden i Farsta. För att bl. a. möjliggöra en mera omfattande bebyggelse för kronans räkning har det emellertid visat sig lämpligt att öka tomtområdet till ca 70 000 m².

Från början hade en sammanhängande byggnadskropp med en sammanlagd nettogolvyta om 9 300 m² planerats. Av bl. a. plantekniska skäl har en uppdelning på flera byggnader ansetts nödvändig. Härvid blir det ekonomiskt fördelaktigt att öka den ursprungligen planerade golvytan. Enligt uppgjorda ritningar skola två teletekniska byggnader, vardera i åtta våningar, uppföras samt en byggnad inrymmande lunchrestaurang, föreläsningssal, bibliotek m. m. med en sammanlagd nettogolvyta om ca 12 000 m².

Byggnadsstyrelsen, som granskat förenämnda ritningar utan erinran, har beräknat anläggningskostnaderna till 16,5 mkr. De sammanlagda tomt- och byggnadskostnaderna kunna uppskattas till 20 mkr. Kostnadsökningen inverkar icke på storleken av det investeringsanslag av 7 mkr., som styrelsen äskat för nästa budgetår.

I propositionen (s. 38—51) har vidare redovisats för de med *ljudradio- och televisionsverksamheten m. m.* sammanhängande frågorna.

Till en början erinras därvid om att kostnaderna för rundradions utbyggnad enligt riksdagens beslut skola bestridas genom självfinansiering inom ramen för licensintäkterna. Radiorörelsens budget har fr. o. m. innevarande budgetår närmast karaktären av en specialbudget.

Telestyrelsen har efter samråd med Sveriges Radio¹ framlagt förslag till budget för ljudradiorörelsen för budgetåret 1958/59. I följande sammanställning redovisas den för 1957/58 fastställda budgeten, budgetförslag för 1958/59 samt den beräknade utvecklingen av ljudradiobudgeten för budgetåren 1959/60—1961/62.

	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
Licenstal milj.	2,61	2,65	2,70	2,75	2,79
Licensintäkt mkr.	67,3	79,5	81,0	82,5	83,7
Driftkostnader mkr.					
Sveriges Radio	34,0	39,7	41,0	43,5	44,6
Telestyrelsen	15,5	16,4	17,0	17,7	18,4
Investeringar mkr.					
Telestyrelsen	10,5	10,5	12,1	12,1	12,1
Byggnadsstyrelsen	1,5	8,0	11,0	11,0	11,0
Summa kostnader	61,5	74,6	81,1	84,3	86,1
Över- resp. underskott	+ 5,8	+ 4,9	— 0,1	— 1,8	— 2,4

I propositionen lämnas härefter (s. 39) en redogörelse för utvecklingen av licensintäkterna.

I skrivelse den 30 augusti 1957 har *Sveriges Radio* framlagt en redogörelse för programproduktionens medelsbehov under budgetåret 1958/59.

¹ Aktiebolaget Radiotjänst har den 23 oktober 1957 ändrat namnet till Sveriges Radio Aktiebolag.

För innevarande budgetår förutses en sändningstid av ca 7 300 timmar, varav 5 800 i riksprogrammet och 1 500 i program 2. En i förhållande till innevarande budgetår oförändrad programtid har lagts till grund för budgeten 1958/59.

Den närmare innebörden av budgetberäkningen för ljudradion framgår av en i propositionen (s. 39 och 40) återgiven tabell.

Telestyrelsen beräknar televerkets driftkostnader för programdistribution och licensinkassering för budgetåret 1958/59 till 16,4 mkr. För budgetåren därefter beräknas kostnaderna komma att öka något.

För distributionsnätets utbyggnad för tiden t. o. m. budgetåret 1961/62 har styrelsen uppgjort ett investeringsprogram, som framgår av följande sammanställning. Sveriges Radio har icke något att erinra mot telestyrelsens förslag för nästa budgetår. Däremot vill bolaget inte ta ställning till den planerade utbyggnaden efter budgetåret 1958/59.

	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
	milj. kr.			
Ny ljudradiostation i Motala	2,9	2,4	1,2	0,3
Vissa ljudradioanläggningar	2,5	1,2	2,4	3,1
Trådradioanläggningar	4,1	6,3	6,3	6,5
FM-anläggningar	1,0	2,2	2,2	2,2
Summa	10,5	12,1	12,1	12,1

Det för den nya ljudradiostationen i Motala för budgetåret 1958/59 upptagna beloppet erfodras för del- och slutlikvider vid leverans av sändare och master samt uppförande av stations- och antennhus. Av hela byggnadskostnaden, 10,6 mkr., beräknas vid slutet av budgetåret 1957/58 ha förbrukats totalt 3,8 mkr. Stationen beräknas kunna färdigställas under år 1961. Det för nästa budgetår till vissa ljudradioanläggningar upptagna beloppet är avsett att i huvudsak användas till dellikvider för automatisering av mellanvågssändarna i Borlänge och Luleå. Den 1 juli 1958 beräknas trådradionätet ha byggts ut för ca 315 000 abonnenter (etapp 1). Resterande utbyggnad omfattar ca 90 000 abonnenter (etapp 1) företrädesvis inom Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län och ca 100 000 abonnenter (etapp 2), fördelade på samtliga trådradioområden i landet. För de angivna beloppen beräknas samtliga återstående abonnenter inom etapp 1 och den större delen av abonnenterna inom etapp 2 kunna anslutas till trådradionätet. Under budgetåret 1958/59 komma provisoriska FM-stationer att anläggas i Uppsala och Bäckefors. Samtliga de planerade 21 stationerna komma vid budgetårets utgång att vara försedda med FM-sändare även för riksprogrammet. De för budgetåren 1959/60—1961/62 upptagna beloppen äro till största delen avsedda att användas till ett antal definitiva mast- och antennenläggningar, vilka ge bättre räckvidd än de provisoriska. Det är nämligen med hänsyn till mottagningsförhållandena för riksprogrammet enligt telestyrelsens mening nödvändigt, att räckvid-

den ökas för en del av de provisoriska FM-stationerna. Även för att erhålla en rationell samordning av FM- och TV-utbyggnaderna böra definitiva master snarast uppföras. Vissa ändringar i planerna för FM-utbyggnaden kunna bli aktuella med hänsyn till utbyggnaden av TV-nätet.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1957 äskat ett anslag av 8 mkr. under budgetåret 1958/59 för det nya radiohuset i Stockholm. Kostnaderna för detta skola enligt principen om radioverksamhetens självfinansiering bestridas med licensinkomster. Medelsanvisningen härför anmäles under statens allmänna fastighetsfond.

I propositionen 1956: 90 förordades, att för *televisionsverksamhetens finansiering och organisation* skulle gälla samma principer som för ljudradion. Verksamheten skulle alltså i princip finansieras genom licensinkomster. För de närmaste åren uppställdes icke krav på full kostnadstäckning. Uppkomna underskott skulle emellertid så småningom täckas av överskott på televissionsverksamhet. Programverksamheten föreslogs skola upplåtas till Sveriges Radio medan distributionen av programmen skulle ankomma på televerket. Riksdagen godkände den förordade principiella uppläggningsen av televissionsverksamheten.

I proposition 1957: 54 framlades en plan för utbyggnad av ett rikstelevissionsnät samt för programproduktionen, vilken plan godkändes av riksdagen med det tillägget att möjligheterna för en snabbare utbyggnad för Norrlands vidkommande borde undersökas.

Sveriges Radio har i skrivelse den 30 augusti 1957 hemställt dels om lån för inköp av televissionsutrustning, dels om bidrag till televissionsverksamhetens driftkostnader. *Telestyrelsen* har i skrivelse den 31 augusti 1957 hemställt om anslag för distributionsnätets utbyggnad och drift.

Sveriges Radio beräknar för programproduktionens driftkostnader 11,8 mkr. samt telestyrelsen kostnaderna för distributionsnätets drift under budgetåret 1958/59 till 2,6 mkr. Då styrelsen beräknar licensinkomsterna under samma tid till 9,5 mkr. skulle för Bidrag till televissionsverksamhetens driftkostnader erfordras ett anslag under sjätte huvudtiteln om $(11,8 + 2,6 - 9,5 =)$ 4,9 mkr.

Sveriges Radio beräknar behovet av investeringar i produktionsteknisk utrustning under budgetåret 1958/59 till 2 mkr. För utgifternas finansierande begär bolaget ett lån av 1,5 mkr. under anslaget till Lån för inköp av televissionsutrustning.

För distributionsnätets utbyggnad enligt 1956 års televissionsutrednings förslag erfordras för budgetåret 1958/59 enligt telestyrelsens beräkningar 4,9 mkr. Av detta belopp avser 2,9 mkr. dellikvider för radiolänklinjen Stockholm—Göteborg—Malmö, vilken beräknas kunna tas i bruk under första halvåret 1958, samt 2,0 mkr. likvider för dels Stockholms, Göteborgs, Malmö och Norrköpings sändarstationer, vilka redan nu äro i drift eller beräknas kunna sättas i drift senast under våren 1958, dels sändarstationerna i Skövde, Nässjö, Hörby, Halmstad och Gävle, vilka beräknas kunna

tas i bruk på nyåret 1959. Därest det icke skulle visa sig möjligt att på ett tillfredsställande sätt förse Gävle med program från Stockholm avser telestyrelsen att välja annan ort än Gävle. Telestyrelsen hemställer sålunda att till Televisionsradioanläggningar för budgetåret 1958/59 anvisas ett investeringsanslag av 4,9 mkr.

Kungl. Maj:t uppdrog den 6 juni 1957 åt telestyrelsen att i samråd med Sveriges Radio samt under beaktande av vad statsutskottet anfört i sitt utlåtande 1957: 108 överväga möjligheterna till en snabbare utbyggnad av televisionsnätet i Norrland än vad som föreslagits av 1956 års televisionsutredning samt att, såvitt möjligt, i samband med framställningen om medel till televisionsverksamheten för budgetåret 1958/59 inkomma med redogörelse för resultatet av övervägandena.

I skrivelse den 19 oktober 1957 har *telestyrelsen* med anledning av detta uppdrag och efter samråd med Sveriges Radio lagt fram vissa överslagsberäkningar rörande omfattningen av ett televisionsnät i Norrland, som kan tillgodose ett första behov där, samt den ekonomiska innebörden därav. Styrelsen har dessutom redovisat några ytterligare synpunkter på televisionsnätets utbyggnad i vårt land samt på de tekniska möjligheterna för ett internationellt programutbyte. Telestyrelsen har vidare tagit upp frågan om kommunalt eller privat finansierade televisionsstationer. Styrelsen säger sig vara beredd att efter samråd med Sveriges Radio mera i detalj utreda de projekt, som behandlas i skrivelsen.

För en närmare redogörelse för innehållet i telestyrelsens skrivelse torde få hänvisas till propositionen (s. 44—48).

Vidkommande radioanläggningar för luftfarten får utskottet hänvisa till propositionen (s. 49—51), vari *luftfartsstyrelsens* förslag till investeringar på området redovisas.

Över telestyrelsens äskanden har *arbetsmarknadsstyrelsen* avgivit yttrande (s. 53).

Departementschefen har inledningsvis anmält, att den omorganisation av AB Radiotjänst, som förutsatts skola komma till stånd i samband med att televisionens programverksamhet anförtros åt bolaget, nu är genomförd. För den nya organisationen gälla följande huvuddrag.

Aktierna i företaget skola vara uppdelade i tre grupper. Tidningspressen, som tidigare innehaft en aktiemajoritet om ca 75 %, skall i fortsättningen inneha 40 % av aktierna. En grupp, som representerar folkrörelser, skall inneha likaledes 40 % och organisationer och företag, som representera näringslivet, återstående 20 %. I sistnämnda grupp ingå de tidigare aktieägarna från radioindustrien. Aktiekapitalet har fördubblats från 540 000 till 1 080 000 kr. och må enligt bolagsordningen utgöra högst 3 240 000 kr. Utdelningen på aktierna har höjts från 4 till 5 %. Styrelsen har utökats från tidigare sju till elva ordinarie ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t har att

utse ordföranden och fem ledamöter samt aktieägarna återstående fem. Antalet suppleanter har ökats från sex till tio, av vilka Kungl. Maj:t och aktieägarna utse hälften var. Mellan de tre grupperna aktieägare har träffats ett aktieägaravtal, som innebär, att tidningspressen och folkrörelsernas grupper utse vardera två ledamöter och två suppleanter, medan näringslivets grupp utser en ledamot och en suppleant. Kungl. Maj:t har för sin del stadfäst denna organisation genom att den 20 september 1957 godkänna vissa ändringar i företagets bolagsordning. På bolagsstämman den 23 oktober 1957 har omorganisationen slutligt genomförts. I samband därmed har företagets firma ändrats till Sveriges Radio AB. Förhandlingar om ett avtal rörande bolagets handhavande av ljudradions och televisionens programverksamhet pågår.

Vad som sålunda förevarit önskar departementschefen bringa till riksdagens kännedom.

Härefter övergår departementschefen till att behandla ljudradions inkomster och utgifter för nästa budgetår och erinrar därvid till en början om självfinansieringsprincipen. Inkomsterna av ljudradiolicenserna ha för nästa budgetår av telestyrelsen beräknats till 79,5 mkr. Medelsbehovet har angivits till 39,7 och 16,4 mkr. för Sveriges Radios resp. televerkets driftkostnader, samt 10,5 och 8,0 mkr. för investeringar (avskrivningar) i ljudradioanläggningar resp. radiohuset i Stockholm. De totala utgifterna skulle alltså utgöra 74,6 mkr. och rörelsen skulle uppvisa ett överskott om 4,9 mkr.

Mot dessa beräkningar har departementschefen icke något att erinra. Det torde som vanligt få ankomma på Kungl. Maj:t att slutligt fastställa storleken av Sveriges Radios och televerkets driftkostnader. Överskottet torde — i likhet med vad som förutsattes i föregående års statsverksproposition — få i televerkets räkenskaper balanseras över till följande budgetår.

Departementschefen tillstyrker således, att till Ljudradioanläggningar anvisas ett belopp av 10,5 mkr. för nästa budgetår. Medelsförbrukningen å anslaget torde icke böra ingå i televerkets investeringsram. I fråga om FM-anläggningar innebär medelsanvisningen, att återstoden av planerade 21 stationer kommer att vid budgetårets utgång vara försedda med åtminstone provisoriska sändare. Beträffande trådradioanläggningar förutsättes, att tillgängliga medel i första hand avses för installationer i de trakter, som ur befolkningsmässiga synpunkter kunna betecknas som glesbygder. Till den av telestyrelsen framlagda reviderade planen för distributionsnätets utbyggnad under de närmaste åren är departementschefen ej beredd att ta ställning vare sig i fråga om totalbeloppen eller fördelningen mellan de olika delposterna.

Till grund för utbyggnaden av televisionsverksamheten ligger en av 1956 års televisionsutredning framlagd plan för femårsperioden 1957/58—1961/62, i princip godkänd av 1957 års riksdag. Planen innebär i grova drag, att programproduktionen för en vecka räknat under perioden successivt ökas med 2 timmar per år, så att den 1961/62 uppgår till 18 timmar i veckan. Vad distributionsnätet angår omfattar planen upprättande av minst 14

sändarstationer, som medge täckning av ett område innefattande ca 2/3 av landets befolkning. Huvuddelen av dessa sändare skulle genom särskilda förbindelser direkt anknytas till Sveriges Radios programproduktion i Stockholm. Utredningen beräknade, att vid en licensavgift av 100 kr. inkomsterna skulle överstiga driftutgifterna fr. o. m. budgetåret 1961/62.

Beträffande televisionsverksamheten anför departementschefen vidare följande.

Allmänhetens televisionsintresse har vida överträffat de antaganden, på vilka utredningen grundade inkomstberäkningen för rörelsen. Beståndet av registrerade televisionsapparater, som utredningen antog skulle uppgå till ca 37 000 vid slutet av budgetåret 1957/58, uppnådde denna nivå redan i början av samma budgetår. Under förliden höst har licenskurvan stigit brant och antalet registrerade televisionsapparater uppgick i slutet av december 1957 till drygt 86 000.

Som följd härav kommer inkomsterna av televisionsrörelsen för innevarande budgetår att betydligt överstiga det belopp, som låg till grund för innevarande budgetårs anslagsberäkning. Medan man förra året i enlighet med 1956 års utrednings prognos räknade med en inkomst om ca 2,3 milj. kr. för det nu löpande budgetåret, synes utvecklingen numera peka mot ett belopp av drygt 7 milj. kr. Den nedräkning av driftbidragsanslaget med 1,9 milj. kr. i förhållande till utredningens förslag, som statsmakterna ansåg sig böra göra för att begränsa statsutgifterna för innevarande budgetår, har härigenom kunnat kompenseras. Vidare har en icke förutsedd ökning om ca 0,6 milj. kr. i televerkets utgifter för distributionsnätets drift kunnat täckas. Rörande dispositionen av återstoden av de medel, som genom den gynnsamma inkomstutvecklingen har kommit att stå till televisionsrörelsens förfogande, har Kungl. Maj:t genom beslut den 29 november 1957 föreskrivit, att Sveriges Radio må använda 1 milj. kr. för avskrivning av inventarier samt intill ett belopp av 1,5 milj. kr. för inredningar och installationer. För den händelse inkomsterna skulle bli än högre, skall de enligt samma beslut av telestyrelsen användas till extra avskrivningar å televisionsradioanläggningar.

Även för budgetåret 1958/59 kan förutses en betydligt större inkomst av licensmedel, än vad man tidigare räknat med. Medan 1956 års televisionsutredning uppskattade inkomsterna till 6,2 milj. kr. och telestyrelsen i sina förevarande petita upptagit dem till 9,5 milj. kr., anser jag en uppskattning om 12 milj. kr. mera realistisk mot bakgrunden av utvecklingen under det senaste halvåret. Jag räknar därvid med att — såsom förutskickades vid anmälan förra året av televisionsfrågan — licensavgiften om 100 kr. skall fr. o. m. den 1 juli 1958 i princip göras enhetlig för hela landet.

Det ådagalagda intresset för televisionen från allmänhetens sida och de därmed sammanhängande gynnsammare ekonomiska betingelserna för verksamheten motiverar enligt min mening en snabbare utbyggnad av televisionsverksamheten i landet än enligt den gällande planen. I enlighet med riksdagens förra året uttalade önskemål bör därvid en utbyggnad av distributionsnätet norrut ges företräde. Däremot anser jag ej anledning föreligga att öka programtiden utöver vad som innefattas i planen. Samtidigt som jag sålunda önskar påskynda utbyggnaden, finner jag angeläget att nedbringa den med televisionsrörelsens ingångsskede förenade belastningen på statskassan.

För innevarande budgetår har för televisionsverksamheten anvisats totalt 11,0 milj. kr. De av telestyrelsen och Sveriges Radio framlagda medelsökandena för nästa budgetår omfattar anslag å statsbudgeten om tillhoppa 11,3

milj. kr. Härav belöper 1,5 milj. kr. på lån till Sveriges Radio för inköp av televisionsutrustning. Eftersom bolaget av nu löpande budgetårs licensöverskott erhållit extra medel för bl. a. sådan utrustning, anser jag något låneanslag icke böra uppföras på riksstaten för nästa budgetår. I stället bör det av telestyrelsen för distributionsnätets utbyggnad äskade beloppet om 4,9 milj. kr. under anslaget Televisionsradioanläggningar räknas upp med ett motsvarande belopp, d. v. s. till 6,4 milj. kr. För rörelsens drift räknar jag preliminärt med en tilldelning av 11,8 milj. kr. till Sveriges Radio — avseende en programtid av ca 12 timmar per vecka — och 2,8 milj. kr. till televerket eller tillhoppa 14,6 milj. kr. Med frånräknade av den uppskattade inkomstsiffran om 12 milj. kr. skulle alltså erfordras ett driftanslag om 2,6 milj. kr., att jämföras med för ändamålet äskade 4,9 milj. kr. Därest inkomsterna skulle bli större än 12 milj. kr. förutsätter jag, att överskjutande belopp skall liksom hittills få tillgodoföras televisionsverksamheten, exempelvis i form av en upprustning av de materiella resurserna, extra avskrivningar eller avbetalningar på de av Sveriges Radio uppburna lånen.

En sammanställning av televisionsrörelsens budget för innevarande budgetår med äskade och tillstyrkta belopp för nästa budgetår, allt angivet i miljoner kronor, visar följande.

	1957/58	1958/59	
		telest:n o. Sv. Radio	dep.ch.
Lån för inköp av televisionsutrustning	2,4	1,5	—
Televisionsanläggningar	3,9	4,9	6,4
Summa investeringar	6,3	6,4	6,4
Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader	4,7	4,9	2,6
Summa anslag	11,0	11,3	9,0
Beräknade inkomster	7,0	9,5	12,0
Beräknat totalt disponibelt	18,0	20,8	21,0

Av investeringsanslaget till televisionsradioanläggningar avser ca 2,0 milj. kr. likvider för planenliga sändarstationer i Skövde, Nässjö, Hörby, Halmstad och Gävle, vilka beräknas kunna sättas i drift vid nyåret 1959. Omkring 2,4 milj. kr. belöper på återstående likvider för första etappen av televerkets radiolänklinje Stockholm—Göteborg—Malmö, vilken beräknas kunna tas i bruk i juni månad i år, samt för Stockholms, Göteborgs, Malmö och Norrköpings sändarstationer. Genom en senareläggning av den nämnda länklinjens andra etapp — som avser komplettering av utrustningen med reservapparatur och för vars påbörjande 0,5 milj. kr. inräknats i telestyrelsens äskande — torde återstående medel, 2 milj. kr., under anslaget göra det möjligt att under nästa budgetår uppföra en televisionsändare i Sundsvall och genom en provisorisk radiolänk anknyta densamma till Stockholm. Under våren eller försommaren 1959 kan sålunda befolkningen i denna del av Norrland få möjligheter att mottaga televisionsprogram. I förhållande till 1956 års televisionsutrednings femårsplan innebär detta ett tidigareläggande med ungefär tre år. — Huruvida inom anslaget kan rymmas kostnader för uppförande av ytterligare någon sändare i landet kan icke nu med säkerhet avgöras.

Hur den vidare utbyggnaden av televisionsnätet i Norrland skall bedrivas,

är jag f. n. icke beredd att taga ställning till. För att underlag för frågans bedömning skall erhållas, torde telestyrelsen i verkets anslagsäskanden för budgetåret 1959/60 böra i samråd med Sveriges Radio lägga fram förslag härom. En ny femårsplan för utbyggnaden inom hela landet bör i samband därmed lämpligen redovisas. Som finansiell riktpunkt för utbyggnadstakten vid denna plans uppgörande synes — utan föregripande av den årliga anslagsprövningen från statsmakternas sida — böra uppställas oförändrade årliga investeringsanslag under femårsperioden.

Vad telestyrelsen anfört rörande kommunal eller privat finansiering av televisionssändare föranleder ingen erinran från min sida.

Slutligen vill jag beträffande televisionsrörelsen framhålla, att om utvecklingen av apparatbeståndet fortsätter i samma takt som hittills, det förefaller sannolikt, att inkomsterna redan under budgetåret 1959/60 kommer att överstiga driftutgifterna. Något bidragsanslag på statsbudgeten skulle då icke erfordras. Telestyrelsen bör i samråd med riksräkenskapsverket och Sveriges Radio vid anslagsäskandena hösten 1958 föreslå den ändring i anslagstekniken, som med anledning härav blir påkallad. Jag förutsätter, att något anslag för lån till Sveriges Radio icke i fortsättningen skall behöva anvisas.

I fråga om det av mig för budgetåret 1958/59 tillstyrkta anslaget till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader om 2,6 milj. kr. gör jag hemställan under sjätte huvudtiteln.

Departementschefen har härefter behandlat televerkets ramreglerade investeringar. Därvid erinras först om att investeringsramen för innevarande budgetår är fastställd till 243 mkr. Såsom tidigare redovisats har telestyrelsen hemställt om en utökning av denna till 258 mkr. samt i samband därmed en medelsanvisning på tilläggsstat om 14,4 mkr., vilket departementschefen emellertid icke ansett sig kunna tillstyrka.

För budgetåret 1958/59 har telestyrelsen begärt en utökning av medelsförbrukningsramen till 310 mkr. Såsom framgått av det tidigare har departementschefen tillstyrkt en medelsförbrukningsram om 248 mkr., innebärande ett med 5 mkr. förhöjt belopp. Hur medelsförbrukningen på de ramreglerade anslagen ungefärligt kommer att fördela sig under nästa budgetår framgår av följande sammanställning. Av denna framgår även utfallet för budgetåret 1956/57 och den beräknade medelsförbrukningen 1957/58 på motsvarande anslag.

	1956/57	1957/58	1958/59	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Telefonstationsbyggnader	9,0	9,0	11,4	7,8
2. Förrådsbyggnader m. m.	1,9	1,9	2,5	2,0
3. Fjärrförbindelseanläggningar m. m.	65,4	70,6	103,8	79,5
4. Telefon- och telegrafstationer	80,3	77,8	91,7	75,0
5. Nya abonnentanläggningar m. m.	77,8	74,6	87,5	74,0
6. Radioanläggningar	2,5	3,5	4,9	4,4
7. Försvarsberedskap	1,6	3,5	5,5	3,5
8. Övriga anslag	1,4	2,1	2,7	1,8
	239,9	243,0	310,0	248,0

I fråga om de ramreglerade investeringarna anför departementschefen vidare följande.

Den nu förordade investeringsramen nödvändiggör, att vissa av de projekt, som upptagits i styrelsens petita, måste uppskjutas. Av de i investeringsplanen för telefonstationsbyggnaderna upptagna tolv nya företagen torde sålunda sju få tills vidare anstå. Uppförandet av en ny verkstadsbyggnad för lackeringsavdelningen i Vänersborg synes också få uppskjutas. I fråga om fjärrförbindelseanläggningarna torde kabeln Östersund—Svenstavik—Åsar-na samt radiolänken Umeå—Boden komma att senareläggas och vissa andra arbeten begränsas till sin omfattning, varjämte den i planen upptagna delbetalning av sjökabeln till England torde bli uppskjuten. En del planerade arbeten med att automatisera stationer och utöka befintliga automatstationer torde få senareläggas. Inkoppling av nya abonnentanläggningar torde komma att ske i mindre omfattning än vad styrelsen förutsatt. Vad slutligen angår radioanläggningarna synes den planerade utbyggnaden av Göteborgs kuststation få anstå och tidrymden för genomförande av VOR-programmet för luftfartens del förlängas.

Vid sidan av investeringsramen har telestyrelsen hemställt om anslag till — förutom ljudradio- och televisionsanläggningar — en anläggning i Farsta för laboratorieverksamhet, teleteknisk forskning och utvecklingsarbete.

Härom anför departementschefen följande.

De nuvarande lokalerna för ändamålet har sedan länge varit i hög grad otillräckliga och omoderna. En utökning av verksamheten under de närmaste åren har bedömts ofrånkomlig för att telestyrelsen skulle kunna följa upp och aktivt deltaga i utvecklingsarbetet inom teletekniken, varvid i synnerhet måste tillvaratagas de revolutionerande möjligheter den nya elektroniken erbjuder. En omständighet, som ytterligare aktualiserar utrymmesfrågan är, att delar av de nuvarande lokalerna måste rivras i samband med arbetena för regleringen av Nedre Norrmalm. Det är med hänsyn till tidsplanen för dessa arbeten angeläget, att nya lokaler kan tas i anspråk under budgetåret 1960/61.

Den föreslagna anläggningen har kostnadsberäknats till ca 20 milj. kr., varav 3,5 milj. kr. avser köpeskillning för tomtmarken enligt ett särskilt med Stockholms stad, under förutsättning av vederbörligt godkännande, ingånget avtal. För nästa budgetår har äskats 7 milj. kr., inklusive köpeskillningen. — Arbetsmarknadsstyrelsen har icke velat motsätta sig en förläggning av verksamheten till Farsta.

För egen del tillstyrker jag ifrågavarande projekt. Eftersom staden i samband med norrmalmsregleringen har att lösa in en del fastigheter, som tillhör kronan, finner jag det dock rimligt, att köpeskillningens utbetalande får anstå tills frågan om avräkning mot de belopp, som staden blir skyldig att erlägga till kronan, klarlagts. Enligt vad jag inhämtat från kronans markdelegation för förhandlingar med staden torde en sådan anordning komma att godtagas av stadens representanter. Rörande de närmare villkoren i samband med avräkningsförfarandet pågår förhandlingar. Därest dessa leder till en för kronan acceptabel uppgörelse, torde det föreliggande avtalet om förvärv av tomt i Farsta — efter justering i fråga om köpeskillningens erläggande med hänsyn därtill — böra godtagas och byggnadsarbetena sålunda kunna påbörjas under nästa budgetår. Under angivna förutsättningar är jag beredd tillstyrka, att det preliminära avtalet rörande tomtmarken godkännes.

För påbörjande av byggnadsarbetena upptar jag för nästa budgetår ett

anslag av 1,5 milj. kr. Ett rättidigt färdigställande av anläggningen förutsätter anslag för de båda därpå följande budgetåren om tillhoppa ca 15 milj. kr.

Anslagsbeloppen under televerkets fond har beräknats med utgångspunkt från att de jämte vid ingången av nästa budgetår förefintliga reservationer skola jämnt täcka medelsförbrukningen. De förordade anslagsbeloppen under fonden uppgå sammanlagt till 264,3 mkr. Såsom styrelsen föreslagit torde anslagsrubriken Riks- och landskablar m. m. ändras till Fjärrförbindelseanläggningar m. m.

Investeringarna i försvarsberedskap vid televerket torde som vanligt böra avskrivas. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang för detta ändamål tillstyrkt ett avskrivningsanslag på driftbudgeten om 3,5 mkr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* (I: 287) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 373), i vilka, såvitt nu är i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att tillåta kommersiell television enligt i motionen angivna riktlinjer, att utbyggnaden av televisions- och FM-radionätet samordnas i största möjliga utsträckning samt att investeringsanslaget till ljudradioanläggningar anvisas med ett till 7,5 mkr. sänkt belopp,

dels en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 214), vari hemställts om viss modifiering av trådradionätets utbyggnad, snabbast möjliga utbyggnad av FM- och TV-sändare samt att förtursrätt gives åt nya telefonabonnenter i glesbygderna, m. m.,

dels en inom andra kammaren av herr *Löfgren m. fl.* väckt motion (II: 300), i vilken hemställts om utredning om den fortsatta utbyggnaden av trådradionätet samt om nedsättning från 4,1 mkr. till högst 1,5 mkr. av anslaget för investeringar i trådradio,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Boo* och *Sveningsson* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 191), vari hemställts om att sådan omdisponering av utbyggnadsplanerna för televisionen vidtages, att en sändare i Boråsområdet bygges under budgetåret 1958/59 och en i Trollhätte—Vänersborgsområdet under budgetåret 1959/60,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Jansson* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 212), i vilka hemställts, att den forcering av TV-nätets utbyggnad, som föreslås i årets statsverksproposition, måtte omfatta även sändaren i Örebro,

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herr *Rubbestad* väckt motion (II: 213), vari hemställts, att riksdagen måtte uttala önskvärdheten av att televerket prövar möjligheten att exempelvis endast vart femte

eller tionde år utgiva helt ny upplaga av telefonkatalogen men under tiden däremellan årligen komplettera densamma genom särskild bilaga.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden torde få hänvisas till motionerna I: 287, II: 214, II: 300, II: 191, II: 212 och II: 213.

Utskottet. Den omorganisation av AB Radiotjänst som förutsatts skola komma till stånd i samband med att televisionens programverksamhet anförtroddes åt företaget har nu, enligt vad departementschefen i propositionen anmält, genomförts. Det innebär bl. a. att aktierna i företaget skola vara uppdelade på sådant sätt, att tidningspressen skall ha 40 % mot tidigare 75 %, en grupp representerande folkrörelserna ävenledes 40 % och organisationer och företag, som representera näringslivet, återstående 20 %. Aktiekapitalet, som fördubblats från 540 000 till 1 080 000 kr., må enligt bolagsordningen utgöra högst 3 240 000 kr. Styrelsen har utökats från tidigare sju till elva ordinarie ledamöter, av vilka ordföranden och fem ledamöter utses av Kungl. Maj:t och återstående fem av aktieägarna. Antalet suppleanter har ökats från sex till tio, av vilka Kungl. Maj:t och aktieägarna utse hälften var. Företagets firma har i samband med omorganisationen ändrats till Sveriges Radio AB.

Inkomsterna och utgifterna för ljudradion under nästa budgetår ha beräknats till 79,5 resp. 74,6 mkr. Av sistnämnda belopp avse 39,7 och 16,4 mkr. Sveriges Radios resp. televerkets driftkostnader samt 10,5 och 8,0 mkr. investeringar i ljudradioanläggningar resp. radiohuset i Stockholm. Det uppstående överskottet föreslås få i televerkets räkenskaper balanseras över till följande budgetår. Vidare förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att definitivt fastställa Sveriges Radios och televerkets driftkostnader för rörelsen. Medelsanvisningen i fråga om ljudradioanläggningar innebär bl. a. att 21 stationer för FM-anläggningar vid budgetårets slut komma att vara försedda med åtminstone provisoriska sändare. Departementschefen, som förutsätter att tillgängliga medel för trådradioanläggningar i första hand avses för installationer i glesbygder, förklarar sig emellertid ej beredd att taga ställning till en av telestyrelsen framlagd reviderad plan för distributionsnätets utbyggnad under de närmaste åren.

Beträffande *televisionsverksamheten* erinrar departementschefen om den av 1957 års riksdag i princip godkända utbyggnadsplanen för femårsperioden 1957/58—1961/62, innebärande bl. a. en successiv ökning av programproduktionen till 18 timmar i veckan och upprättande av minst 14 sändarstationer, som skulle medgiva täckning av ett område, innefattande ca 2/3 av landets befolkning. Till följd av att allmänhetens televisionstresse vida överträffat gjorda antaganden ha de för innevarande budgetår tidigare till 2,3 mkr. beräknade licensinkomsterna nu beräknats uppgå till över 7 mkr., varigenom den nedräkning å 1,9 mkr. av driftbidragsanslaget i förhållande till 1956 års televisionstudnings förslag som vidtagits vid

medelsanvisningen i fjol kunnat kompenseras och dessutom vissa medelsanvisningar till avskrivningar och inventarietköp m. m. tackas. För nästa budgetår räknar departementschefen med ett inkomstbelopp av 12 mkr. mot av telestyrelsen beräknade 9,5 mkr. De sålunda gynnsammare ekonomiska betingelserna för verksamheten anses motivera en snabbare utbyggnad av denna än enligt gällande plan. Främst anses därvid — i enlighet med av fjolårets riksdag uttalade önskemål — utbyggnaden i de norra delarna av landet böra komma i fråga.

Medelstildelningen för rörelsens drift beräknas preliminärt till 11,8 mkr. till Sveriges Radio och 2,8 mkr. till televerket. Med hänsyn till kalkylerade inkomster skulle följaktligen ett driftanslag om 2,6 mkr. erfordras. För utbyggnad av distributionsnätet förordas ett anslag till Televisionsradioanläggningar om 6,4 mkr. Under budgetåret beräknas bl. a. sändarstationer i Skövde, Nässjö, Hörby, Halmstad och Gävle kunna sättas i drift. Genom senareläggning av vissa kompletterande arbeten för radiolänklinjen Stockholm—Göteborg—Malmö beräknas vidare uppförandet av en sändare i Sundsvall med provisorisk anknötning till Stockholm kunna möjliggöras, innebärande en tidigareläggning med tre år i förhållande till vad tidigare planerats. Beträffande den fortsatta utbyggnaden av televisionsnätet i Norrland förutsättes telestyrelsen i samråd med Sveriges Radio lägga fram förslag i samband med äskandena för budgetåret 1959/60, varvid även en ny femårsplan för utbyggnaden inom hela landet anses böra redovisas. Departementschefen förklarar sig slutligen — med hänsyn till den sannolika fortsatta utvecklingen av antalet televisionsapparater — förutsätta att inkomsterna redan under budgetåret 1959/60 komma att överstiga utgifterna och följaktligen något bidragsanslag icke längre bliva erforderligt och ej heller något låneanslag till Sveriges Radio.

I anledning av Kungl. Maj:ts äskanden ha motionsledes vissa erinringar och förslag framställts. Således har i de båda likalydande motionerna I: 287 och II: 373, såvitt nu är i fråga, hemställts *dels* att riksdagen måtte besluta medgiva kommersiell televisionsverksamhet enligt i motionerna angivna riktlinjer, varigenom bl. a. något driftkostnadsanslag icke skulle erfordras, *dels* besluta att utbyggnaden av televisions- och FM-radionätet samordnas i största möjliga utsträckning i syfte att tillvarata alla möjligheter till förbilliganden, *dels ock* att på i motionen anförda skäl anslaget till ljudradioanläggningar måtte nedsättas med 3 mkr. till 7,5 mkr. I motionen II: 214 har föreslagits att riksdagen beslutar sådan modifiering av investeringarna för ljudradioanläggningar *att* trådradionätet tills vidare utbygges endast i sådana trakter, där FM- och TV-mottagning icke kan komma i fråga, *att* till buds stående investeringsmedel koncentreras till snabbast möjliga utbyggnad av FM- och TV-sändare för de delar av landet, där sådan mottagning kan genomföras, *att* beställningar av nya telefonanläggningar snart effektueras med förtursrätt för abonnenter i glesbygderna samt *att* i övrigt måtte beaktas vad i motionen anförts. I motionen II: 300 har yrkats på en utredning om den fortsatta utbyggnaden av trådradionätet samt att det

för investeringar i trådradio föreslagna anslagsbeloppet om 4,1 mkr. ned-sättes till högst 1,5 mkr. Vidare har i de båda likalydande motionerna I: 168 och II: 191 föreslagits sådan omdisponering av ntbyggnadsplanerna för tele-
visionen att en sändarstation i boråsområdet bygges under budgetåret 1958/
59 och en i Trollhätte—Vänersborgs-området under budgetåret 1959/60. Slut-
ligen har i de båda likalydande motionerna I: 224 och II: 212 yrkats att
den forcering av TV-nätets utbyggnad som föreslås i årets statsverkspro-
position måtte omfatta även sändaren i Örebro. Utskottet får i anledning
härav anföra följande.

Vad först beträffar frågan om medgivande av kommersiell television må
erinras om att utskottet vid sin behandling av televisionsfrågan vid såväl
1956 som 1957 års riksdagar avvisade tanken härpå. Den situationen ansågs
dock — såsom motionärerna framhållit — möjligen en gång kunna inträffa,
att det med hänsyn till önskvärdheten av att hålla licensavgiften nere kunde
te sig befogat att medgiva betalda reklamslag i en eller annan form. En-
ligt utskottets mening torde emellertid några nya omständigheter ej ha till-
kommit av sådan art att de böra föranleda ett ändrat ställningstagande från
utskottets sida. Utskottet som således vidhåller sin tidigare deklarerade upp-
fattning i frågan avstyrker i enlighet härmed bifall till motionärernas yrkan-
den i denna del.

Vidkommande åter de i motionerna I: 287 och II: 373, II: 214 och II: 300
i övrigt upptagna frågorna har utskottet genom under hand inhämtat ytt-
rande från telestyrelsen erfarit bl. a. följande. Vid utgången av budgetåret
1958/59 beräknas trådradionätet omfatta ca 350 000 trådradioanslutningar.
Återstående utbyggnad uppskattas till ca 120 000 anslutningar exklusive de
ca 50 000 abonnenter inom trådradioområden, som föreslås få program 2
på annat sätt. Av förenämnda, den 1 juli 1959 återstående trådradioan-
slutningar beräknas ca 30 000 vara sådana, som kunna utföras i anslut-
ning till befintliga telefonledningar. För ca 90 000, fördelade på samtliga
trådradioområden inom landet (2/3 av landets yta), krävas speciella led-
ningar. Dessa sistnämnda anslutningar bli relativt kostnadskrävande och
detta gäller speciellt för dem, som skola utföras inom »verkliga glesbygder»,
där ledningarna ofta bli mycket långa. Telestyrelsen planerar nu att på ett
stort antal platser i landet installera små mellanvågssändare för att därige-
nom på snabbaste och billigaste sätt ge möjlighet till ökade mottagnings-
möjligheter för program 2. Dessa sändare komma att uppställas på så många
platser där så av våglängdstekniska skäl blir möjligt och inom såväl FM-
områden som planerade trådradioområden. Styrelsen räknar med att dessa
sändare skola kunna göra tjänst i minst 10 års tid. På sådana platser, där
småsändarna installeras, torde därför varken FM- eller trådradiodistribu-
tion av program 2 bli nödvändig på flera år. De medel, som genom upp-
förandet av nämnda mellanvågssändare friställas, böra enligt styrelsen dis-
poneras för en forcerad utbyggnad av trådradio i glesbygderna. Vad som ge-
nom denna omdisposition senare kan inbesparas bör användas för uppfö-
rande av definitiva master på de provisoriska FM-stationerna, vilket er-
fordras även med tanke på distributionen av program 1.

Styrelsen hänvisar i sammanhanget till att den europeiska våglängdsplanen för FM-stationer — stockholmsplanen — för Sveriges del anger 50 platser, där sådana stationer kunna placeras. Dessa 50 stationer beräknas kunna ge omkring 85—90 % av landets befolkning goda mottagningsmöjligheter för två program. Skulle FM-nätet byggas ut enligt stockholmsplanen, behövas sålunda ytterligare 29 FM-stationer för att täcka hela landet. Många av stationsplatserna i Norrland äro svårtillgängliga och fordra omfattande och dyrbara vägbyggen. För att stationerna skola kunna täcka de avsedda försörjningsområdena anses de åtminstone vad beträffar master och antenner böra utföras i definitivt skick. Anläggningskostnaderna och byggnadstiderna bli därför större än för de hittills utförda stationerna. Utbyggnaden av de 29 stationerna torde kräva en tid av minst 3—4 år.

Vad beträffar samordningen av FM- och televisionsnätets utbyggnad, meddelar telestyrelsen att vid den nu pågående utbyggnaden av FM- och televisionsstationerna dessa genomgående planeras så, att en komplettering med televisions- resp. FM-sändare senare lätt kan äga rum. Kostnader för mark, vägar, master m. m. bli i stort sett desamma, om stationerna byggas för endast ett av ändamålen eller för båda. Merkostnaden för kraftförsörjning och byggnader blir relativt liten för en kombinerad station.

Beträffande behovet av ny utredning rörande den vidare utbyggnaden av ljudradians distributionsnät erinras om att utbyggnaden av televisionsnätet för de områden av landet som betecknats som glesbygder, och där Norrland intager den dominerande andelen, ännu icke är fastställd. Styrelsen kommer — om så visar sig fördelaktigt med hänsyn till trådradioutbyggnaden och till beståndet av FM-mottagare — att i samband med utbyggnaden av televisionsnätet inom trådradioområdena föreslå att FM-sändare där anordnas i kombination med televisionsstationer. Frågan om en fortsatt utbyggnad av FM-nätet kan för övrigt enligt styrelsens uppfattning lämpligast prövas i anslutning till framläggandet av den 5-årsplan för televisionens fortsatta utbyggnad som departementschefen föreslår i årets statsverksproposition. Styrelsen förklarar sig slutligen vara väl medveten om att den för programdistributören från såväl investerings- som underhålls- och driftsynpunkter billigaste och enklaste lösningen är trådlös distribution av radioprogrammen. En stor del av radioabbonnenterna väntar emellertid alltså jämt på godtagbara mottagningsförhållanden för ett program. Styrelsen finner det fullt förståeligt om dessa abonnenter anse det berättigat att televerket så anordnar distributionen av rundradioprogrammen för deras del att de ej behöva påtaga sig extra kostnader i form av nya mottagare för att få förbättrad mottagning av *riksprogrammet*.

I fråga om den i motionen II: 214 berörda frågan om anläggningsverksamheten för trådradio- och telefonabonnemang erinras om att utbyggnaden av trådradionätet organiseras, planeras och utföres av personal på televerkets distrikt på i stort sett samma sätt som anläggningsarbeten för nya telefonabonnemang och i största möjliga utsträckning samordnas med dessa. An-

läggningskostnaderna för nya trådradio- resp. telefonabonnemang belasta emellertid olika anslagsgrupper av televerkets investeringsanslag, vilket medför att en minskning av programmet för utbyggnad av trådradionätet ej kan resultera i ökad anläggningsverksamhet för nya telefonabonnemang. Denna senare är nämligen till sin omfattning helt beroende av anslaget för nya abonnenter m. m. En förkortning av väntetiderna för telefonabonnemang kan således åstadkommas endast om investeringsanslaget för dessa arbeten höjes. I anledning av motionärens förslag om förtur för nya telefonabonnemang inom glesbygderna framhålles, att telestyrelsens strävan är att på bästa möjliga sätt tillgodose både samhällen och landsbygd, och att en förtur för glesbygderna av föreslagen art skulle skapa många problem och svårigheter. Särskilt framhålles att bostadsbyggandet i städer och samhällen medför avsevärda investeringar även för telefonanläggningar, liksom nödvändigheten av att kunna tillgodose affärs- och industriföretag och allmänna institutioner. Telestyrelsen ställer sig med hänvisning härtill avvisande till en förtur speciellt för glesbygderna vid anordnandet av nya telefonabonnemang.

Mot bakgrund av vad i det föregående sålunda anförts finner utskottet för sin del någon särskild utredning beträffande nästa budgetårs trådradioutbyggnad icke erforderlig. Utskottet förutsätter dock att riksdagen — efter den revision av utbyggnadsplanen som av telestyrelsen i samråd med Sveriges Radio må befinnas erforderlig — beredes möjligheter att taga ställning till frågan om utbyggnaden efter det nu aktuella budgetårets utgång. Ej heller övriga yrkanden i nu berörda motioner, avseende bl. a. en minskning av medelsanvisningen till ljudradioanläggningar, har utskottet, med hänsyn till av telestyrelsen angivna förhållanden, funnit sig kunna biträda.

Beträffande de i motionerna I: 168 och II: 191 samt I: 224 och II: 212 framförda förslagen har telestyrelsen bl. a. meddelat följande. En eventuell televisionssändare för boråsområdet bör — såsom förutsättes i stockholmsplanen — uppföras i anslutning till den befintliga FM-stationen, varvid dennas byggnad, antennmast, kraftutrustning m. m. kunna utnyttjas. Stationen, som skulle kunna utföras för en kostnad av ca 300 000 kr., beräknas kunna ge fullgod mottagning inom ett område med ca 75 000 invånare och skulle ur teknisk synpunkt kunna bli klar att tagas i drift under sommaren 1959. En temporär lösning skulle dock kunna tänkas för en kostnad av ca 175 000 kr., varvid stationen under viss förutsättning skulle kunna tagas i drift i slutet av detta år. Utsändningskvaliteten torde icke bli fullgod men dock så pass god att den skulle accepteras.

Stationen för Trollhätte—Vänernsborgsområdet är enligt stockholmsplanen benämnd Vänernsborg och är tänkt att förläggas på en plats mellan Trollhättan och Vänernsborg. Stationen beräknas ge fullgod mottagning inom ett område med ca 60 000 invånare. Investeringskostnaderna för en provisorisk station jämte programförbindelse uppskattas till ca 500 000 kr. eller i ett mera temporärt alternativ, 375 000 kr. Anläggningen torde ur tek-

nisk synpunkt och under vissa förutsättningar i övrigt kunna bli färdig att tagas i drift under senare delen av 1959.

Örebro-sändaren måste för att täcka hela det område som tidigare avsetts och som erfordras för att tillsammans med övriga angränsande sändare enligt stockholmsplanen ge bästa möjliga totaltäckning placeras på en högt belägen plats i Kilsbergen, ca 2 mil nordväst om Örebro. En provisorisk station på denna plats skulle icke ge tillfredsställande mottagning i bl. a. Örebro om icke relativt dyrbara mottagningsantennerna användas. Sändaren i Kilsbergen kan emellertid till en början i vissa avseenden göras provisorisk och beräknas då kosta ca 1 300 000 kr. Totalkostnaden inkl. programförbindelse för en provisorisk station i Kilsbergen skulle uppgå till ca 2 mkr. Stationen skulle — om medel ställas till förfogande redan budgetåret 1958/59 — kunna bli färdig att tagas i drift tidigast i början av 1960. Då örebrostationen — såsom också påpekats i motionen — beräknas kunna betjäna ett antal s. k. slavstationer, måste man förutsätta en fullgod programförbindelse. En sådan förbindelse har också intresse för vidare utbyggnad till Karlstad och anknnytning där till den planerade radiolänklinjen Karlstad—Oslo, som beräknas bli färdig 1960. Den av motionärerna avsedda stationen anses under inga förhållanden kunna bli färdig före 1960. Det skulle emellertid vara tekniskt möjligt att på kortare tid anordna en provisorisk, mindre sändare i Örebro stad, varigenom ett område med ca 100 000 invånare skulle tillgodose. Investeringskostnaderna för en dylik sändare i anslutning till Örebro FM-station kunna uppskattas till ca 150 000 kr., var till komma kostnaderna för en lämplig programförbindelse, ca 150 000 kr. Totalkostnaderna för en mindre sändarstation i Örebro skulle alltså uppgå till ca 300 000 kr.

Icke något av de aktualiserade projekten kan emellertid realiseras eller påbörjas inom ramen för de av departementschefen nu förordade investeringsanslagen, utan att andra projekt måste senareläggas. Något sådant anser sig utskottet ej kunna godtaga, detta än mindre med hänsyn till att ett dylikt senareläggande sannolikt främst skulle komma att drabba sändaren för sundsvallsområdet, som f. ö. beräknas kunna tillgodose ca 80 000 invånare. Utskottet finner sig på grund härav inte kunna biträda de framställda yrkandena.

Utskottet, som i enlighet med det anförda avstyrker bifall till samtliga i det föregående behandlade motioner, har för sin del funnit de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen stå i god överensstämmelse med av statsmakterna tidigare godtagna planer samt av riksdagen eljest uttalade önskemål rörande såväl ljudradio- som televisionsradioverksamhetens inriktning och utformning. Utskottet biträder därför de framlagda anslagsberäkningarna och har ej heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt anført och förordat. Till frågan om anvisande av medel för radiohuset och till televisionsverksamhetens driftkostnader återkommer utskottet under punkten 8 i det följande resp. vid sin be-

handling av Kungl. Maj:ts under sjätte huvudtiteln, punkten 66, framlagda förslag.

De *ramreglerade* investeringarna ha av telestyrelsen för innevarande budgetår föreslagits höjda med 15 mkr., vilket departementschefen dock, såsom tidigare omnämnts, icke ansett sig kunna tillstyrka. För nästa budgetår förordas en ram av 248 mkr. mot av styrelsen föreslagna 310 mkr. Begränsningen innebär bl. a. att av de i investeringsplanen för telefonstationsbyggnaderna upptagna tolv nya företagen 7 tills vidare få anstå, varjämte vissa andra angelägna arbeten avseende exempelvis automatisering av såväl riks- som lokaltrafiken samt telefoninstallationer få senareläggas eller uppskjutas.

Utskottet, som under punkten 1 i det föregående uttalat att det funnit sig böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag beträffande televerkets investeringar, vill dock i förevarande sammanhang erinra om sitt uttalande vid fjolårets riksdag om de stora svårigheter investeringsbegränsningarna under de gångna åren medfört för televerkets del. Bl. a. hade kraven på teleinstallationer och förbindelser ej kunnat tillgodoses i önskvärd omfattning liksom ej heller automatiseringen av telefontrafiken. Mot bakgrund härav samt med hänsyn till av utskottet i övrigt anförda omständigheter framhölls vidare att berörda olägenheter i fortsättningen borde skänkas större beaktande vid bestämmandet av investeringsramen för verket. Vad utskottet sålunda anförde torde alltjämt äga sin giltighet. Ytterligare må i anslutning härtill framhållas de risker som ligga däri att, vid en alltför begränsad investeringsvolym för verkets del, exempelvis genom tillfälliga provisorier o. d., en ekonomiskt mindre tillfredsställande användning av investeringsmedlen framtvingas.

Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar och förslag i övrigt, innebärande bl. a. anvisande vid sidan av investeringsramen av 1,5 mkr. till påbörjande av byggnadsarbetena för en anläggning i Farsta för teletekniskt utvecklingsarbete m. m., har icke givit utskottet anledning till erinran.

Vidkommande slutligen i motionen II:213 framställt yrkande får utskottet anföra följande. Motionären har hemställt att möjligheten prövas att exempelvis endast vart femte eller tionde år utgiva helt ny upplaga av telefonkatalogen, medan under tiden däremellan en årlig komplettering skulle ske genom en särskild bilaga. Enligt motionären skulle härigenom kunna förväntas en besparing av åtskilliga miljoner kronor varje år genom minskade kostnader för papper, sättning, tryck och bindning. Så torde emellertid ingalunda vara förhållandet enligt vad utskottet under hand genom telestyrelsen inhämtat.

I motsats till motionärens antagande att de allra flesta abonnenter ha samma nummer, namn och adresser oförändrade t. o. m. flera årtionden är ändringsfrekvensen enligt den förda statistiken mycket stor och relativt konstant, varför en nytgivning av katalogen varje år enligt styrelsen framstår som nödvändig. Med hänsyn till ändringsfrekvensen beräknas redan tredje årets supplement bli lika omfattande som huvudupplagan.

Till kostnaden för supplementen måste också läggas kostnaden för den merupplaga av den fullständiga huvudupplagan som måste finnas för tilldelning till alla nytillkommande abonnenter. Även under förutsättning av vissa annonsinkomster skulle enligt upprättade alternativa kalkyler enbart nettokostnaden för det första årets supplement ligga mellan 3,0 och 6,4 mkr., att jämföras med nettokostnaden, ca 3,5 mkr., för utgivning av hela katalogen. Någon ekonomisk vinst skulle sålunda näppeligen vara att påräkna av supplementsutgivningen ens första året. För andra årets supplement och därefter skulle resultatet bli än sämre. Dessutom beräknas kostnader av betydande storlek uppstå till följd av kraftigt stegrad förfrågningsfrekvens, medförande behov av omfattande och dyrbar utökning av teletekniska anordningar, lokaler och personal. Förutom felringningar skulle också feladresseringar av post komma att öka i omfattning. Rikstelefonkatalogen har nämligen alltmer kommit att utnyttjas som adresskalender anlita för besök, budskickning och adressering av postförsändelser. Postverket har också bl. a. härigenom kunnat konstatera en förbättring av adresseringen medförande snabbare postutbäring och därmed bättre service för allmänheten.

Ett genomförande av motionärens förslag synes således förutom väsentliga fördyringar medföra en avsevärt försämrad service. Med hänsyn härtill finner sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till motionen.

Utskottet hemställer,

- I. att riksdagen må för budgetåret 1958/59 under televerkets fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen
1. Telefonstationsbyggnader m. m.	7 200 000 kr.
2. Anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete m. m.	1 500 000 »
3. Förrådsbyggnader m. m.	2 000 000 »
4. Inköp av fastigheter	300 000 »
5. Fjärrförbindelseanläggningar m. m.	79 500 000 »
6. Telefon- och telegrafstationer	75 000 000 »
7. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar	74 000 000 »
8. Televisionsradioanläggningar	6 400 000 »
9. Radioanläggningar för kommersiell trafik	2 000 000 »
10. Radioanläggningar för luftfarten	2 400 000 »
11. Försvarsberedskap vid televerket	3 500 000 »
12. Televerkets dispositionsanslag	1 000 » ;

II. att motionerna I: 287 och II: 373, i vad de avse införandet av kommersiell television, icke må av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 287 och II: 373, i vad de avse samordningen av utbyggnaden av televisions- och FM-radionätet, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionen II: 300, i vad den avser utredning om den fortsatta utbyggnaden av trådradionätet, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionen II: 214 icke må av riksdagen bifallas;

VI. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 287 och II: 373 samt II: 300, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, för budgetåret 1958/59 under televerkets fond till *Ljudradioanläggningar* anvisa ett investeringsanslag av 10 500 000 kr.;

VII. att motionerna I: 168 och II: 191 icke må av riksdagen bifallas;

VIII. att motionerna I: 224 och II: 212 icke må av riksdagen bifallas;

IX. att motionen II: 213 icke må av riksdagen bifallas.

Statens järnvägar

4:o) **Statens järnvägars anslagsbehov.** Kungl. Maj:t har (punkt 4, s. 61—84) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1958/59 under statens järnvägars fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 300 500 000 kr.

Järnvägsstyrelsen har i skrivelse den 17 oktober 1957 framlagt sina anslagsäskanden för nästa budgetår. Styrelsen har härvid inledningsvis betonat vikten av att tillräckliga investeringsmedel ställas till styrelsens förfogande. Såsom särskilt angelägna betecknas investeringarna för ersättning av förbrukade anläggningar, för höjande av kapaciteten och transportstandarden, för verksamhetens rationalisering samt för erhållande av bättre personallokaler. Sedan den långtidsplan för tiden t. o. m. budgetåret 1964/65 som styrelsen utarbetade för 1955 års långtidsutredning framlades har den ekonomiska situationen för statens järnvägar väsentligt försämrats. De fr. o. m. 1957 höjda lönerna och pensionerna ha förorsakat företaget betydande kostnadsökningar samtidigt som den under våren 1957 inträdda stagnationen och nedgången i godstrafikomfattningen lett till en intäktsökning, som blivit mindre än beräknat. Följden härav har blivit att driftresultatet för den sist förflutna räkenskapsperioden efter avskrivningar för första gången sedan 1919 visat underskott. Detta underskott uppgick för budgetåret 1956/57 till nära 61 mkr. Under sådana förhållanden är det enligt styrelsens mening mer än eljest nödvändigt att genom rationaliseringar och andra dylika åtgärder söka nedbringa kostnaderna för att om möjligt åstadkomma bättre jämvikt mellan dessa och intäkterna. En nöd-

vändig förutsättning för att genomföra en sådan rationalisering är att tillräckliga investeringsmedel stå till förfogande. Även ur konkurrens- och servicesynpunkter är det nödvändigt att öka investeringarna för att höja transportstandarden. Trafiken kan nämligen annars i allt större omfattning väntas söka sig till andra transportmedel.

Styrelsen inser till fullo, att statens järnvägars medelsbehov måste ses i ett större sammanhang och mot bakgrunden av nuvarande samhällsekonomiska situation. När styrelsen nu funnit sig böra framlägga ett förslag, grundat på en medelsförbrukning av ca 360 mkr. för budgetåret 1958/59 har styrelsen sökt taga all möjlig hänsyn till det nu rådande allmänna ekonomiska läget. Investeringsprogrammet har därför skurits ned till vad som befunnits erforderligt för att tillgodose de mest aktuella och trängande behoven. Det angivna beloppet är nominellt av ungefär samma storleksordning som den medelsförbrukningsram, vilken styrelsen förra året ansåg böra läggas till grund för sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58. På grund av förändrat penningvärde är i realiteten beloppet emellertid 15 å 18 mkr. lägre.

Statens järnvägars investeringsverksamhet är f. n. i redovisningshänseende uppdelad på icke mindre än 26 olika anslagsrubriker, varav 14 inom huvudgruppen »Byggnader och anläggningar», 5 inom huvudgruppen »Rullande materiel» och 3 inom huvudgruppen »Biltrafik». Denna långt gående uppdelning medför avsevärda olägenheter på grund av att investeringsmedlen numera är starkt beskurna. Detta gäller såväl totalt genom en från början fastställd snäv ram som inom denna ram vad gäller varje särskilt anslag. Oavsett olägenheterna med en så detaljerad anslagsuppdelning kan för övrigt ifrågasättas huruvida denna längre har någon reell betydelse för den statliga eller företagsmässiga budgeteringen. Investeringsomfattningen för bl. a. statens järnvägar bestämmes nämligen numera närmast av den investeringsram för respektive budgetår som statsmakterna fastlägga, och denna ram i sin tur av den allmänna ekonomiska politik, som statsmakterna finna skäl att lägga till grund för samma budgetårs finansplan. Styrelsen anser därför önskvärt och vill förorda att de nuvarande anslagsrubrikerna sammanföras till större och därmed färre grupper.

Beträffande de ytterligare skäl järnvägsstyrelsen anfört för en koncentration till färre anslagsrubriker får utskottet hänvisa till propositionen (s. 63).

På de angivna skälen föreslås att anslagsrubrikerna i fortsättningen begränsas till åtta, nämligen: Bana och byggnader, Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer, Elektriska anläggningar, Försvarsberedskap, Rullande materiel och sjöfartsmateriel, Biltrafik, Inventarier m. m. och Dispositionsanslag.

Statens järnvägars investeringsutgifter under *budgetåret 1956/57* uppgingo till 283,4 mkr. Den för budgetåret fastställda investeringsramen om 287 mkr. underskreds sålunda med 3,6 mkr. För att kunna genomföra synnerligen angelägna investeringar har inom den fastställda ramen vissa

förskjutningar mellan olika anslagsgrupper måst verkställas. I huvudsak, i enlighet med vad i föregående års statsverksproposition angavs, ha därför vissa omföringar via dispositionsanslaget måst vidtagas. Sammanlagt ha dessa omföringar uppgått till ca 14,4 mkr.

För *budgetåret 1957/58* har föreskrivits en investeringsram av 300 mkr. Styrelsen förutsätter dock, att vissa anslag behöva förstärkas genom anvisningar från dispositionsanslaget för att möjliggöra finansieringen av vissa synnerligen angelägna projekt. Såvitt nu kan bedömas synas sådana förstärkningar om sammanlagt ca 5 mkr. erforderliga.

För genomförande av det reguljära investeringsprogrammet under *budgetåret 1958/59* har styrelsen räknat med en medelförbrukning av 359,3 mkr. Detta belopp överstiger med 59,3 mkr. den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen. Ökningen är motiverad förutom av en höjning av det allmänna kostnadsläget av nödvändigheten att eliminera de orsaker av mycket allvarlig och djupgående natur, vilka inledningsvis angivits vara den yttersta anledningen till den bristande balansen i statsbaneföretagets ekonomi. Utanför rambeloppet förutsätter styrelsen, att investeringsanslag anvisas för ökning av statens järnvägars rörelsekapital, lån till Svenska lastbilaktiebolaget och Svenska turistföreningen (skrivelse den 23 oktober 1957). Sammanlagt skulle för dessa ändamål erfordras ca 55,6 mkr.

En sammanställning av de för budgetåren 1955/56—1957/58 anvisade samt de för nästa budgetår äskade investeringsanslagen, fördelade på huvudgrupper, visar följande.

	1955/56	1956/57	1957/58	Åskanden 1958/59
	t u s e n t a l k r o n o r			
Byggnader och anläggningar	106 200	106 400	122 200	156 000
Rullande materiel	120 300	104 900	133 700	164 600
Sjöfartsmateriel	10 000	—	14 000	4 000
Biltrafik	9 200	9 100	8 401	8 210
Övrigt	21 000	13 900	39 000	82 752
Summa	266 700	234 300	317 301	415 562

Beträffande den närmare innebörden av järnvägsstyrelsens framställning torde få hänvisas till propositionen (s. 65—81).

Över styrelsens framställning ha utlåtanden avgivits av *arbetsmarknadsstyrelsen* och — såvitt gäller de anslagstekniska frågorna — av *riksräkenskapsverket*.

Departementschefen har inledningsvis behandlat frågan om anslagsgrupperingen och därvid funnit den föreslagna sammanföringen av likartade objektgrupper till större kollektiva anslag ändamålsenlig. Då departementschefen sålunda tillstyrker den nya grupperingen fr. o. m. nästa budgetår

förutsattes, att järnvägsstyrelsen för framtiden i sina petita framlägger specificerade investeringsplaner, så att de i de nya anslagen ingående delprojekten även i fortsättningen lätt kunna särskiljas. Till de nya anslagen torde få överföras de behållningar som vid utgången av budgetåret 1957/58 förefinnas på resp. anslag, som ingå i de nya kollektivanslagen.

Härefter har medelsförbrukningsramen för budgetåret 1958/59 behandlats, varvid erinras om att departementschefen vid redogörelsen för investeringsplanen för kommunikationsverken tillstyrkt en i förhållande till innevarande budgetår med 10 mkr. till 310 mkr. förhöjd förbrukningsram för statens järnvägar. Efter samråd under hand med järnvägsstyrelsen föreslås följande fördelning av nämnda rambelopp på de olika anslagen.

	1956/57	1957/58	1958/59	
	Utfall		Styrelsen	Dep.ch.
Bana och byggnader	77,9	77,9	100,6	90,0
Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer	5,0	3,0	3,0	2,0
Elektriska anläggningar	44,2	42,0	50,5	46,0
Rullande materiel och sjöfartsmateriel	130,9	145,6	173,0	146,0
Biltrafik	8,1	9,8	10,0	6,5
Övriga anslag	17,3	21,7	22,2	19,5
Summa mkr.	283,4	300,0	359,3	310,0

Beträffande investeringarna i statens järnvägars fond anför departementschefen i övrigt följande.

I förhållande till innevarande budgetår har sålunda ökningsar med resp. 12,1 och 4,0 milj. kr. lagts på anslagen till Bana och byggnader samt Elektriska anläggningar. Från dessa anslag bestrides kostnader för arbeten och anskaffningar av grundläggande betydelse för rationaliseringen av järnvägsdriften. Medelsförbrukningen på anslaget till Rullande materiel blir av ungefär samma storleksordning som den för innevarande budgetår beräknade. Den sedan ett par år tillbaka pågående upprustningen av framförallt godsvagnsparken kan därigenom fortsättas. Den förutsatta medelsförbrukningen medger emellertid icke utläggning av så stora beställningar för rullande materiel, som styrelsen förutsatt i petita. De nödvändiga nedskärningarna i förhållande till äskandena torde i första hand få gå ut över nybeställningar av personvagnar. Med hänsyn till den minskade resandefrekvensen torde enligt min mening viss försiktighet vid nybeställningar av personvagnar vara på sin plats. Jag vill härvid erinra om att vid förordad medelsförbrukning för rullande materiel betydande belopp beräknats för tidigare beställningar av personvagnar. — Med hänsyn till att av breddningsarbetena på linjen Karlskrona—Kristianstad nu endast vissa avslutningsarbeten återstår, har en sänkning av medelsförbrukningen på anslaget till Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer ansetts motiverad. Genom senareläggning av vissa arbeten och anskaffningar har medelsförbrukningen på anslaget till Biltrafik kunnat minskas med 3,3 milj. kr. i förhållande till löpande budgetår. Beträffande gruppen Övriga anslag beror minskningen om 2,2 milj. kr. i huvudsak på att den direkta medelsförbrukningen på

dispositionsanslaget av mig beräknats till ett mindre belopp än för innevarande budgetår.

Med hänsyn till mängden av angelägna investeringsobjekt inom statens järnvägars fond har jag f. n. icke ansett det möjligt att inom den av mig förordade ramen upptaga någon medelsförbrukning för det av styrelsen framförda projektet om elektrifiering av järnvägslinjen Borås—Älvesta. Detta projekt torde därför tills vidare få anstå.

Järnvägsstyrelsen har i särskild framställning hemställt om ett anslag av 300 000 kr. till lån till Svenska turistföreningen för inköp av nya båtar å Sjöfallsleden. Projektet avser, förutom inköp av två båtar, utbyggnad av båthus, upprustning av slipar, spel m. m. och har totalt kostnadsberäknats till 710 000 kr. Härav har bidrag ställts i utsikt eller utlovats från vattenfallsstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län samt Gällivare och Jokkmokks kommuner med sammanlagt 365 000 kr. Turistföreningen beräknas själv kunna bidra med 45 000 kr. Återstående belopp har avsetts ställas till föreningens förfogande av järnvägsstyrelsen i form av nämnda lån. Järnvägsstyrelsen har räknat med att om Sjöfallsleden nedlägges, statens järnvägar kommer att förlora de inkomster, som båtleden indirekt nu tillför statens järnvägar. Ett bidrag från statens järnvägar utgör enligt järnvägsstyrelsen en förutsättning för att båttrafiken skall kunna fortgå och säkerställas för åtskillig tid framåt. Vid de planer på anskaffning av båtarna, som diskuterats i flera år, har järnvägsstyrelsen icke ansett sig kunna undandra sig delaktighet i det kooperativa arbetet för tryggandet av ledens fortbestånd. Jag vill mot bakgrund härav icke motsätta mig, att ett lån lämnas turistföreningen på det sätt järnvägsstyrelsen föreslagit. De närmare villkoren för lånet torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma. Med hänsyn till statens järnvägars f. n. ansträngda ekonomiska läge vill jag i detta sammanhang emellertid understryka vikten av att järnvägsstyrelsen i fortsättningen icke vidtar dispositioner, som kan leda till ekonomiska åtaganden utanför den ordinarie verksamheten. Vid mitt förordande av lånet har jag utgått från att något särskilt investeringsanslag icke skall behövas utan att i stället de erforderliga medlen får anvisas från dispositionsanslaget.

De anslag, som blir erforderliga under budgetåret 1958/59, har under hänsynstagande dels till de förutsatta behållningarna vid ingången av budgetåret och dels till de förutsatta förstärkningarna av vissa anslag beräknats på grundval av de i föregående sammanställning upptagna medelsförbrukningsuppgifterna och uppgår sammanlagt till 300,5 milj. kr.

De föreslagna investeringarna avseende breddning av blekingejärnvägarna och försvarsberedskap, för vilka upptagits anslag om resp. 2 500 000 och 2 600 000 kr., bör i enlighet med av riksdagen godkända grunder omedelbart avskrivras. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag tillstyrkt härför erforderliga anslag å driftbudgeten.

Utskottet. Kungl. Maj:t har med tillämpning fr. o. m. nästa budgetår föreslagit den anslagstekniska omDispositionen av de ramreglerade investeringarna i statens järnvägars fond, att de f. n. 26 olika anslagen sammanföras till åtta genom att likartade objektgrupper förenas till större kollektiva anslag. Departementschefen har därvid förutsatt, att redovisningen av järnvägsföretagets investeringar även i fortsättningen kommer att ske på sådant sätt att de olika i de nya anslagen ingående delprojekten lätt kunna särskiljas.

Järnvägsstyrelsen har icke ifrågasatt någon ändring av den för inneva-

rande budgetår till 300 mkr. fastställda investeringsramen. Vad angår järnvägsstyrelsens äskanden för nästa budgetår har styrelsen utgått från en investeringsomslutning av 359,3 mkr. och en total anslagssumma om 360,3 mkr. Departementschefen har emellertid föreslagit en investeringsram om 310 mkr. att fördelas med 90 (+ 12,1)¹ mkr. på anslaget Bana och byggnader, 2 (— 1) mkr. på Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer, 46 (+ 4) mkr. på Elektriska anläggningar, 146 (+ 0,4) mkr. på Rullande materiel och sjöfartsmateriel, 6,5 (— 3,3) mkr. på Biltrafik och 19,5 (— 2,2) mkr. på övriga anslag. Ökningen i förhållande till innevarande budgetår har sålunda koncentrerats till anslagen Bana och byggnader samt Elektriska anläggningar. Från dessa anslag bestridas kostnader för arbeten och anskaffningar av grundläggande betydelse för rationaliseringen av järnvägsdriften. Medelsförbrukningen under anslaget Rullande materiel blir ungefär av samma storlek som den för innevarande budgetår beräknade, vilket medger en fortsatt upprustning av godsvagnsparken.

Järnvägsstyrelsen har i särskild framställning hemställt om ett anslag av 300 000 kr. till lån till Svenska turistföreningen för inköp av nya båtar å Sjöfallsleden. Departementschefen, som med hänsyn till statens järnvägars f. n. ansträngda ekonomiska läge understryker vikten av att järnvägsstyrelsen i fortsättningen icke vidtager dispositioner, som kunna leda till ekonomiska åtaganden utanför den ordinarie verksamheten, förordar att medel för ifrågasvarande lån får anvisas från dispositionsanslaget.

För finansiering av den av departementschefen förordade investeringsverksamheten har anslag äskats om tillhopa 300,5 mkr.

Under punkten 1 i det föregående har utskottet på anförda skäl förklarat sig godtaga Kungl. Maj:ts förslag till investeringsram för statens järnvägar samt tillstyrka den föreslagna anslagskoncentrationen under statens järnvägars fond. Utskottet biträder jämväl den förordade fördelningen på olika utgiftsändamål och har ej heller funnit anledning till erinran mot departementschefens anslagsberäkningar och ovan redovisade förslag i övrigt.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1958/59 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. <i>Bana och byggnader</i>	93 000 000 kr.
2. <i>Nybyggnad och ombyggnad av järnvägs- linjer</i>	2 500 000 »
3. <i>Elektriska anläggningar</i>	45 000 000 »
4. <i>Rullande materiel och sjöfartsmateriel</i> ..	142 000 000 »
5. <i>Biltrafik</i>	2 500 000 »
6. <i>Försvarsberedskap vid statens järnvägar</i>	2 600 000 »
7. <i>Inventarier m. m.</i>	9 400 000 »
8. <i>Statens järnvägars dispositionsanslag</i> ..	3 500 000 »

¹ Siffrorna inom parentes ange ökning resp. minskning i förhållande till innevarande budgetårs investeringsram.

Statens vattenfallsverk

5:o) **Statens vattenfallsverks anslagsbehov.** Kungl. Maj:t har (punkt 5, s. 85—124) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1958/59 under statens vattenfallsverks fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 440 202 000 kr.

I skrivelse den 31 augusti 1957 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anslag till kraftstationer och regleringar för budgetåret 1958/59. Styrelsen har därjämte för nästa budgetår i särskilda skrivelser den 10 september 1957 och den 31 augusti 1957 hemställt om anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk resp. om anslag av finansiell och speciell natur.

Beträffande kraftförsörjningsläget har vattenfallsstyrelsen bl. a. lämnat följande upplysningar. Nederbörden under budgetåret 1956/57 var i genomsnitt för hela landet 97 % av normalvärdet. Som en följd härav blev tillrinningen i de kraftproducerande älvarna något lägre än den normala. Den uppgick sammanlagt till 96 % av normalvärdet, innebärande en motsvarande minskning av vattenkraftproduktionen. Vid budgetårets början var de magasinssjöar, vilka ha betydelse för de statliga kraftstationerna, fyllda till 67 %, ett för årstiden relativt lågt värde om än några procent mera än ett år tidigare. Under sommaren och hösten ökade magasinssyffnaden så att fyllnadsgraden i slutet av oktober motsvarade 79 %.

Denna ökning av magasinssyffnaden möjliggjordes huvudsakligen genom minskad avtappning för att spara vatten till vintersäsongen. Härför erfordrades emellertid stor tillsats av värmealstrad kraft. Under senare hälften av november och hela december avtappades magasinerna relativt kraftigt och därefter fram till vårfloden i normal takt.

Primabelastningen ökade under budgetåret 1956/57 med 788 MkWh till 12 609 MkWh. Produktionen av egen ångkraft sjönk från 833 MkWh 1955/56 till 711 MkWh 1956/57. Tillfälligt inköpt kraft ökade däremot från 1 149 MkWh 1955/56 till 1 315 MkWh 1956/57. Primabelastningens ökning under budgetåret 1956/57 var något mindre än motsvarande belastningsökning under budgetåren 1954/55 och 1955/56. Den ovanligt milda vintern begränsade konsumtionsökningen och under första halvåret 1957 var vattentillrinningen vid vissa abonnenters vattenkraftstationer relativt hög. Av sekundaleveranserna utgjorde 91 MkWh export till Danmark.

Under året ha nya vattenkraftanläggningar med en produktionsförmåga under normalår av 800 MkWh tagits i bruk. Trots detta krafttillskott låg vattenkraftens utbyggnadsgrad kvar vid endast 97 %. Denna låga utbyggnadsgrad nödvändiggjorde stora mängder tillskottskraft, sammanlagt ca 2 000 MkWh, trots att vattentillgången var endast 4 % lägre än under normalår. Tillskottskraften fördelade sig med 711 MkWh på västeråsverket,

260 MkWh, likaledes bränslealstrad energi, på import från Danmark, och 1 055 MkWh på inköp från de enskilda och kommunala kraftföretagen. Dessa ha f. n. relativt god tillgång på utbyggd vattenkraft och behövde därför icke utnyttja sina reservkraftresurser fullt för egen räkning. Vissa tider förelåg inom den privata kraftsektorn även vattenkraftöverskott. Om tillskotten från de enskilda och kommunala kraftföretagen icke stått till förfogande, skulle vattenfallsstyrelsen icke kunnat fullgöra de obligatoriska leveranserna inom styrelsens områden. Då huvudparten av den för styrelsens del behövliga tillskottskraften alstrades medelst bränsle och eftersom även äldre ångkraftanläggningar med hög specifik bränsleförbrukning måste anlitas, har vattenkraftens underutbyggnad mycket ogynnsamt påverkat rörelsens ekonomiska resultat. Kostnaderna för tillskottskraften inkl. kostnaderna för i Västeråsstationen förbrukat bränsle uppgingo sålunda till 100 mkr., vilket motsvarar 31 % av styrelsens totala driftutgifter. Om en utbyggnadsgrad av 110 %, som tidigare uppställts som mål, förelegat, hade endast 10 mkr. behövt tas i anspråk för produktion eller inköp av tillskottskraft. Årskostnaden för ytterligare vattenkraftstationer hade dock därvid stigit med 30 mkr. För hela landet uppgick kostnaderna för bränslealstrad tillskottsenergi inklusive import från Danmark till ca 130 mkr.

Belastningsökningen under år 1956 inom de viktigaste konsumentgrupperna uppgick till 876 MkWh. Denna ökning var något större än medelökningen för perioden 1952—1956, som uppgick till 841 MkWh.

Av den totala ökningen av primabelastningen i landet under år 1956 på 1 862 MkWh föllo 59 % inom vattenfallsstyrelsens distributionsområden, vilket innebär, att den procentuella ökningen för styrelsen var något högre än för hela landet. Detta berodde främst på styrelsens industrileveranser, för vilka stegringen uppgick till icke mindre än 11,5 %, under det att genomsnittet för hela landets industrier var endast ca 5 %. Denna exceptionella stegring föranleddes av några få stora leveranser inom gruvindustrin, massaindustrien och den kemiska industrien, vilkas expansion var osedvanligt stor under det senaste året.

Liksom tidigare år stego kraftbehoven inom samfärdseln rätt långsamt. Den större lappländska malmbrytningen har dock det senaste året ökat malmbanans elbehov icke oväsentligt.

Leveranserna till återdistributörer steg under 1956 med 7,5 %, vilket är väsentligt mindre än föregående års ökning, som uppgick till 13,5 %. Orsaken till denna avmattning var främst större vattentillgång under 1956 än under 1955 för företag med egna vattenkraftstationer.

De direkta leveranserna till detaljförbrukare stego under år 1956 med 14 %. Denna kraftiga ökning berodde delvis på den pågående överflyttningen från indirekt till direkt distribution. En följd härav blir att återdistributörsgruppens anspråk på krafttillskott från vattenfallsverket minskar.

Ökningen av den prima elförbrukningen i landet under budgetåret 1956/57 uppgick till ca 1 850 MkWh. Motsvarande stegring under åren 1955/56

och 1954/55 utgjorde 1 780 resp. 2 048 MkWh. I den till grund för belastningsutvecklingen i landet av centrala driftledningen (CDL) år 1955 utarbetade prognosen kalkylerades med en belastningsökning av 1 700 MkWh per år fram till år 1961. Den faktiska belastningen har sålunda väsentligt överskridit den förutsedda under de senaste åren. Det har därför ansetts nödvändigt att innevarande år utföra en revidering av nämnda prognos. Undersökningarna ha liksom tidigare genomförts under förutsättning, att kraftindustrien skall vara i stånd att tillgodose alla uppträdande kraftbehov och att dess försäljningspolitik i anslutning därtill icke förändras relativt vad som hittills tillämpats.

Beträffande en närmare redogörelse för den nya prognosen torde få hänvisas till propositionen (s. 89—91).

En summering av de sannolika förbrukningsökningarna jämte överförings- och distributionsförlusterna ger totalt för den prima elförbrukningen en årlig tillväxt av 2 000 MkWh under perioden 1956—1961. Genomsnittligt bedöms stegringen sålunda bli 6,7 % per år. Detta överensstämmer med hittillsvarande långtidstrend.

För tiden efter 1961 har prognosen baserats på ungefär samma underlag som redovisats för perioden 1956—1961. Bedömningarna av den sannolika utvecklingen under denna period bli emellertid mera schematiska, eftersom reella utbyggnadsplaner endast undantagsvis föreligga för så så lång tid framåt. Undersökningen ger som resultat en sannolik årlig stegring av de totala elbehoven med 2 400 MkWh eller 6,1 %.

Liksom tidigare har CDL:s prognos för hela landets elbehov kompletterats med en särskild undersökning om elbehovens utveckling inom vattenfallsstyrelsens distributionsområden.

Vattenfallsstyrelsen räknar med att elbehoven inom styrelsens distributionsområde under perioden 1954—1961 årligen komma att växa med 1 000 MkWh. Detta utgör 50 % av de av CDL förutsedda årliga ökningarna för hela landet. Utvecklingen efter 1961 har för vattenfallsstyrelsens del icke i detalj analyserats.

Beträffande pågående utbyggnader och planerade nya utbyggnader anför styrelsen bl. a. följande.

Under budgetåret 1956/57 har Lasele kraftstation i Ångermanälven tagits i bruk. Vidare har ett andra aggregat i Stugun i Indalsälven och de två ytterligare aggregaten i Forsmo i Ångermanälven färdigställts. Umluspens första aggregat har likaledes färdigställts och det andra beräknas bli klart under hösten 1957. Även Grundfors kraftstation i Umeälven beräknas bli tagen i bruk under innevarande budgetår. Stornorrfors i Umeälven beräknas bli färdigställd med samtliga tre aggregat under budgetåret 1958/59. Under andra halvåret 1959 skall Järkvissle i Indalsälven färdigställas liksom även ett fjärde aggregat i Bergeforsen i samma älv. Ett aggregat i Långbjörn i Ångermanälven skall enligt planerna vara färdigt hösten 1959

och det andra i början av år 1960. Under kalenderåret 1960 beräknas härutöver endast Stensele i Umeälven kunna färdigställas. För Porsi kraftstation i Luleälven torde en försening inträda med följd att stationen kan tagas i bruk först under vintern 1961/62. Samtidigt därmed beräknas Tuggen i Umeälven bli färdigställd med båda aggregaten. Messaure i Luleälven har tidigare avsetts bli färdigställd till hösten 1963. På grund av det ogynnsamma kraftbalansläget synes stationen om möjligt böra tagas i bruk med reducerad dämning något tidigare.

Även utbyggnaden av värmekraftresurserna pågår programenligt. Hösten 1958 beräknas sålunda gasturbinen i Västervik bli klar för provdrift. Ett år senare skall kommersiell drift av stationen upptas. Den nya ångpannan i Västerås ångkraftstation blir färdig under 1958. Ett första aggregat i det nya ångkraftverket i Stenungsund beräknas bli färdigställt under hösten 1959 och ett andra sommaren 1960.

Efter att ha utvecklat vissa synpunkter beträffande utbyggnadsgraden konstaterar styrelsen, att i nuvarande läge, böra pågående och beslutade anläggningar fullföljas i minst avsedd takt och om möjligt forceras. Därefter böra de nya kraftstationer och utvidgningar av befintliga sådana, som kan åstadkommas med tillgängliga resurser och med rimlig byggnadstid, genomföras. Vattenfallsstyrelsens förslag till nya anläggningar bygger på dessa förutsättningar. Programmet innebär en ytterligare accentuering av värmekraften med lägre utbyggnadsgrad för vattenkraften som följd. Verkets ekonomi kommer att ytterligare belastas härigenom.

Det föreliggande utbyggnadsprogrammet innebär utbyggnad av fem nya vattenkraftstationer, för vilka namn och data angivas i följande sammanställning.

N a m n	Vattendrag	Tidpunkt för färdigställande av första aggregatet	Genomsnittlig energi-produktion MkWh/år
Stalon	Ångermanälven	Hösten 1961	550
Vargfors	Skellefteälven	Hösten 1961	370
Gardikfors	Umeälven	Hösten 1962	270
Rusfors	Umeälven	Hösten 1962	190
Drakaudden	Luleälven	Hösten 1962	750

På grundval av det så utformade programmet beräknas torrårsbalansen för det statliga kraftsystemet för budgetåren 1959/60—1962/63 enligt följande sammanställning. Om torrår inträffar 1959/60 och om endast det redan beslutade utbyggnadsprogrammet realiserar, måste styrelsen, såsom framgår av tabellen, genom ransonering begränsa konsumtionen med 925 MkWh, motsvarande 5,7 % av totalbelastningen. Motsvarande siffror vid en dylik ogynnsam situation 1960/61 blir 1075 MkWh eller 6,3 %, 1961/62 1150 MkWh eller 6,3 % och 1962/63 2100 MkWh eller 10,7 %.

	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
<i>Belastning</i>				
primabelastning	15 600	16 600	17 700	18 900
oundvikliga överskottsleveranser	600	500	600	700
Summa belastning	16 200	17 100	18 300	19 600
<i>Krafttillgång</i>				
från befintliga och beslutade anläggningar				
vattenkraft	13 100	13 300	14 300	14 750
ångkraft	1 200	1 850	1 950	1 850
möjliga inköp från andra kraftföretag	975	875	900	900
Summa tillgång	15 275	16 025	17 150	17 500
Brist	925	1 075	1 150	2 100
<i>Möjligt krafttillskott</i>				
till följd av				
vattenkraftutbyggnader föreslagna för				
beslut av 1958 års riksdag	—	—	500	1 450
föreslagna värmekraftåtgärder	—	—	300	550
<i>Kvarstående brist</i>	925	1 075	350	100
Utbyggnadsgrad, procent	100	94	98	101

Beträffande de närmare synpunkter som styrelsen anför rörande de olika föreslagna vattenkraftverksanläggningarna torde få hänvisas till propositionen (s. 93—95).

För att förbättra torrårsbalansen är fortsatt utbyggnad av den konventionella värmekraften nödvändig. Styrelsen avser därför att installera ett tredje aggregat jämte tillhörande ångpanna i Stenungsunds ångkraftstation. Aggregatet skall erhålla en produktionsförmåga av 200 000 kilowatt mot 140 000 kilowatt för de tidigare beslutade. Den föreslagna utbyggnaden torde kunna färdigställas till hösten 1961.

Den ökning av den framtida belastningen, som förutses i den nya prognosen, visar att elförbrukningen även i fortsättningen kan komma att utvecklas i oförändrad exponentiell takt. Om ökningen efter år 1961 antages bli 7 % per år, kommer elförbrukningen i hela landet att redan tolv år senare ha uppnått samma värde som de totalt utnyttjningsbara vattenkraftresurserna. Skall vattenkraften, såsom hittills planerats, även under slutet av 1960-talet praktiskt taget helt ansvara för erforderlig produktionsökning, erfordras då årliga tillskott i genomsnittlig produktionsförmåga om 4 000 à 4 500 MkWh, d. v. s. att nuvarande utbyggnadstakt skulle behöva ökas till den dubbla eller mera. En sådan snabb utbyggnad av den sista delen av de

icke ianspråktagna utbyggbara vattenkraftresurserna torde ur teknisk, juridisk och administrativ synpunkt vara praktiskt taget omöjlig att genomföra.

Det är sålunda tänkbart, att elkraftbehoven komma att utvecklas så snabbt under 1960-talet, att vattenkraften måste kompletteras med en ny produktionskälla redan under senare delen av detta decennium. Man väntar sig numera, att tekniken på atomenergiområdet skall ha utvecklats så långt till nämnda tid, att atomkraftstationer då ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än konventionella kondenskraftstationer. Dessutom böra de förra kunna åtminstone delvis utnyttja inhemskt bränsle. Det synes därför klart, att atomenergien bör utnyttjas som komplement, när vattenkraftutbyggnaderna icke längre kan hålla takt med belastningstillväxten. På grundval av nu möjliga förutberäkningar innebär detta en väsentligt tidigare och mera accentuerad utnyttjning av atomenergien för elkraftproduktion än som hittills förutsetts.

En första förutsättning för att driftsäkra atomkraftanläggningar skola kunna byggas i stor skala redan under 1960-talet är, att de första provanläggningarna i kommersiell skala bli färdigställda snarast möjligt. Arbetet med värmereaktorn Adam i Västerås fortskrider planenligt och i nära samarbete med Aktiebolaget Atomenergi. Det är synnerligen angeläget, att denna reaktorläggning planenligt kan tas i bruk år 1960. Härigenom kunna erfarenheterna från konstruktionsarbetet utnyttjas för de första atomkraftanläggningarna. Dessutom frigöres genom reaktorns tillkomst ångkapacitet i Västerås ångkraftverk, vilket ökar anläggningens elektriska produktionsförmåga.

Vattenfallsstyrelsen begärde redan förra året beslut om och anslag till en atomkraftstation med arbetsnamnet Eva, men förslag därom medtogs icke i 1957 års statsverksproposition. Styrelsen har emellertid fortsatt projekteringsarbetet för anläggningen. För samordning av landets personella resurser i samband med denna första atomkraftanläggning har diskussioner först mellan vattenfallsstyrelsen och Aktiebolaget Atomenergi. Ett samarbetsavtal beräknas bli undertecknat under den närmaste tiden. Styrelsen kommer att tillsammans med atombolaget förutsättningslöst pröva bränsleval, reaktortyp och storlek för den första utbyggnaden. Med hänsyn till att atomkraftanläggningar av betydande storlek bli behövliga för landets kraftförsörjning redan inom den närmaste tioårsperioden, får färdigställandet av atomkraftstationen Eva icke försenas. Om möjligt bör arbetena i stället tidigareläggas. Redan nu står det klart, att stationen bör planeras för ytterligare utbyggnad.

Härefter har styrelsen i någon mån berört den kommunala och enskilda vattenkraftsutbyggnaden samt kraftverksbyggandets finansieringsfrågor (s. 96).

I propositionen (s. 97) har vidare en översikt lämnats över verkets medelsförbrukning under budgetåren 1956/57—1958/59, varav framgår, att kostnaderna för det reguljära programmet under sistnämnda budgetår ha beräknats till 457 (+ 97) mkr. Härvid förutsättes, att kostnaderna för förvaltningsbyggnad liksom kostnaderna för atomkraftstationer föreslås skola ligga utanför nämnda belopp.

Styrelsen har slutligen lämnat följande sammanställning av de för budgetåren 1955/56—1957/58 anvisade anslagen och de för nästa budgetår äskade.

	1955/56 Mkr	1956/57 Mkr	1957/58 Mkr	1958/59 Mkr
Ramreglerade anslag				
Kraftstationer	163,0 ¹	171,5	207,0	293,0
Regleringsföretag	20,0	13,0	30,0	44,0
Distributionsanläggningar	112,0 ¹	97,0	92,0	110,0
Diverse anslag	11,5	12,5	19,0	0,5
Summa	306,5	294,0	348,0	447,5
Övriga anslag				
Förvaltningsbyggnad i Stockholm	5,0	2,0	10,0	15,5
Atomenergianläggningar	—	—	2,0	42,0

Beträffande den närmare innebörden av styrelsens framställning torde få hänvisas till propositionen (s. 98—112).

Över styrelsens framställning ha utlåtanden avgivits av *arbetsmarknadsstyrelsen, fullmäktige i riksbanken* samt av *delegationen för atomenergifrågor* (s. 112—114).

Departementschefen erinrar till en början om att vattenfallsstyrelsen i sina utbyggnadsplaner redovisat en utbyggnadsgrad av 110 % som ett eftersträfvansvärt mål för produktionssystemet.

En sådan utbyggnadsgrad — innebärande en marginal av 10 % mellan vattenkraftproduktion och belastning vid normal vattentillgång — utgör enligt styrelsens mening en ekonomiskt lämplig avvägning mellan vattenkraft- och ångkraftproduktionen. Vid ett på detta sätt utbyggt produktionssystem kan nämligen efterfrågan på elkraft även vid relativt svåra torrår tillgodoses med en måttlig insats av värmekraft. Nämnda mål har emellertid av flera skäl icke kunnat uppnås. En väsentlig orsak härtill har varit, att uppgjorda prognoser om belastningsökningen ständigt visat sig för låga, varför ett beslutat utbyggnadsprogram snart nog befunnits vila på föråldrade förutsättningar. Under de senaste åren har det framstått som alltmer tveksamt, om tillgängliga personella och materiella resurser medge, att den som optimal betraktade målsättningen någonsin kan förverkligas.

¹ Från anslaget till Distributionsanläggningar ha överflyttats 8 mkr. till anslaget till Stenungsunds ångkraftstation.

Med frångående av den nämnda primära målsättningen framlade styrelsen föregående år ett program, som syftade till en något lägre utbyggnadsgrad. Med hänsyn till det begränsade investeringsutrymmet och trängseln inom detta mellan angelägna projekt ansåg departementschefen det emellertid nödvändigt att basera kraftutbyggnadsprogrammet på en än lägre målsättning. Trots en i förhållande till budgetåret 1956/57 väsentligt vidgad investeringsvolym angavs därför kraftutbyggnadsprogrammet tills vidare icke kunna syfta längre än till praktiskt taget torrårssäkerhet i början av 1960-talet. För budgetåret 1961/62 räknade departementschefen i sitt förslag med en utbyggnadsgrad av ca 103 %. Med den insats av värmealstrad energi, som förra året bedömdes möjlig, skulle de då vidtagna åtgärderna leda till det åsyftade målet i början av 1960-talet; dock under den förutsättningen att utbyggnaderna inom den kommunala och privata sektorn höllo jämna steg med förbrukningen samt att den prognos, som kraftutbyggnadsprogrammet byggde på, realistiskt återspeglade belastningsökningen. Enligt denna prognos, som uppgjordes av CDL år 1955, skulle belastningsutvecklingen för hela landet under perioden 1954—1961 uppgå till 1 700 MkWh per år och för tiden därefter fram till år 1965 till ca 2 200 MkWh årligen. Härvid hade förutsatts, att belastningsökningen till lika delar skulle falla på vattenfallsverket och den icke statliga kraftindustrien.

Denna prognos har emellertid visat sig vara alltför försiktig. Belastningsökningen har sålunda under de tre senaste budgetåren icke oväsentligt överstigit förutsägelseerna. Sålunda ökade den prima elförbrukningen 1954/55 med 2 048 MkWh. Motsvarande tal för budgetåren 1955/56 och 1956/57 var 1 780 resp. 1 850. Härvid är att märka att under 1955/56 vissa kontraktsenliga avkopplingar verkställdes och frivilligt sparande av elkraft ägde rum samt att under 1956/57 den milda vintern begränsade konsumtionsökningen. Då sålunda prognosen överskridits under flera år, har inom CDL nya undersökningar rörande den förväntade konsumtionstillväxten utförts och en ny prognos utarbetats under år 1957. Den sannolika belastningstillväxten för hela landet har nu angivits till 2 000 MkWh för tiden 1956—1961 och motsvarar därmed en genomsnittlig stegring av 6,7 % per år. För tiden 1961—1965 äro bedömningarna om den sannolika belastningsökningen givetvis mera schematiska. För denna period upptar prognosen en årlig ökning av 2 400 MkWh, motsvarande en genomsnittlig ökning av 6,1 % per år. Även för vattenfallsverkets del har den äldre prognosen reviderats. Styrelsen räknar med att verket också i fortsättningen skall svara för ungefär hälften av den årliga belastningstillväxten. Elförbrukningen inom vattenfallsverkets distributionsområden skulle därvid komma att öka med 1 000 MkWh under perioden 1956—1961 och 1 200 MkWh för den därpå följande femårsperioden.

Vattenfallsstyrelsen har även i förevarande petita ansett sig böra frånga den tidigare målsättningen av 110 % utbyggnadsgrad. Tanken på marginaler och optimal utbyggnadsgrad måste enligt styrelsen skrinläggas för lång tid framåt. Styrelsens nu framlagda förslag syftar icke längre än till

den föregående år i statsverkspropositionen angivna lägre målsättningen, d. v. s. nått och jämnt torrårssäkerhet i början av 1960-talet. Utbyggnadsgraden, som för budgetåret 1959/60 angivits till 94 %, skulle vid ett bifall till styrelsens förslag uppgå till 98 resp. 101 % för budgetåren 1961/62 och 1962/63.

I fortsättningen anför departementschefen följande.

Styrelsens förslag innebär, att utbyggnadsprogrammet kompletteras med en rad nya projekt och att vissa pågående arbeten forceras. Förslag framlägges sålunda om påbörjande av fem nya kraftstationer under nästa budgetår. De nya stationerna avser Stalon i Ångermanälven, Gardikfors och Rusfors i Umeälven, Vargfors i Skellefteälven och Drakaudden i Luleälven. Produktionsförmågan hos dessa anläggningar uppgår enligt av vattenfallsstyrelsen under hand kompletterade beräkningar vid fullt utnyttjande till 515, 270, 190, 370 resp. 750 MkWh per år. Stalon och Vargfors avses kunna färdigställas till hösten 1961 och de tre övriga stationerna till hösten 1962. Styrelsen föreslår vidare, att vissa forceringsarbeten skall genomföras vid Messaure, så att denna station skall kunna tas i bruk med reducerad dämning något tidigare än vad man förra året räknade med. Även på värmekraftsidan föreslår styrelsen vissa åtgärder. Sålunda framlägger styrelsen nu förslag om att till hösten 1961 ett tredje aggregat skall installeras i Stenungsunds ångkraftverk med en effekt av 200 000 kW och med en beräknad årlig produktion av 600 MkWh. Därför föreslås en ökning av kapaciteten för den tidigare beslutade nya ångpannan i Västerås.

Vattenfallsstyrelsen har under hand lämnat vissa uppgifter om hur vattenkraftförsörjningen kan komma att gestalta sig fram t. o. m. 1962/63 vid den belastningsutveckling, som förutses i den nya prognosen, och med de utbyggnader, som styrelsen samt kommuner och enskilda planerar att genomföra under denna period. Dessa uppgifter, som således gäller den totala produktionen och belastningen i landet, har sammanställts i tabell 1. Av tabellen framgår, att vattenkraftproduktionen vid normalår först under budgetåret 1962/63 skulle kunna helt täcka primabelastningen.

Tabell 1. Beräknad produktionsförmåga och beräknad belastning m. m. för hela landets vattenkraftanläggningar under åren 1957/58—1962/63

År	Vattenkraftproduktion under normalår MkWh	Vattenkraftproduktion under exceptionellt torrår ¹ MkWh	Primabelastning MkWh	Marginal vid normalår MkWh	D:o i procent av primabelastningen %	Marginal vid exceptionellt torrår MkWh	D:o i procent av primabelastningen %
1957/58	27 750	22 200	29 100	- 1 350	- 4,6	- 6 900	- 23,7
1958/59	30 550	24 450	31 100	- 550	- 1,8	- 6 650	- 21,4
1959/60	32 800	26 250	33 100	- 300	- 0,9	- 6 850	- 20,7
1960/61	34 050	27 250	35 100	- 1 050	- 3,0	- 7 850	- 22,4
1961/62	36 750	29 400	37 300	- 550	- 1,5	- 7 900	- 21,2
1962/63	40 800	32 650	39 700	1 100	2,8	- 7 050	- 17,8

Anm. Produktionssiffrorna är angivna för såväl normalår som exceptionellt torrår. De är i fråga om produktionstillskotten från anläggningar utbyggda av enskilda och kommunala företag baserade på uppgifter från Svenska Vattenkraftföreningen. Med hänsyn till att arbetena kan påverkas såväl av företagens egna åtgöranden som av yttre omständigheter föregigger ingen säkerhet för att tillskotten kommer vid de nu förutsatta tidpunkterna. Belastningssiffrorna förutsätter utveckling enligt föreliggande prognoser.

¹ För hela landet uppskattad till 80 % av normalårsproduktionen.

Gjorda uppskattningar av belastningsutvecklingen och kraftproduktionen inom vattenfallsverket visar en utveckling, som liknar den i tabellen redovisade. För budgetåren 1958/59—1961/62 kommer vattenkraftproduktionen vid normalår att understiga primabelastningen med resp. 650, 200, 950 och 300 MkWh. För 1962/63 kan en positiv marginal beräknas, uppgående till 150 MkWh.

Icke oväsentliga tillskott av värmekraft måste sålunda insättas under de närmaste åren även vid normal vattentillgång. Genom utbyggnaden av värmekraftstationerna ökar också möjligheten härtill. Likväl skulle vid exceptionellt dålig vattentillgång under budgetåren 1961/62 och 1962/63 ett produktionsunderskott inom vattenfallsverkets sektor om 350 resp. 100 MkWh uppkomma även vid ett maximalt utnyttjande av värmekraftresurserna. För sådant fall finge sålunda en häremot svarande konsumtionsbegränsning genomföras i första hand genom kontraktsevenliga avkopplingar eller frivilligt sparande av elektrisk kraft.

För genomförande av det föreslagna kraftutbyggnadsprogrammet samt för bestridande av kostnaderna för regleringsföretag, distributionsanläggningar och vissa finansiella utgifter förutsätter styrelsen för nästa budgetår en medelsförbrukningsram av 457 milj. kr. Den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen för vattenfallsverkets investeringar uppgår till 360 milj. kr. För de utanför ramregleringen liggande investeringarna till atomenergianläggningar och förvaltningsbyggnad har styrelsen för nästa budgetår beräknat 42 resp. 15,5 milj. kr., att jämföras med belopp om resp. 2 och 10 milj. kr. för innevarande budgetår. Dessutom har styrelsen begärt en med 20 milj. kr. ökad rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

Vattenfallsstyrelsen har preliminärt beräknat, att ett fullföljande av ett på detta sätt vidgat investeringsprogram för budgetåret 1959/60 kommer att erfordra en medelsförbrukning av 500 å 550 milj. kr. för de ramreglerade investeringarna oeh minst 80 milj. kr. för ändamål utanför ramregleringen.

Vid de sålunda verkställda beräkningarna har styrelsen utgått från att utbyggnaderna inom den kommunala och privata sektorn skall hålla jämna steg med den på denna sektor fallande andelen av förbrukningen. Då svårigheterna med anskaffning av kapital för denna sektor är betydande, synes det styrelsen ovisst om de privata och kommunala kraftföretagen verkligen skall kunna fullfölja de utbyggnadsplaner som föreligger. Styrelsen har därför hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att dessa företag skall i tillräcklig omfattning erhålla för genomförandet av kraftutbyggnader i takt med belastningsutvecklingen erforderliga långfristiga lån.

Härefter har departementschefen berört vissa frågor, som sammanhännga med vattenfallsverkets kapitalförsörjning. Beträffande den närmare innebörden av de synpunkter som anföras torde få hänvisas till propositionen (s. 117—120).

Departementschefen finner det vara ett synnerligen angeläget önskemål, att programmet för de statliga kraftstationsutbyggnaderna kan inriktas på att så snart som möjligt uppnå en produktionsnivå, som i möjligaste mån eliminerar riskerna för ransonering för det fall ett svårare torrår skulle inträffa. I och för sig vore det önskvärt, att utbyggnadstakten dessutom kunde höjas så, att programmet bleve mindre beroende av den dyrbara värmekraftproduktionen. Det driftekonomiska resultatet för verket skulle härigenom för-

bättras och användningen av det importerade bränslet bli mindre. Emellertid har konsumtionsökningen nu nått en sådan höjd, att — försåvitt icke konsumtionsdämpande åtgärder vidtas — ett utbyggnadsprogram inom ramen för nätt och jämnt torrårssäkerhet endast med svårighet synes kunna genomföras i den hårda konkurrensen med andra angelägna investeringar.

I den tidigare redovisade investeringsplanen har för de investeringsobjekt under vattenfallsverkets fond, som f. n. innefattas i ramregleringen, förutsatts en medelförbrukning av 425 mkr. för nästa budgetår. Denna nedskärning med 32 mkr. har bedömts kunna ske utan att resultatet härav behöver i mera väsentlig mån påverka kraftbalansen. Förslaget innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 65 mkr. och i förhållande till det faktiska investeringsutfallet budgetåret 1956/57 med drygt 100 mkr. Av tabell 2 framgår hur medelförbrukningen skulle fördelas vid en sådan ram.

Tabell 2

	1956/57	1957/58	1958/59	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
miljoner kronor				
Kraftverksbyggnader m. m.	193,2	213,1	293,0	270,0
Regleringsföretag.....	21,0	29,8	44,0	40,0
Distributionsanläggningar.....	100,3	110,1	115,0	110,0
Övriga anslag.....	2,8	7,0	5,0	5,0
Summa	317,3	360,0	457,0	425,0

Den beskärning av styrelsens äskanden, som sålunda ansetts nödvändig, har alltså fördelats med 23 mkr. på kraftstationsbyggnaderna, 4 mkr. på regleringsföretagen och 5 mkr. på distributionsanläggningarna.

I fortsättningen anför departementschefen följande.

Vad den av mig förordade reduceringen kommer att innebära för det plan- enliga fullföljandet av kraftverksutbyggnadsprogrammet är i dagens läge svårt att uttala sig om. Bedömningarna rörande möjligheterna att genomföra ett torrårssäkert program har nämligen komplicerats av att Norrbyg- dens vattendomstol den 9 december 1957 avslagit vattenfallsstyrelsens an- sökan om anläggning av Porsi kraftstation i Luleälven. Denna anläggning, vars produktionstillskott beräknas motsvara i det närmaste ett års förväntad belastningsökning inom vattenfallsverket, är därmed ställd på en oviss framtid. Vattenfallsstyrelsen har under hand meddelat, att styrelsen kom- mer att hos vattenöverdomstolen överklaga domen. Ett definitivt avgörande i frågan skulle därför i bästa fall kunna påräknas under våren 1958. Min bedömning av reduceringens verkan måste mot denna bakgrund bli osäker och omfatta alternativ med och utan Porsi.

Under förutsättning av Porsi kraftstation kommer till stånd, skulle den nedskärning jag förordat i första hand få innebära en senareläggning av vissa arbeten vid Messaure kraftstation. Denna anläggning skall enligt pla- nerna tas i bruk 1963/64 och dess produktionstillskott påverkar därför kraftbalansen först om fem år. Det produktionsbortfall, som kan bli en följd av en viss senareläggning, bör därför kunna kompenseras med andra åtgärder under de närmaste åren. För denna anläggning har styrelsen för

nästa budgetår räknat med en medelsförbrukning av 45 milj. kr. En reduktion av detta belopp med 12—15 milj. kr. skulle kunna försena stationens färdigställande med inemot ett år. Om emellertid den av styrelsen föreslagna åtgärden att ta stationen i bruk vid reducerad dämning visar sig vara realiserbar, blir produktionsbortfallet av mindre omfattning. Den reduktion med ytterligare 8—11 milj. kr., som mitt förslag innebär, bör enligt min mening få drabba arbetena med det tredje aggregatet i Stenungsund. För dessa arbeten har styrelsen beräknat en medelsförbrukning av 28 milj. kr. Mitt förslag innebär sålunda även här en senareläggning av arbetena. En sådan åtgärd kan komma att leda till ett bortfall av något eller några hundratal MkWh under 1961/62 jämfört med styrelsens beräkningar. — Om däremot vattendomstolens dom rörande Porsianläggningen skulle bli fastställd i högre instans, kommer situationen att te sig betydligt allvarligare. Produktionsbortfallet kan i sådant fall för budgetåret 1961/62 uppskattas till storleksordningen 400 MkWh och för budgetåret 1962/63 till 960 MkWh. Såväl Messaure som det tredje aggregatet i Stenungsund kunde då fullföljas i avsedd takt med anlåtande av det för Porsi beräknade medelsförbrukningsbeloppet. Därutöver skulle ytterligare 7 milj. kr. stå till förfogande för forceringsarbeten på anläggningar där så är möjligt eller för ökad medelsförbrukning på anslagen till regleringsföretag och distributionsanläggningar via en överföring från dispositionsanslaget. Vidare skulle för sådant fall huvudparten av den för Porsi under innevarande budgetår beräknade medelsförbrukningen om ca 13 milj. kr. eventuellt kunna användas till tidigareläggning av arbeten på andra anläggningar.

Vid bifall till mitt förslag bör vattenfallsstyrelsen alltså för nästa budgetår erhålla bemyndigande dels att påbörja arbetena vid Stalons kraftstation i Ångermanälven, Gardikfors och Rusfors kraftstationer i Umeälven, Vargfors kraftstation i Skellefteälven och Drakauddens kraftstation i Luleälven, dels att påbörja arbetena med det tredje aggregatet i Stenungsunds ångkraftstation.

För atomenergianläggningar har vattenfallsstyrelsen för nästa budgetår äskat ett anslag om 42 milj. kr. vid sidan av de ram begränsade investeringarna. Av anslagsbeloppet avser 22 milj. kr. värmeverket Adam i Västerås, totalt kostnadsberäknat till 42 milj. kr., varav för innevarande budgetår anvisats 2 milj. kr. såsom byggnadsanslag. För påbörjande av atomkraftverket Eva, som beräknas kosta totalt 180 milj. kr., avses ett belopp av 20 milj. kr.

I annat sammanhang har statsrådet och chefen för handelsdepartementet denna dag anmält de frågor, som rör atomenergi programmet. Vid den avvägning, som därvid gjorts mellan olika i programmet ingående projekt, har för nästa budgetår upptagits ett sammanlagt belopp av 15 milj. kr. för ett fortsatt utbyggande av värmeverket Adam och för påbörjande av kraftstationen Eva.

För egen del vill jag understryka angelägenheten av att vattenfallsstyrelsen nu erhåller bemyndigande att påbörja arbetena med nämnda atomkraftstation. Med biträdande av vad chefen för handelsdepartementet anfört ifråga om atomenergi programmet för jag upp anslaget till Atomenergianläggningar med 15 milj. kr.

Främst i syfte att för vattenfallsstyrelsens anläggningar på atomenergiområdet ge samma möjligheter till smärre omdisponeringar, som gäller för den övriga investeringsverksamheten, förordar jag, att anslaget för Atomenergianläggningar i fortsättningen hänföres till vattenfallsverkets ramreglerade investeringar. Investeringsramen för nästa budgetår bör sålunda ut-

göra totalt (425 + 15) 440 milj. kr. Enligt den praxis, som tillämpas för verkets ramreglerade anslag, skulle styrelsen härmed ha rätt att utan särskilt bemyndigande lägga ut beställningar, som avser fullföljandet av atom-energianläggningarna.

Vid sidan av de ramreglerade anslagen har vattenfallsstyrelsen därjämte för nästa budgetår hemställt, att ett anslag av 15,5 milj. kr. för fortsatta arbeten rörande förvaltningsbyggnaden i Räcksta måtte anvisas. Med hänsyn till att på detta anslag vid budgetårets ingång beräknas föreligga en reservation av ca 4,9 milj. kr. upptager jag ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat anslag av 10 milj. kr. för detta ändamål.

Vattenfallsstyrelsens hemställan om en ökning av styrelsens rörliga kredit hos riksgäldskontoret från 75 till 95 milj. kr. är jag f. n. icke beredd att tillstyrka.

I fråga om beräkningen av anslagen förordar jag, att i princip de belopp anvisas, som fordras för att jämte beräknad behållning vid nästa budgetårs ingång täcka medelsförbrukningen under varje anslagsrubrik. Den totala anslagssumman för nästa budgetår kommer därvid att utgöra 440,2 milj. kr.

I anslaget till distributionsanläggningar har styrelsen inräknat en kostnad om 5,6 milj. kr. för inköp och upprustning av distributionsnät i Norrbottens och Västerbottens läns skogs- och fjällbygder. I överensstämmelse med tidigare tillämpade riktlinjer bör 80 % av utgifterna härför omedelbart avskrivnas. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag föreslagit, att i detta syfte ett avskrivningsanslag om 4,5 milj. kr. anvisas på driftbudgeten för nästa budgetår.

Slutligen har departementschefen anmält en särskild fråga, som uppkommit rörande vattenfallsstyrelsens ämbetsbefattning.

I skrivelse den 30 november 1955 meddelade vattenfallsstyrelsen, att styrelsen tillsammans med det danska kraftföretaget A/S Isefjordværket bildat ett partrederi för inköp och drift av ett tankfartyg om ca 8 000 tons dödvikt. Fartyget skulle av styrelsen användas som oljeupplag för ångkraftverket i Västerås under vintermånaderna januari—april. Under återstående del av året skulle fartyget användas av den danska medparten för oljetransporter i Danmark och farvattnen däromkring. Genom åtgärden hade ett ökat lagringsutrymme erhållits till lägre kostnad än om konventionell tankanläggning byggts. Fartygets värde angavs till 1 milj. kr. Styrelsen hemställde om tillstånd att försäkra fartyget och besättningen till viss beräknad årskostnad. Kungl. Maj:t biföll framställningen, sedan statskontoret efter remiss lämnat densamma utan erinran.

I skrivelse den 27 mars 1957 har vattenfallsstyrelsen i samband med hemställan om vidgade befogenheter i fråga om fartygets försäkringsskydd meddelat, att fartyget, som vid inköpet var klassat som tankklätare, var i så gott skick, att det till relativt låg kostnad kunde rustas upp och klassas som oceangående fartyg. Härigenom hade fartyget fått en vidare och mera permanent användning i styrelsens och Isefjordværkets oljeimport.

Statskontoret har, efter remiss, bl. a. framhållit, att innehavet och användningen av fartyget ur ekonomisk synpunkt är fördelaktigt för vattenfallsstyrelsen. Statskontoret har därför för sin del icke något att erinra mot att styrelsens delägarskap i fartyget tills vidare bibehålles. Samtidigt har statskontoret påpekat, att vattenfallsstyrelsen genom att tillsammans med utländskt företag engagera sig i rederirörelse med oceangående fartyg kommit att bedriva verksamhet, som förut icke tillhört dess ämbetsbefattning.

I likhet med statskontoret finner jag det vara för vattenfallsverket eko-

nomiskt fördelaktigt, att styrelsen på sätt som skett engagerat sig i rederirörelse för tryggande av verkets oljeförsörjning. Därest riksdagen icke har något att erinra häremot synes mig vattenfallsstyrelsen böra medges tillstånd att tillsammans med det danska företaget tills vidare driva den nämnda rederirörelsen.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aastrup* (I: 288) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* och herr *Löfroth* (II: 374), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att vattenfallsstyrelsens rederirörelse snarast möjligt avvecklas.

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande torde få hänvisas till motionen II: 374.

Utskottet. Sedan den av centrala driftledningen 1955 uppgjorda prognosen rörande den totala elförbrukningen inom landet väsentligt överträffats har en ny prognos utarbetats. Enligt denna uppgår den sannolika årliga belastningstillväxten för hela landet till ca 2 000 MkWh för tiden 1956—1961 och 2 400 MkWh för de närmaste åren därefter, medan enligt den tidigare prognosen den årliga förbrukningsökningen under åren 1954—1961 samt åren därefter angavs till 1 700 MkWh resp. 2 200 MkWh. Då ungefär hälften av ökningen beräknas falla på vattenfallsverket skulle detta för dess del innebära en årlig efterfrågeökning om 1 000 resp. 1 200 MkWh.

Den av vattenfallsstyrelsen tidigare eftersträfvade utbyggnadsgraden om 110 procent, innebärande en marginal mellan vattenkraftproduktion och belastning om 10 procent vid normal vattentillgång, har styrelsen numera ansett sig tvingad frånga. Det framlagda förslaget syftar i stället till ett uppnående av nått och jämnt torrårssäkerhet i början av 1960-talet. Utbyggnadsgraden skulle därvid för budgetåren 1961/1962 och 1962/1963 komma att uppgå till 98 resp. 101 procent.

Styrelsens förslag till utbyggnadsprogram omfattar för nästa budgetår påbörjande av fem nya kraftstationer, nämligen Stalon i Ångermanälven, Gardikfors och Rusfors i Umeälven, Vargfors i Skellefteälven och Drakudden i Luleälven. Vidare föreslås att arbetena vid Messaure forceras samt att en utökning av produktionen av värmekraft sker genom kapacitetsökningar vid ångkraftverket i Stenungsund och ångkraftstationen i Västerås. Under förutsättning av att de planerade utbyggnaderna komma till stånd beräknas ej oväsentliga tillskott av värmekraft under de närmaste åren ändock bliva erforderliga även vid normal vattentillgång. Vid exceptionellt dålig vattentillgång under exempelvis budgetåren 1961/1962 och 1962/1963 kommer ett produktionsunderskott inom vattenfallsverkets sektor om 350 resp. 100 MkWh att uppstå. För genomförandet av det förordade utbyggnadsprogrammet samt för bestridande av kostnader för regleringsföretag och distributionsanläggningar jämte vissa finansiella utgifter har styrelsen räknat med en investeringsram av 457 mkr. För atomenergianläggningar och förvaltningsbyggnad ha anslag begärts om 42 resp. 15,5 mkr.

Departementschefen framhåller att det i och för sig vore önskvärt att utbyggnadstakten kunde höjas så, att programmet bleve mindre beroende av den dyrbara värmekraftproduktionen och verkets driftresultat därmed kunde förbättras. Med hänsyn dock till andra angelägna investeringsbehov synes endast med svårighet ett byggnadsprogram inom ramen för nått och jämnt torrårssäkerhet kunna genomföras. En nedskärning av det av styrelsen begärda beloppet med 32 mkr. till 425 mkr. anses dock kunna göras utan alltför stora återverkningar på kraftbalansen. Den sålunda föreslagna nedskärningen fördelas med 23 mkr. på kraftstationsbyggnader, 4 mkr. på regleringsföretag och 5 mkr. på distributionsanläggningar.

Vid bedömningen av reduceringens inverkan har — med hänsyn till osäkerheten beträffande utbyggnaden vid Porsi — alternativ med och utan denna måst medtagas. Därest Porsi komme till stånd skulle i stället senareläggningar av arbetena vid Messaure och med färdigställandet av det tredje aggregatet i Stenungsund få vidtagas. I motsatt fall skulle dessa arbeten få fullföljas i avsedd takt samt viss forcering eller tidigareläggning av andra arbeten få göras. Arbetena med de av styrelsen föreslagna, i det föregående omnämnda kraftverken föreslås vidare få påbörjas under nästa budgetår. För fortsatt utbyggande av värmeverket Adam och för påbörjande av kraftstationen Eva föreslås under anslaget Atomenergianläggningar ett sammanlagt belopp av 15 mkr. Anslaget anses i fortsättningen böra inräknas i de ramreglerade investeringarna, som följaktligen komma att uppgå till $(425 + 15)$ 440 mkr. Vid sidan av de ramreglerade anslagen förordas för fortsatta arbeten å förvaltningsbyggnaden i Räcksta ett belopp av 10 mkr. En av vattenfallsstyrelsen begärd ökning från 75 till 95 mkr. av styrelsens rörliga kredit hos riksgäldskontoret förklarar sig departementschefen icke f. n. vara beredd att tillstyrka.

Såsom av punkten 1 i det föregående framgår har utskottet funnit sig böra godtaga den av Kungl. Maj:t förordade medelsförbrukningen för vattenfallsverkets investeringar under nästa budgetår. Utskottet som även biträder de framlagda anslagsberäkningarna finner det vidare — i likhet med departementschefen — angeläget och ändamålsenligt att vissa frågor, sammanhängande med verkets kapitalförsörjning, såsom exempelvis avskrivnings- och förräntningsnormerna samt kraftprissättningen, bliva föremål för närmare undersökning på sätt departementschefen föreslagit. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i nu förevarande sammanhang i övrigt anfört och förordat.

Utskottet vill slutligen något beröra den av departementschefen aktualiserade frågan om vattenfallsstyrelsens engagerande i viss rederirörelse. Styrelsen har nämligen tillsammans med ett danskt kraftföretag bildat ett partrederi för inköp och drift av ett tankfartyg om ca 8 000 tons dödvikt. Den ursprungliga anledningen härtill var behovet av ett oljeupplag under vintermånaderna för ångkraftverket i Västerås. Under återstående del av året skulle fartyget användas för vissa oljetransporter i danska farvatten.

Fartyget som ursprungligen varit klassat som tankläktare har sedermera upprustats och klassats som oceangående fartyg samt använts för oljeimport. Departementschefen har för sin del funnit det vara fördelaktigt att styrelsen på detta sätt engagerat sig för tryggnad av verkets oljeförsörjning och föreslår att styrelsen medges tillstånd att tillsammans med det danska företaget tills vidare driva nämnda rederirörelse.

I anledning av departementschefens förslag har i de båda likalydande motionerna I: 288 och II: 374 hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att ifrågakvarande rederirörelse snarast möjligt avvecklas. Som skäl därför åberopas bl. a. att styrelsen i och med att den börjat rederirörelse gått utanför sitt egentliga verksamhetsområde samt att rörelsen med all sannolikhet vore förlustbringande.

Enligt vad utskottet under hand erfarit har syftet med anskaffandet av fartyget icke varit att med detsamma normalt hemtransportera olja utan att använda det för bemästrande av krissituationer. Genom tillgång till fartyget har bl. a. i två skilda sammanhang kraftigt bidrag erhållits till bränsleförsörjningens tryggnad och därmed till undvikande av kraftransonering, nämligen i det ena fallet under vinterhalvåret 1955/56 då fartyget användes för oljeupplagring i Västerås och i det andra fallet under Suezkrisen då det användes för hemtransport av olja. I båda dessa fall förklaras dess användande ha medfört stora ekonomiska fördelar. Anskaffningen och driften av fartyget säges över huvud taget hitintills ha varit ekonomiskt fördelaktigt. Sedan den senaste krissituationen på oljeförsörjningens område övervunnits och då numera den danska parten icke heller har större behov av fartyget har olika möjligheter bearbetats att avveckla rörelsen. En planlig, affärsmässigt gynnsam försäljning förutsätter dock enligt styrelsen att den icke genom riksdagens direktiv ställes inför en tvångsförsäljning.

Med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall och då en avveckling av verkets engagemang förr eller senare torde komma till stånd anser utskottet någon särskild åtgärd i ämnet från riksdagens sida ej f. n. erforderlig. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna i fråga.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må för budgetåret 1958/59 under statens vattenfallsverks fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen till

1. Kraftverksbyggnader m. m.	270 000 000 kr.
2. Atomenergianläggningar	15 000 000 »
3. Regleringsföretag	40 000 000 »
4. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	105 000 000 »
5. Inköp av vattenfall och fastigheter	200 000 »
6. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	1 000 »

7. Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen	10 000 000 kr.
8. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	1 000 » ;

II. att motionerna I: 288 och II: 374 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Luftfartsfonden

6:o) Luftfartens markorganisation m. m. Kungl. Maj:t har (punkt 6, s. 125—137) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1958/59 under luftfartsfonden anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 33 001 000 kr.

I skrivelse den 27 augusti 1957 har *luftfartsstyrelsen* framlagt sina anslagsäskanden för nästa budgetår. Inledningsvis framhåller styrelsen, att luftfartsfondens investeringsmedel uppdelats på ofta mycket små anslag samtidigt som medlen bundits för respektive anslagsändamål. Den för luftfartsverket fastställda investeringsramen har hitills varit begränsad till belopp, som betydligt understigit totalkostnaden för det fastställda arbetsprogrammet samt ofta även summan av de under de olika rubrikerna tillgängliga medlen. Anledningen till att arbetsprogrammet upptagit arbeten till en kostnad, som överstigit den medgivna investeringsramen, har varit behovet att kunna anpassa de faktiska investeringarna till luftfartens snabba utveckling. Investeringsverksamhetens inriktning måste till viss grad bestämmas först under det löpande budgetåret under vederbörligt hänsynstagande till arbetsprogrammet och medelstillgången. Någon möjlighet att utan riksdagens hörande överföra medel, som anvisats under en anslagsrubrik, till annan sådan rubrik, föreligger icke. Detta får till följd att möjligheterna att anpassa de ursprungliga investeringsplanerna till ändrade förhållanden i stor utsträckning beskäras. Styrelsen har därför nödgats att under de olika anslagsrubrikerna äska förhållandevis stora medelsbelopp, varjämte dispositionsanslaget till stor del måst dimensioneras för att fungera som en utjämningspost.

Luftfartsstyrelsen ifrågasätter, huruvida det icke skulle vara betydligt lämpligare att för investeringarna under luftfartsfonden — med undantag av försvarsberedskapsanslaget, vilket skall direkt avskrivnas med skattemedel — i princip anvisa ett anslag för samtliga förutsebara arbeten och anskaffningar för den civila luftfartens markorganisation. Detta anslag, som förslagsvis bör benämnas Flygplatser m. m., kunde då bestämmas till samma belopp som den för ifrågavarande budgetår medgivna investeringsramen med avdrag för beräknad medelsförbrukning å anslaget till försvarsberedskap och eventuella reservationer. De faktiska investeringsutgifterna

böra givetvis även i fortsättningen bokföras under nuvarande rubriker, vilka ur redovisningssynpunkt visat sig ändamålsenliga. Vid den sålunda föreslagna anordningen behöver ett särskilt dispositionsanslag anvisas endast för oförutsedda ändamål. Vidare förutsattes att anslaget till Radioanläggningar för luftfarten tills vidare anvisas på hittills tillämpat sätt under televerkets fond.

För innevarande budgetår har för luftfartsverket fastställts en investeringsram om 7 mkr. För budgetåret 1958/59 föreslår styrelsen en investeringsram om 10 mkr. En sådan ökning av investeringarna anser styrelsen vara nödvändig för att luftfartsverket skall kunna tillhandahålla den markorganisation, som den ökade trafiken kräver.

Beträffande en närmare redogörelse för luftfartsverkets rambegränsade investeringar torde få hänvisas till propositionen (s. 126—134).

Över luftfartsstyrelsens framställning ha utlåtanden avgivits av *riksräkenskapsverket*, i fråga om anslagsomläggningen, samt *flygförvaltningen*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *Scandinavian Airlines System* och *Linjeflyg AB* (s. 134 och 135).

Departementschefen erinrar inledningsvis om att det i propositionen 1957: 185 angående utbyggnad av en storflygplats bl. a. förordades, att statens investeringar härför skulle bestridas från ett särskilt investeringsanslag under luftfartsfonden. Sedan riksdagen för ändamålet anvisat 20 mkr. å tilläggsstat för budgetåret 1957/58 erfordras i enlighet med de tidigare beräkningarna ett anslag på 25 mkr. för nästa budgetår.

Beträffande de ramreglerade investeringarna inom luftfartsfonden har styrelsen föreslagit, att antalet anslag nedbringas från nuvarande åtta till tre. Förutom försvarsberedskapsanslaget och ett dispositionsanslag för oförutsedda ändamål skulle anvisas ett enda anslag med benämningen Flygplatser m. m. I likhet med styrelsen finner departementschefen de praktiska fördelarna med ett sammanförande av berörda anslag till ett kollektivt anslag vara betydande. En omläggning i enlighet med styrelsens förslag synes därför böra ske från och med nästa budgetår. Departementschefen förutsätter emellertid, att luftfartsstyrelsen även i framtiden framlägger specificerade investeringsplaner, så att de i anslaget ingående olika delprojekten lätt kunna särskiljas. Till det nya anslaget torde få överföras de behållningar, som vid utgången av budgetåret 1957/58 förefinnas på de tidigare anslagen Markförvärv, Flygfältsbyggen, Byggnader, Teleutrustning m. m., Belysningsanläggningar samt Fordon, maskiner och redskap.

I fråga om investeringarnas storlek och de olika investeringsobjekten anför departementschefen.

Luftfartsstyrelsen har vid sina anslagsberäkningar för nästa budgetår utgått från att investeringsramen, som för innevarande budgetår utgör 7 milj. kr., skall utvidgas till 10 milj. kr. och äskar efter hänsynstagande till förutsatta behållningar av tidigare anvisade medel 9,6 milj. kr. i nya anslag. Såsom framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag ansett mig kunna förorda en utökning av ramen till 8,5 milj. kr. Härav

torde 8,3 milj. kr. böra hänföras till flygplatsanslaget och 0,1 milj. kr. till vart och ett av försvarsberedskaps- och dispositionsanlagen.

Med ledning av den sålunda uppskattade medelsförbrukningen under nästa budgetår och de förutsatta, till budgetåret ingående reservationerna har de anslag beräknats, som angivits i de till anslagsrubrikerna fogade tabellerna och som sammanlagt uppgår till 8,0 milj. kr.

Styrelsen har anmält ett stort byggnadsprojekt, som medför krav på investeringsmedel under flera budgetår, nämligen anläggande av ett nytt flygfält vid Kiruna. Den nuvarande flygplatsen vid Kalixfors anses icke böra bibehållas för framtiden. I stället föreslås en ny flygplats vid Perkosvuoma, 5,5 km från Kiruna. Kostnaderna för det nya flygfältet har beräknats till 10,5 milj. kr., exklusive husbyggnader. Enligt ett uppgjort förslag till avtal mellan kronan och Kiruna stad har staden åtagit sig att till kostnaderna för fält- och belysningsanläggningarna bidra med ett belopp av 3 750 000 kr. Staden skall vidare på egen bekostnad uppföra och till kronan med äganderätt överlämna stations- och förvaltningsbyggnad, hangarbyggnad och personalbostäder samt bekosta en permanentbelagd väg till flygplatsen och diverse andra anordningar. Fältet har förutsatts vara färdigställt senast under budgetåret 1960/61. Statsverkets kostnader skulle således uppgå till totalt 6 750 000 kr., varav 1 000 000 kr. avser radioanläggningar för luftfarten under televerkets fond. För budgetåret 1958/59 räknar luftfartsstyrelsen med en medelsförbrukning under luftfartsfonden av ca 1,6 milj. kr.

I likhet med luftfartsstyrelsen bedömer jag behovet av en fullgod flygplats vid Kiruna som angeläget och tillstyrker att företaget kommer till utförande i huvudsak enligt styrelsens förslag. Jag förordar även, att avtalet med Kiruna stad godkännes.

Beslutet i storflygplatsfrågan innebär ett bibehållande av Bromma flygplats. Med hänsyn härtill bör de av luftfartsstyrelsen för denna flygplats föreslagna investeringarna, vilka kostnadsberäknats till 660 000 kr., få genomföras.

För Bulltofta flygplats föreslås för nästa budgetår investeringar för en sammanlagd kostnad av ca 2,6 milj. kr. Sedan ökad klarhet numera vunnits beträffande trafikutvecklingen på flygplatsen har jag icke något att erinra mot att byggnads- och anläggningsarbetena fullföljes enligt styrelsens förslag.

Mot styrelsens förslag i övrigt har jag icke i princip något att erinra men vissa arbeten och anskaffningar torde dock behöva senareläggas, eftersom jag icke helt kunnat tillstyrka den utökning av investeringsramen, som styrelsen förordat.

Till försvarsberedskap har jag tagit upp ett anslag av 100 000 kr. Beloppet synes böra omedelbart avskrivas. Chefen för finansdepartementet har därför tidigare denna dag förordat, att ett motsvarande avskrivningsanslag anvisas på driftbudgeten.

Vid 1946 års riksdag beslöts, att en flygplats skulle anläggas vid Umeå. Mellan kronan och Umeå stad träffades påföljande år ett avtal rörande flygplatsen, innebärande bl. a., att kronan snarast möjligt skulle påbörja anläggandet av flygplatsen. Arbetena har emellertid ännu icke igångsatts, främst med hänsyn till att andra projekt ansetts böra få företräde inom det begränsade investeringsutrymme, som stått till buds. Under tiden har civil flygtrafik börjat bedrivas på ett i Nordmalings kommun befintligt flygfält vid Olofsfors, beläget ungefär mitt emellan Umeå och Örnsköldsvik.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 juni 1957 tillkallade jag tre sakkunniga för att verkställa utredning i frågan, huruvida en per-

Statens allmänna fastighetsfond

7:o) Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 138), innebärande oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kr.

8:o) Radiohus. Kungl. Maj:t har (punkt 8, s. 139—141) föreslagit riksdagen att till Radiohus för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kr.

I skrivelse den 31 augusti 1957 har *byggnadsstyrelsen* äskat fortsatt medelsanvisning för det av riksdagen tidigare beslutade radiohuset i Stockholm. Utredningsarbetet har nu hunnit så långt att styrelsen räknar med att kunna påbörja sprängnings- och övriga markarbeten för radiohusbyggnadens första etapp, kontorsbyggnaden, under senvintern 1958. Kostnaden för denna del av radiohuskomplexet, som tidigare beräknats till 17 mkr., uppskattas vid prisläget den 1 juli 1957, till följd av prisstegringar och viss utvidgning av arbetsprogrammet, till lägst 21,5 mkr. För nästa budgetår beräknas en medelsförbrukning av 8 mkr., medan för de därpå närmast följande budgetåren ett kontinuerligt medelsbehov av 11 mkr. förutses.

Departementschefen har anfört följande.

Kostnaderna för radiohusets första etapp, omfattande en kontorsbyggnad, uppskattades i föregående års statsverksproposition till 17 milj. kr. Sedan projekteringen av byggnaden nu ytterligare framskridit, har byggnadsstyrelsen ansett sig böra ta upp kostnaden till lägst 21,5 milj. kr. Av kostnadsökningen belöper 1,2 milj. kr. på inträffad prisstegring och 1,3 milj. kr. på en utökning av projektet med ytterligare en kontorsvåning. Återstående 2,0 milj. kr. hänför sig huvudsakligen till att de tekniska installationerna befunnits bli mer omfattande än vad man tidigare räknat med samt att ett utrymme för garage m. m. tillkommit i en ny källarvåning under byggnaden.

Jag har ej något att erinra mot den utökning av byggnadsprogrammet, som innefattas i den nya kostnadsuppskattningen. I enlighet med styrelsens förslag och under hänvisning till vad jag anfört under televerkets fond vid anmälan av ljudradions budgetfrågor för jag upp anslaget för nästa budgetår med 8 milj. kr.

Utskottet. Mot vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit har utskottet icke funnit anledning till erinran. Med hänsyn härtill och under hänvisning jämväl till vad utskottet under punkten 3 anfört hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Radiohus* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kr.

9:o) **Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm.** Kungl. Maj:t har (punkt 9, s. 141 och 142) föreslagit riksdagen att till Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kr.

I skrivelse den 27 augusti 1957 har *byggnadsstyrelsen* begärt ett investeringsanslag av 500 000 kr. för fullföljande av utredningarna och igångsättning av byggnadsarbetena för den utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren, till vilken i gällande riksstat 100 000 kr. anvisats.

Departementschefen har uttalat följande.

Föregående år fattade statsmakterna beslut om tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad med tvenne flyglar innehållande vardera 50 tjänsterum. Av den av byggnadsstyrelsen inlämnade redogörelsen för byggnadsprojektet framgår, att om patent- och registreringsverket självt skulle handha sin publiceringsverksamhet visst utrymme härför erfordras i nybyggnaderna. Under hand har jag från byggnadsstyrelsen inhämtat att man för sådant fall finge räkna med ett bortfall av ca 20 tjänsterum. Då lokalsituationen för den civila statliga förvaltningen i Stockholm är mycket ansträngd, bör vid utformningen av byggnaderna i möjligaste mån beaktas, att dessa i sin helhet kan komma att behöva tas i anspråk för tjänsterum. Mot byggnadsstyrelsens anslagsberäkning har jag icke något att erinra.

Utskottet. Med biträdande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet, att riksdagen må till *Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kr.

10:o) **Ämbetsbyggnad för central förvaltning.** Kungl. Maj:t har (punkt 10, s. 142—146) föreslagit riksdagen att till Ämbetsbyggnad för central förvaltning för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

I skrivelse den 27 augusti 1957 har *byggnadsstyrelsen* i likhet med föregående år lämnat en redogörelse för de nuvarande lokalförhållandena för den civila statliga förvaltningen i Stockholm och därvid ytterligare utvecklat den i förra årets statsverksproposition anmälda inventeringen av lokalresurserna. Vid denna inventering, som omfattar 107 myndigheter, vilka f. n. disponera ca 7 000 rum, har styrelsen funnit, att behovet av ytterligare lokaler i Stockholm nu kan uppskattas till sammanlagt ca 2 100 rum t. o. m. år 1965.

Med hänsyn till den påtalade bristen på tjänstelokaler och svårigheter att täcka behovet genom förhyrningar finner styrelsen nödvändigt upprepa sin tidigare gjorda framställning om medel för en förvaltningsbyggnad vid Bergshamra för domänstyrelsen, vilken nu kostnadsberäknas till ca 6 750 000 kr. För nästa budgetår begäres för ändamålet 1 000 000 kr.

Därest en av styrelsen hos Kungl. Maj:t gjord framställning om medgi-

vande att vid förhyrning av tjänstelokaler erlægga förskottshyror icke skulle bifallas, hemställer styrelsen jämväl om ett investeringsanslag å 100 000 kr. för upprättande av ritningar till förvaltningsbyggnad för rikets allmänna kartverk och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

Över byggnadsstyrelsens framställning har *lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet* avgivit utlåtande (s. 145).

Dapartementschefen har anfört följande.

Byggnadsstyrelsen har verkställt en inventering av lokalförhållandena för den civila statliga förvaltningen i Stockholm och därvid funnit, att under perioden fram till 1965 ett lokaltillskott av ytterligare ca 2 100 rum är erforderligt. Genom beslutade byggnadsåtgärder och genom träffade avtal om förhyrningar för statsverkets räkning kommer under den undersökta perioden ett lokaltillskott av ca 1 400 rum att möjliggöras. Den kvarstående bristen skulle därför uppgå till omkring 700 rum år 1965.

Vid prognoseringen av rumsbristen har byggnadsstyrelsen beräknat lokalbehovet utifrån den kontinuerligt pågående utveckling av nästan automatisk karaktär, varom redan beslut fattats eller sannolikt kan förutses. Även om en viss osäkerhet kan föreligga vid en på detta sätt verkställd bedömning, anser jag emellertid byggnadsstyrelsens undersökning utvisa, att åtgärder bör vidtas för att förbättra lokalsituationen.

Byggnadsstyrelsen föreslår nu vissa åtgärder i detta syfte. Förslag framlägges sålunda om påbörjande av en förvaltningsbyggnad i Bergshamra, som skulle ge ett tillskott av 250 rum. Sedan Kungl. Maj:t avslagit byggnadsstyrelsens framställningar om rätt att erlægga förskottshyra, bör nu även styrelsens förslag om anslag till upprättande av ritningar till förvaltningsbyggnad för kartverket och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut upptas till behandling.

För att tillgodose de mest trängande behoven av nya förvaltningslokaler i Stockholm har under senare år huvudsakligen endast förekommit ombyggnads- och ändringsarbeten i äldre byggnader. Endast en större förvaltningsbyggnad har beslutats, nämligen för vattenfallsverket. I likhet med den statliga lokaliseringsutredningen anser jag ofrånkomligt att man nu vidtar ytterligare åtgärder för att tillgodose behovet av förvaltningslokaler genom nybyggnad av ämbetshus. Genom att koncentrera de av byggnadsstyrelsen föreslagna projekten till en enhet, torde besparingar i fråga om såväl anläggnings- som driftkostnader kunna ernås. Beträffande den närmare lokaliseringen av en nybyggnad är jag ense med byggnadsstyrelsen, att en förläggning till huvudstadens centralare delar ej är nödvändig, utan att någon av kommunikationsteknisk synpunkt lämplig plats inom Stockholmsområdet i en vidare bemärkelse kan väljas.

Vid bedömningen av frågan om den lämpligaste platsen inom räjungen bör även Märsta övervägas. Denna plats är belägen vid stambanan Stockholm—Uppsala på ett avstånd av ca 4 mil från huvudstadens centrum. Sedan riksdagen vid höstsessionen 1957 beslutat, att en storflygplats skall förläggas till Halmsjön, kommer en större tätortsbildning inom en ganska snar framtid att uppstå inom Märsta-området. Riksväg 13, som passerar Märsta, har förutsatts skola iordningställas till motorvägsstandard i början av 1960-talet på sträckan mot huvudstaden. De goda järnvägs- och landsvägsförbindelserna i förening med närheten till landets storflygplats kommer att innebära, att Märsta-området med hänsyn till kommunikationerna blir synnerligen välbeläget. Härtill kommer att en förläggning av ett eller flera äm-

betsverk till denna plats ur befolkningspolitisk synpunkt kan anses vara lämplig för att förhindra en befolkningsammansättning inom orten, som alltför ensidigt omfattar i flygets tjänst anställd personal.

På grund av vad jag sålunda anfört, anser jag mig såtillvida böra tillstyrka styrelsens förslag, att jag förordar ett anslag av 100 000 kr. för undersökning av lämplig plats för en administrationsbyggnad och för uppgörande av ritningar till en sådan byggnad. Jag förutsätter, att byggnadsstyrelsen vid utarbetandet av sina förslag tar kontakt med lokaliseringsutredningen rörande frågor, som avser administrationsbyggnadens storlek och de ämbetsverk, som lämpligen bör förläggas till densamma. Det torde få ankomma på byggnadsstyrelsen att i samband med sina medelsäskanden till ett kommande budgetår framlägga en närmare redogörelse för det verkställda undersökningsarbetet.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda väckt motion (II: 220), vari hemställts att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställa om en prövning genom lokaliseringsutredningen om möjligheterna att bortflytta en del av den statliga förvaltningsapparaten från stockholmsområdet.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande torde få hänvisas till motionen.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår utvisar en genom byggnadsstyrelsens försorg utförd inventering av lokalförhållandena för den civila statsförvaltningen i Stockholm ett behov av ytterligare lokal-tillskott om ca 2 100 rum under perioden fram till 1965. Då genom redan beslutade byggnadsåtgärder och träffade hyresavtal ett tillskott av ca 1 400 rum möjliggöres kvarstår en brist om ca 700 rum. Till åtgärd för täckande härav har byggnadsstyrelsen bl. a. hemställt om rätt att vid förhyrning erlägga förskottshyra, varigenom ett tillskott om ca 425 rum skulle erhållas, avsedda för kartverket och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. För det fall styrelsens framställning ej skulle bifallas bör enligt styrelsen beslut fattas om uppförande av en förvaltningsbyggnad för nämnda institutioner. Styrelsen återkommer vidare till sitt tidigare framlagda förslag om förvaltningsbyggnad för domänstyrelsen i bergshamraområdet, varigenom ett tillskott om ca 250 rum skulle erhållas.

Departementschefen biträder i så måtto styrelsens förslag att han tillstyrker nybyggnad av ett ämbetshus. De av styrelsen föreslagna projekten anses därvid böra koncentreras till en enhet samt en undersökning göras rörande lämpligheten av dennas förläggning till märstaområdet, där till följd av beslutet om storflygplatsens utbyggnad en större tätortsbildning inom en snar framtid beräknas uppstå. En förläggning därstädes vore också ur befolkningspolitiska synpunkter önskvärd, då därigenom skulle förhindras en befolkningsammansättning på orten, som alltför ensidigt omfattade i flygets tjänst anställd personal.

För undersökning av lämplig plats för en administrationsbyggnad och uppgörande av ritningar till densamma föreslås slutligen ett anslag om 100 000 kr.

I anslutning till Kungl. Maj:ts förevarande äskande har i motionen II: 220 hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, uttala att innan undersökningen påbörjas lokaliseringsutredningen allsidigt måtte pröva möjligheterna att flytta en del av den statliga förvaltningsapparaten ej endast från Stockholm utan också från stockholmsområdet. Motionärerna ha därvid gjort gällande att nämnda utredning väl intet haft att erinra mot det begärda anslaget men samtidigt skulle ha uttalat att en senare bedömning av frågan om ämbetsverkens lokalisering inte borde föregripas.

I anledning härav vill utskottet, som för sin del biträder Kungl. Maj:ts förslag, erinra om att lokaliseringsutredningen i sitt remissyttrande över byggnadsstyrelsens framställningar uttalat att de nu aktualiserade projekten synas kunna genomföras *utan* föregripande av framtida lokaliseringsbedömningar. Motionärernas påstående synes sålunda i denna del ej vara rättvisande. Vidkommande åter motionärernas förslag rörande prövning genom nämnda utredning av lokaliseringsfrågan i dess helhet för den statliga förvaltningen torde någon särskild åtgärd i ämnet från riksdagens sida härutinnan ej vara erforderlig. Utredningen har nämligen enligt sina direktiv att verkställa en undersökning just rörande möjligheterna att flytta ut statliga verksamhetsgrenar från stockholmsområdet till andra delar av landet. Utredningen härom skall omfatta såväl civila som militära verk och inrättningar. En första arbetsuppgift har därvid angivits vara en undersökning av mera översiktlig natur syftande till att klarlägga allmänna förutsättningar och principer för en utflyttning. Även andra uppslag, såsom frågan om en viss koncentration av flera ämbetsverk till en viss ort utanför Stor-Stockholm — tillskapandet av ett andra förvaltningscentrum — borde enligt direktiven uppmärksammas.

Utskottet, som med beaktande av det anförda icke heller i denna del funnit sig kunna biträda motionärernas yrkande, hemställer följaktligen,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 220, till *Ämbetsbyggnad för central förvaltning* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

11:o) **Anordnande av förvaltningslokaler för den centrala administrationen.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 11, s. 147 och 148) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Anordnande av förvaltningslokaler för den centrala administrationen* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

12:o) **Merkostnader för vissa byggnadsarbeten.** Kungl. Maj:t har (punkt 12, s. 148—153) föreslagit riksdagen att dels till Merkostnader för vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av

1 000 000 kr., dels ock godkänna vissa kompletteringar av den förteckning, som ligger till grund för användningen av anslaget.

Anslaget är avsett att täcka de merkostnader, vilka på grund av den allmänna stegringen av byggnadskostnaderna uppstått å vissa, i särskild förteckning upptagna byggnadsföretag under fastighetsfonden; dessa företag hänföra sig till kommunikations-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels- och inrikesdepartementen. Beträffande den närmare motiveringen för anslaget torde få hänvisas till proposition 1948: 2 (bil. 14, punkt 8). I enlighet med förslag, som godkänts av 1954 års riksdag, skall merkostnadsanslaget fr. o. m. budgetåret 1954/55 ej längre belastas med kostnader, som avse byggnadsarbeten för länsstyrelserna.

Byggnadsstyrelsen har till förstärkning av anslaget under nästa budgetår åskat 1 100 000 kr. samt föreslagit, att förenämnda förteckning kompletteras med ett antal företag, beträffande vilka riksdagen anvisat hela den ursprungligen beräknade byggnadskostnaden. Dessa företag liksom de för desamma anvisade anslagen och beräknade merkostnaderna ha redovisats i en i propositionen (s. 149 och 150) intagen sammanställning.

Om ifrågavarande företag intagas i förteckningen skulle enligt byggnadsstyrelsens skrivelse det beräknade totala medelsbehovet för merkostnadsanslaget ändras på följande sätt i förhållande till den sammanställning, som redovisats i 1957 års statsverksproposition (bil. 27, s. 140).

Totalt medelsbehov enligt 1957 års statsverksproposition	28 152 000
Kostnadsökning sedan sommaren 1956 för i förteckningen redan ingående företag	558 500
Merkostnader för de företag, som nu föreslås för intagande i förteckningen	1 196 000
	Summa kr. 29 906 500

Riksdagen har hittills beviljat 26 300 000 kr. för ändamålet. Behållningen å anslaget vid utgången av budgetåret 1956/57 är upptagen till 327 000 kr. Styrelsen räknar med ett medelsbehov av ca 2 000 000 kr. under innevarande budgetår och av 1 100 000 kr. under nästa budgetår. Ett tillskott till anslaget av ca 700 000 kr. skulle sålunda erfordras för innevarande och 1 100 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen erinrar till en början om merkostnadsanslagets tillkomst och användning och konstaterar därvid, att medelsförbrukningen under anslaget numera till övervägande del hänför sig till byggnadsföretag tillhörande andra departement än kommunikationsdepartementet. Då en närmare bedömning av byggnadskostnadernas storlek lämpligen bör ske inom det departement, som från början handlagt frågan om medelsanvisning för vederbörande byggnadsföretag, synes en ändrad ordning för mer-

kostnadernas bestridande angelägen. Ehuru någon ändring i berörda avseende av praktiska skäl icke kan komma i fråga för nästa budgetår, förutsättes att frågan undersökes av byggnadsstyrelsen och i möjligaste mån beaktas vid styrelsens medelsäskanden för budgetåret 1959/60.

Härefter övergår departementschefen till medelsberäkningen för nästa budgetår och anför därvid följande.

Mellan sommaren 1956 och sommaren 1957 steg byggnadskostnaderna med ca 7 %. Denna ökning av byggnadskostnaderna medför, att den förteckning, som ligger till grund för användningen av merkostnadsanslaget, i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör kompletteras med ett tjugofemtal byggnadsföretag. Riksdagen har för alla dessa anvisat medel för hela den ursprungligen beräknade byggnadskostnaden. Företagen är kostnadsberäknade vid tidigare prisnivåer. De kommer därför att drabbas av den redovisade kostnadsökningen helt eller delvis, beroende på tidpunkten för arbetenas påbörjande och byggnadstakten. På grundval av kostnadsnivån sommaren 1957 räknar styrelsen med en ytterligare medelsåtgång för dessa företag av 1 196 000 kr. Detta belopp skall täckas från nu ifrågavarande anslag. För de i förteckningen redan ingående företagen räknar styrelsen på samma grunder med en ytterligare merkostnad av 558 500 kr. Det totala medelsbehovet på merkostnadsanslaget skulle därmed uppgå till 29 906 500 kr., varav hittills 26 300 000 kr. anvisats.

Vid beräkningen av medelsbehovet för innevarande budgetår hade styrelsen vid anmälan härom förra året utgått från kostnadsläget sommaren 1956. Med hänsyn dels till att kostnadsstegringen under budgetåret 1956/57 blivit större än vad som förutsetts, dels till att påbörjade byggnadsföretag även kommer att drabbas av den kostnadsstegring, som redan inträtt eller som kan förutses inträffa under innevarande budgetår, har byggnadsstyrelsen hemställt om ett anslag av 700 000 kr. på tilläggsstat för innevarande budgetår. Då det är angeläget, att pågående byggnadsarbeten kan fullföljas, har jag ansett det nödvändigt, att erforderliga medel ställes till byggnadsstyrelsens förfogande för ändamålet. Jag har därför i annat sammanhang tillstyrkt styrelsens framställning om ett tilläggsanslag. För utbetalningar under nästa budgetår har styrelsen beräknat ett anslagsbehov av 1 100 000 kr.

I 1956 och 1957 års statsverkspropositioner uttalades, att en viss överskattning av det faktiska medelsbehovet under anslaget syntes föreligga. Detta angavs sammanhänga med att uppskattningen av det sammanlagda medelsbehovet baserar sig på generella beräkningar, företagna med utnyttjande av framräknade kostnadsstegringstal. Överskattningen av det faktiska medelsbehovet sades förra året uppgå till storleksordningen 1—1,5 milj. kr. Med anledning härav förutsattes att en beräkning av det sammanlagda medelsbehovet, som närmare anslöte sig till det faktiska skulle framläggas av byggnadsstyrelsen hösten 1957. Byggnadsstyrelsen har nu angivit denna överskattning till storleksordningen 0,4 milj. kr. för redan avslutade byggnadsföretag. Huruvida denna överskattning kommer att bli bestående, öka eller minska, anser sig styrelsen emellertid icke kunna ange i dagens läge. Detta blir enligt styrelsen möjligt först då ett större antal byggnadsföretag slutredovisats. Styrelsen har därför ansett de tidigare uppskattningarna alltfört böra läggas till grund för det beräknade medelsbehovet. Då alltjämt en viss överskattning av medelsbehovet synes föreligga, anser jag det angeläget, att en beräkning av det sammanlagda medelsbehovet, som närmare ansluter sig till det faktiska snarast bör verkställas. Det

torde därför ankomma på byggnadsstyrelsen, att så snart ett större antal byggnadsföretag färdigställts, verkställa en ny beräkning av det faktiska medelsbehovet.

Det tillskott till anslaget, som erfordras för fullföljande av beslutade arbeten, synes för nästa budgetår kunna begränsas till 1 000 000 kr.

Utskottet. Den ursprungligen i propositionen 1948: 2 intagna förteckningen över vissa byggnadsföretag, för vilka till följd av den allmänna byggnadskostnadsstegringen uppstått merkostnader, har nu föreslagits skola kompletteras med ytterligare ett tjugotal företag. Härtill komma merkostnader för i förteckningen redan ingående företag. Det totala medelsbehovet för täckning av hittills uppkomna merkostnader kan enligt byggnadsstyrelsen anges till avrundat 29,9 mkr., varav 26,3 mkr. tidigare anvisats av riksdagen. Med hänsyn till för närvarande tillgängliga medel å anslaget samt beräknade utgifter under innevarande och nästa budgetår har styrelsen ansett en anslagsförstärkning om 1 800 000 kr. erforderlig, varav 700 000 kr. äskats på tilläggsstat för innevarande budgetår och 1 100 000 kr. på rikstat för budgetåret 1958/59. Departementschefen, som framhåller att styrelsens uppskattning av medelsbehovet baserats på vissa generella beräkningar, anser att en viss överskattning av det totala medelsbehovet för ifrågavarande arbeten föreligger, varför en beräkning av det sammanlagda medelsbehovet, som närmare ansluter sig till det faktiska, snarast bör verkställas. Det tillskott till anslaget som erfordras för nästa budgetår för fullföljande av beslutade arbeten har av departementschefen, som i annat sammanhang gjort hemställan om den begärda medelsanvisningen på tilläggsstat, ansetts kunna begränsas till 1 mkr.

Utskottet, som vill erinra om att riksdagen numera bifallit Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 700 000 kr. för förevarande ändamål på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår, har icke något att erinra mot vad departementschefen i det föregående anfört och förordat. Utskottet hemställer,

att riksdagen må

I. till *Merkostnader för vissa byggnadsarbeten* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kr.;

II. godkänna de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1958 föreslagna kompletteringarna av den förteckning, som ligger till grund för användningen av ifrågavarande anslag.

Fonden för låneunderstöd

13:o) *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1957/58.* I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 13, s. 154), innebärande oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1957/58* för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

Fonden för förlag till statsverket

14:o) Förskott till vissa plankostnader m. m. Kungl. Maj:t har (punkt 14, s. 155) föreslagit riksdagen att till Förskott till vissa plankostnader m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

Från detta anslag bestridas fr. o. m. den 1 juli 1955 endast förskott till regionplaneändamål.

Behållningen å anslaget den 1/7 1957 uppgick till 763 000 kr. För innevarande budgetår har anvisats 100 000 kr. Av de sålunda tillgängliga medlen på anslaget har till Stockholmstraktens regionplaneförbund reserverats sammanlagt 330 000 kr. och till Örnköldsviks sortens regionplaneförbund 106 500 kr. Å anslaget kvarstår följaktligen ett belopp av 426 500 kr. odisponerat.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1957 och i anslutning därtill i huvudsak anfört följande.

Regionplanering pågår f. n. för stockholmstrakten, för Göteborg med omgivningar, för umeorten, för Kalmar och Nybro städer med omgivningar, och för Karlskrona-Lyckeby. Regionplaner för boråstrakten och sundsvallsorten hålla på att slutföras. Den beslutade regionplanen för örnköldsvikstrakten har påbörjats. En regionplan för eskilstunaorten är under förberedelse och vissa regionala undersökningar pågå i Uppsala, Malmöhus och Gävleborgs län. Vid sidan härav utföras planarbeten av regional karaktär under landstingets ledning i Örebro län.

Styrelsen finner det inte möjligt att med säkerhet förutse behovet av förskottsmedel för innevarande och nästa budgetår. Med ledning av belastningen å anslaget under de senaste åren torde ett anslag av 100 000 kr. erfordras för budgetåret 1958/59.

Departementschefen har förklarat sig inte ha något att erinra mot byggnadsstyrelsens beräkning av förskottsbehovet för upprättande av regionplaner.

Utskottet får med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställa,
att riksdagen må till Förskott till vissa plankostnader
m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag
av 100 000 kr.

Diverse kapitalfonder

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

15:o) **Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.** Kungl. Maj:t har (punkt 15, s. 156—163) föreslagit riksdagen att under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond för budgetåret 1958/59 anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 27,5 mkr.

I skrivelse den 31 augusti 1957 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* bl. a. lämnat följande sammanställning över de investeringsanslag, som anvisats för budgetåren 1955/56—1957/58. I sammanställningen redovisas även styrelsens äskanden för budgetåret 1958/59.

	1955/56	1956/57	1957/58	Äskanden 1958/59
	t u s e n t a l k r o n o r			
Garage- och förrådsbyggnader m. m.	4 300	5 500	4 300	7 600
Maskincentralförråd				
Motorfordon och vägmaskiner m. m.	22 000	9 600	13 400	28 600
Flytande materiel	3 400	1 700	3 600	4 850
Grustag m. m.	—	—	—	2 000
Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	—	1	1	2 000
Summa	29 700	16 801	21 301	45 050

Vid sidan av anslagsäskandena hemställer styrelsen om ett beställningsbemyndigande för leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1960/61 intill ett belopp av 18 mkr.

Styrelsen meddelar inledningsvis, att den vid beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1958/59 huvudsakligen utgått från de riktlinjer för investeringarna i förrådsfonden, som föredragande statsråd angivit i 1952 års statsverksproposition. Styrelsen framhåller därutöver, att de senaste årens starka ökning av vägtrafiken ställt allt mer ökade krav på underhållet av vägarna. Sålunda har erfarenheterna från de senaste årens verksamhet givit vid handen, att de mer trafikerade grusvägarna inte längre kunna hållas i tillfredsställande skick, om icke underhållet allt mer intensifieras. Härigenom komma vägunderhållskostnaderna att stiga. En anslagsökning för vägunderhållet har också under de senaste åren vidtagits. Enär en väsentlig del av vägunderhållskostnaderna hänför sig till det maskinella vägunderhållet, leder detta med nödvändighet till en ökning av maskininsatsen. Eftersom förrådsfonden huvudsakligen har att tillgodose vägunderhållets behov av maskiner och andra förnödenheter, finner styrelsen det nödvändigt

att anslagsbehovet under fonden helt tillgodoses och att ramen för de reglerade investeringarna ges tillräcklig storlek. Därjämte framhålles, att det tidigare gällande köp- och beställningsstoppet medfört, att såväl ersättnings- som nyanskaffningar av arbetsbesparande maskiner och redskap blivit eftersatta, vilket försvårat och fördyrat vägunderhållsverksamheten.

Beträffande den närmare innebörden av styrelsens framställning torde få hänvisas till propositionen (s. 157—161).

Över styrelsens framställning har *arbetsmarknadsstyrelsen* avgivit yttrande (s. 162).

Departementschefen hänvisar inledningsvis till att han vid anmälan av kommunikationsverkens investeringsplan varken kunnat biträda den höjning med 2 mkr. av förrådsfondens medelsförbrukningsram för innevarande budgetår eller den höjning av ramen till 43,1 mkr. som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat för nästa budgetår. Ramen för båda budgetåren har sålunda fastställts till oförändrat 28 mkr. Hur medelsförbrukningen vid den sagda ramen ungefärligen kommer att fördela sig på de olika anslagen framgår av följande sammanställning.

	1956/57	1957/58	1958/59	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Garage- och förrådsbyggnader m. m.	8,4	4,6	7,5	5,5
2. Motorfordon och vägmaskiner m. m.	19,2	19,1	29,7	17,5
3. Flytande materiel	1,9	3,9	4,9	4,0
4. Dispositionsanslaget	1,0	0,4	1,0	1,0
Summa mkr.	30,5	28,0	43,1	28,0

Därest beslut skulle fattas om anskaffning genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg av ett nytt fartyg för trafiken till Visingsö, synas kostnaderna härför böra bestridas från dispositionsanslaget.

Med hänsyn till att begränsningar under flera år måst vidtas i investeringarna inom förrådsfondens ha vissa eftersläpningar uppstått i tidigare investeringsplaner. Det system, som hittills tillämpats rörande beräkningarna av inhämtandet av de sålunda uppkomna eftersläpningarna, har medfört svårigheter att överblicka det aktuella budgetårets investeringsbehov. En förenklad redovisning och en bättre överblick skulle erhållas, om investeringsplaner på liknande sätt, som sker inom de affärsdrivande verken, uppgjordes för anslagen till garagebyggnader m. m. samt maskincentralförråd. I sådana investeringsplaner torde de olika objektgrupperna böra särredovisas med uppgift på kostnaderna för såväl ersättningsanskaffning som nyinvestering. Departementschefen förutsätter, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i fortsättningen redovisar sina investeringsäskanden efter dessa riktlinjer.

Mot styrelsens hemställan om ett beställningsbemyndigande om högst 18 mkr. har departementschefen slutligen ingen erinran.

Utskottet. Enligt den för innevarande budgetår gällande ramen för investeringarna inom förrådsfonden skulle dessa få uppgå till sammanlagt 28 mkr. En framställning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida om höjning av detta belopp till 30 mkr. har departementschefen, såsom i det föregående omnämnts, icke ansett sig kunna biträda.

För nästa budgetår har styrelsen föreslagit investeringar i fonden om sammanlagt 44,6 mkr., varav vid sidan av de ramreglerade investeringarna 1,5 mkr. till Grustag m. m. Departementschefen har emellertid ansett investeringarna böra upptagas med ett oförändrat belopp av 28 mkr. Nämnda belopp fördelar sig med 5,5 mkr. på Garage- och förrådsbyggnader m. m., med 17,5 mkr. på Motorfordon och vägmaskiner m. m., med 4,0 mkr. på Flytande materiel och med 1,0 mkr. på dispositionsanslaget. Den av styrelsen föreslagna medelsanvisningen till Grustag m. m. avstyrkes av departementschefen, vars förslag i övrigt innebär reduceringar på samtliga anslag utom dispositionsanslaget.

I enlighet med vad utskottet under punkten 1 anfört biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag, vilket förutsätter beviljande av anslag om sammanlagt 27,5 mkr. ävensom bemyndigande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att intill ett belopp av 18 mkr. ikläda sig betalningsansvar för materiel till maskincentralförrådet, avsedd att levereras under budgetåret 1960/61.

Då utskottet ej heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen under förevarande punkt i övrigt anfört och förordat hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1958/59 under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. Garage- och förrådsbyggnader m. m.	5 400 000 kr.
2. Motorfordon och vägmaskiner m. m.	16 200 000 »
3. Flytande materiel	3 900 000 »
4. Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	2 000 000 »

Stockholm den 28 februari 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Einar Persson, Boman, Thun, Pålsson, Sundelin, Rikard Svensson, Söderberg, Mårtensson, Bertil Petersson, Ragnar Bergh, Sunne, fröken Ranmark, herr Mossberger och fru Svenson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Thapper, Ståhl, Jansson i Kalix, Gustafsson i Stockholm, Blidfors, Andreasson, Gerhard Nilsson i Gävle, Heckscher, Johansson i Norrköping och Svensson i Stenkyrka.

Reservationer

vid punkten 3 (Televerkets anslagsbehov)

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Gerhard Nilsson* i Gävle och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 287 och II: 373, i vad de avse införandet av kommersiell television samt sänkt investeringsanslag till ljudradioanläggningar, och att därför *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 28, som börjar med »Vad först» och slutar med »denna del», bort ha följande lydelse:

»Vad först beträffar frågan om införande av kommersiell television vill utskottet erinra om sitt uttalande härom vid 1956 års riksdag, att den situationen möjligen en gång kunde inträffa att det, med hänsyn till önskvärheten att hålla licensavgiften nere, kunde te sig befogat att medgiva betalda reklamslag i en eller annan form. I likhet med motionärerna finner utskottet en sådan situation nu vara för handen. En omprövning av hela frågan om kommersiella program i svensk television bör därför ske, syftande till att kommersiella programslag i enlighet med av motionärerna förordade riktlinjer kunna komma till stånd redan under nästa budgetår. Genom de inkomster som härigenom kunna beräknas inflyta torde ej heller något driftanslag för nästa budgetår bliva erforderligt.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 30, som börjar med »Mot bakgrund» och slutar med »kunna biträda», bort ha följande lydelse:

»Mot bakgrund av vad sålunda anförts kan utskottet för sin del i vart fall inte finna någon särskild utredning beträffande den fortsatta trådradioutbyggnaden erforderlig. En revision av planen för densamma är dock enligt utskottets förmenande påkallad, vilken revision synes kunna verkställas genom försorg av telestyrelsen i samråd med Sveriges Radio. I avvaktan härpå anser sig utskottet ej böra tillstyrka någon medelsanvisning för ändamålet under nästa budgetår. Vad åter beträffar motionärernas övriga yrkanden i nu berörda motioner finner sig utskottet ej kunna biträda densamma.»

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 31 börjar med »Utskottet, som» och på s. 32 slutar med »framlagda förslag», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som således avstyrker bifall till sist behandlade motioner biträder — förutom i vad avser anslaget till Ljudradioanläggningar — Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot vad departementschefen därvid i övrigt anförts och förordat. Till frågan om anvisande av medel för radiohuset och till televisionsverksamhetens driftkostnader återkommer utskottet under punkten 8 i det följande resp. vid sin behandling av Kungl. Maj:ts under sjätte huvudtiteln, punkten 66, framlagda förslag.»

dels ock utskottets hemställan bort i nedan angivna delar ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 287 och II: 373, i vad de avse införandet av kommersiell television, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i frågan anför»;»

»VI. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 300 samt med bifall till motionerna I: 287 och II: 373, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, för budgetåret 1958/59 under televerkets fond till *Ljudradioanläggningar* anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kr.;»

b) av herr *Ståhl*.